ULUSLARARASI AF ÖRGÜTÜ

Hakları Hayata Geçirmek

Gazeteciler için İnsan Hakları Eğitimi Atölyesi

STOP VIOLENCE AGAINST WOMEN

AMNESTY INTERNATIONAL

Teşekkürler

Uluslararası Af Örgütü, bu eğitim paketinin geliştirilmesindeki katkılarından ötürü Reuters ve BBC Londra eğitim departmanına teşekkürlerini sunar. Uluslararası Af Örgütü tarafından 2004 yılı haziran ayında Kahire'de düzenlenen İnsan Hakları Eğitimi ve Kadına Yönelik Şiddetin Sonlandırılması başlıklı bölgesel istişare toplantılarında yer alan tüm katılımcılara da ayrıca teşekkür ederiz.

Making Rights a Reality
Human Rights Education Workshop for Journalists

Uluslararası Af Örgütü Yayınları

İlk kez Uluslararası Af Örgütü Yayınları tarafından 2005 yılında yayınlanmıştır.

Uluslararası Sekretarya
Peter Benenson House 1 Easton Street London WC1X 0DW
Birleşik Krallık
amnesty.org
© Amnesty International Publications 2005

ISBN: 0-86210-381-9

AI İndeks Numarası: ACT 77/054/2005
Orijinal Dili: İngilizce

Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi
Hacımimi Mah. Kemeraltı Cad. Adahan
No:31 Kat:2 PK: 34425 Karaköy Beyoğlu/İstanbul
T: 0212 361 62 17 - 18
F: 0212 361 62 19
amnesty.org.tr
posta@amnesty.org.tr
ihe@amnesty.org.tr

İlk Baskı: 18.09.2021
Uluslararası Af Örgütü Yayınları 2021
Yayına Hazırlayan: Ceren Salmanoğlu - Elif Göknur Bal
Çeviri: Melih Mol
Adapte Eden: Ece Öztan – İlkay Kara
Son Okuma: Ece Öztan
Kapak fotoğrafı: Uluslararası Af Örgütü Hollanda Şubesi'nde gerçekleştirilen eğitimlerden bir kare. © Pierre Crom.
Sayfa Uygulama: Ceket Medya
Matbaa: Lotus Life Ajans Rek. Tan. Bas. Yay. Org. Amb. İth. İhr. San.ve Tic. Ltd. Şti
ISBN: 978-605-70850-0-9

STOP VIOLENCE AGAINST WOMEN

AMNESTY INTERNATIONAL

Hakları Hayata Geçirmek

Gazeteciler için İnsan Hakları Eğitimi Atölyesi

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ **5**

BİRİNCİ GÜN **11**

Birinci Oturum: Atölyenin Açılması 11
- Birinci Adım: Giriş Cümleleri 11
- İkinci Adım: Buz Kırıcı Aktiviteler 12
- Üçüncü Adım: Beklentiler 12
- Dördüncü Adım: Program Akışının Açıklanması 12

İkinci Oturum: İnsan Hakları ve Medyanın Rolü 14
- Birinci Adım: Temel İnsan Hakları Konularının Belirlenmesi 14
- İkinci Adım: İnsan Hakları ile İlgili Konularda Medyanın Rolü 15
- Üçüncü Adım: Oturumun Sonlandırılması 15

Üçüncü Oturum: Medya Toplumsal Cinsiyete Ne Kadar Duyarlı? 17
- Birinci Adım: Gazete ve Dergilerin Toplumsal Cinsiyet Temelli Analizi 17
- İkinci Adım: Toparlama ve İstatistik 19

Dördüncü Oturum: Kadına Yönelik Şiddetin Türleri, Sebepleri ve Sonuçları 21
- Birinci Adım: Farklı Şiddet Türlerinin Tanımlanması 21
- İkinci Adım: Kökler ve Meyveler Egzersizi 22
- Üçüncü Adım: Kültürel Bir Sorun Olarak KYŞ 23

Beşinci Oturum: Kültürle İlgili Tartışmalar 24
- Birinci Adım: Toplumsal Cinsiyet Rolleri 24
- İkinci Adım: Toplumsal Cinsiyet Rolleri ve Ayrımcılık Arasında Bağ Kurmak 25
- Üçüncü Adım: Kültürel Görelilik 25
- Dördüncü Adım: Zorlukları Aşmak! 26

Altıncı Oturum: Birinci Günün Sonu 27
- Birinci Adım: Günün Değerlendirilmesi 27
- İkinci Adım: Katılımcıların Atölyenin İkinci Gününe Hazırlanması 29

İKİNCİ GÜN **30**

Birinci Oturum: Yasal Belgelerin İncelenmesi ve Uygulanması 30
- Birinci Adım: Birinci Günün Kısaca Özetlenmesi ve İkinci Gün Akışının Belirlenmesi 30
- İkinci Adım: Uluslararası İnsan Hakları Hukukunun Değeri 31
- Üçüncü Adım: Uluslararası İnsan Hakları Hukukunu Gazeteciliğe Uygulamak 31
- Üçüncü Adıma Alternatif Yaklaşımlar 33

İkinci Oturum: Hükümetleri Sorumlu Tutmak 34
Birinci Adım: Medyadan Örnekler ve Yorumlar 35
İkinci Adım: Özen Yükümlülüğü 35
Üçüncü Adım: Özen Yükümlülüğü İle İlgili Egzersiz 35

Üçüncü Oturum: Yasal Metin ve Mekanizmalarla İlgili Pratik Egzersiz 37
Birinci Adım: Isınma 37
İkinci Adım: Uluslararası İnsan Hakları Hukukunun Uygulanması 37
Egzersizin Alternatif Versiyonu 38

Dördüncü Oturum: Görüşme Becerileri 39
Birinci Adım: Hazırlık 40
İkinci Adım: Rol Canlandırmalı Görüşme 40
Üçüncü Adım: Geribildirim 40

Beşinci Oturum: Kapanış 41
Birinci Adım: Özetleme 42
İkinci Adım: Kişisel Hatırlatma 42

EKLER **44**
Ek – 1: Enerji Yükseltme ve Grup Oluşturma Aktiviteleri 44
Ek – 2: Katılımcılar İçin Akış Programı 45
Ek – 3: Mantıksal Akış Şeması 47
Ek – 4: Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Haber Yapma Pratiklerine Yönelik Tavsiyeler 48
Ek – 5: Power Point Sunumu – Medyada Kadınların Temsili 49
Ek – 6: Power Point Sunumu: Kadına Yönelik Şiddetin Türleri ve Bağlamları 53
Ek – 7: Vaka Çalışmaları 57
Ek – 8: Kadınların İnsan Hakları İle İlgili Notlar 66
EK – 9: Özen Yükümlülüğü İle İlgili Power Point Sunumu 69
Ek – 10: Özen Yükümlülüğü Nedir? 71
Ek – 11: Bahanelere Son: Cinsel Şiddeti Durdurun 75
Ek – 12: İnsan Hakları İhlallerine Maruz Kalanlar ve Tanıkları İle Görüşme Yapmak 77
Ek – 13: Gazeteciler İçin KYŞD Atölyesinin Değerlendirilmesi 81
Ek – 14: Faydalı Web Sitesi Linkleri / İletişim Bilgileri 82

Notlar 83

GİRİŞ

"Kadınlar ve kız çocuklar, evlerinde ve topluluklarında, savaş ve barış zamanlarında, failleri hiçbir ceza almadan şiddete ve tecavüze maruz bırakılıyor,sakat bırakılıyor ve öldürülüyor."

Her Şey Elimizde: Kadına Yönelik Şiddete Son, Uluslararası Af Örgütü, 2004 (AI Index: ACT 77/001/2004)

Bu eğitim paketi, Uluslararası Af Örgütü'nün Kadına Yönelik Şiddetin Durdurulması (KYŞD) amacıyla küresel çapta yürütmekte olduğu kampanyayı desteklemeye yönelik insan hakları eğitimi (İHE) bileşenlerinin bir parçasını oluşturmaktadır. 2004 yılında başlatılan bu kampanyanın temel amaçları şunlardır:

- Küresel bir salgın hastalık ve insan hakları sorunu olan kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddete (KYŞ) karşı farkındalığı artırmak.
- Şiddetin her türünü ifşa etmek ve ortadan kaldırmak için kadın örgütleriyle iş birliği yapmak.
- Devletlere uluslararası anlaşma ve sözleşmelerde ortaya konan ve yasal olarak uygulamakla mükellef oldukları sorumlulukları yerine getirmeleri için çağrı yapmak.
- Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) ve bu Sözleşmenin İhtiyari Protokolü gibi, KYŞ ile ilgili sözleşmeleri imzalama ve bunları yürürlüğe koymaları konusunda çağrı yapmak.
- Özü itibariyle ayrımcı olan ve şiddete giden yolu açan kanunları yürürlükten kaldırmak.
- KYŞ'ye maruz bırakılanlar için adalet ve zararların tazminini talep etmek.

Uluslararası Af Örgütü (UAÖ), 1995 Pekin Platformu'nun medya ile ilgili tespitleri ve "medyada kadınların klişeleşmiş olmayan, dengeli ve farklı görüntülerinin yaratılması[na] ve kullanılması[na]" yönelik çabalarda bulunulmasına ilişkin tavsiyeleri ışığında, gazetecilerin KYŞ farkındalığının artırılması ve kadına yönelik şiddetin ne hoş görüldüğü ne de cesaretlendirildiği bir kültürün inşası için kilit konumda bulunan paydaşlar olduğu sonucuna varmıştır.

Bu iki günlük atölye ve burada kullanılacak kaynaklar esas olarak yazılı basında görev yapan gazetecilere yönelik hazırlanmışsa da tüm diğer mecralarda (radyo, televizyon ya da internet yayını) görev yapan gazetecilere uyarlanması mümkündür. Atölyenin genel amacı, gazetecilerin toplumsal cinsiyet, özellikle de toplumsal cinsiyet kaynaklı şiddet konularındaki farkındalığının artırılması ve medyanın davranışsal ve tutumsal değişimin yaratılmasında sahip olduğu rolün altının tekrar çizilmesi yoluyla, gazetecileri UAÖ'nün KYŞD kampanyasının bir parçası haline getirmektir.

Atölyenin temel amaçları şunlardır:

- Medyanın insan hakları alanındaki rolüne ve bu alanda çalışan gazetecilerin karşılaştıkları zorluklara dair ortak bir kavrayışın geliştirilmesi.
- Medyada kadınların nasıl temsil edildiğinin ve kalıp yargıların etkilerinin incelenmesi.
- Gazeteciler arasında KYŞ'nin farklı biçimleri ve bunun kadınların hayatı ve topluluklar üzerinde ne gibi etkilerinin olduğuna dair farkındalık oluşturulması.
- Gazetecilerin uluslararası mekanizmalar ve özen yükümlülüğü kavramı da dahil olmak üzere yasal insan hakları çerçevesine aşina olmalarına ve KYŞ konusunda yapacakları haberleri desteklemek üzere bir araç olarak bu çerçeveyi çalışmalarında kullanmalarına yardımcı olmak.
- Gazetecileri toplumsal cinsiyet hassasiyetini çalışmalarının tüm alanlarında dikkate almaları konusunda yüreklendirmek ve gazetecilere KYŞ konusunda yapacakları haberleri desteklemek üzere şiddete maruz kalan kişilerle nasıl görüşme yapılacağına ilişkin teknikleri de içeren kimi ilgili araçlar konusunda bilgi vermek.
- Gazetecilere KYŞ konusunda yapacakları haberleri desteklemek amacıyla bilgi ve kaynak sağlamak.
- Gazeteciler, UAÖ ve yerel kadın sivil toplum kuruluşları (STK'lar) arasında iletişim ve bilgi paylaşımını kolaylaştırmak.

Atölyenin esnekliği

Atölyenin iki günü, birbiri ardına gerçekleştirilecek şekilde tasarlanmıştır. Ne var ki kimi gazetecilerin iki gün üst üste atölyeye katılma imkânı bulamamaları ya da buna çok istekli olmamaları da olasıdır. Böyle bir durumda, atölyenin iki ayrı günü farklı günlerde düzenlenebilir (ancak belirlenen akış sırası değiştirilmemelidir). Katılımcıların atölyeye ne düzeyde odaklanacaklarını belirleyen sebepler arasında gazetecinin dünyanın hangi bölgesinde çalıştığı, hangi mecrada çalıştığı (genellikle radyo ya da televizyon, özellikle de canlı televizyon yayıncılığında çalışan gazetecilerin iş yükleri daha ağır, iş bitirme süreleri de daha sıkışıktır), hangi haber ajansına mensup oldukları ve iş yerinde ne düzeyde sorumluluk sahibi oldukları sayılabilir.

Atölyenin akışı şu şekilde planlanmıştır:

Birinci Gün daha çok içerik odaklıdır ve toplumsal cinsiyet farkındalığı konusuna ek olarak KYŞ'nin biçimleri, sebepleri ve sonuçlarını merkeze alır.

İkinci Gün daha pratik odaklı olup yasal enstrümanlara ve bunların KYŞ vakalarının haberleştirilmesinde nasıl kullanılacağına yoğunlaşır.

Katılımcıların toplumsal cinsiyet ve KYŞ konularındaki farkındalık düzeylerine ve atölyeye ne kadar zaman ayırabileceklerine bağlı olarak, kimi katılımcıların ilk günkü programa katılmamaları mümkün olabilir. Öte yandan tüm katılımcıların programın her iki gününe de katılması tercih edilmektedir. Yapılacak ihtiyaç analizi anketi katılımcıların KYŞ konusunda ne düzeyde bilgi sahibi olduğunu ve birinci günde ele alınacak konuların hangi düzeyde tartışılacağını belirlemeye yardımcı olacaktır. UAÖ, eğer gazetecilerden bazıları yukarıda ifade edilen sebeplerle atölyenin yalnızca ikinci gününe katılacaksa, katılımcıların kendileri üzerine düşünmelerine de imkân sağlamak amacıyla İkinci Gün kapsamında toplumsal cinsiyet farkındalığı temalı kimi aktivitelerin de programa dahil edilmesini ve Birinci Günde katılımcılara dağıtılan KYŞ ile ilgili notların bu kişilere de verilmesini tavsiye eder.

Kolaylaştırıcı için ipucu:
Toplumsal cinsiyet farkındalığı ile ilgili aktivitelere UAÖ'nün toplumsal cinsiyet farkındalığı ile ilgili yayınlarından ulaşılabilir: Hakları Hayata Geçirmek: Toplumsal cinsiyet farkındalığı atölyeleri (AI Index: ACT77/035/2004).

Burada en önemlisi, yeterli esnekliği gösteremediği için gazetecilerin program dışı kalmasındansa, bir şekilde bu gazetecilerle bağ kurabilmektir!

UAÖ ayrıca kolaylaştırmanın aşağıdaki kişilerle iş birliği içinde yapılmasını tavsiye eder:

- UAÖ'den bir eğitici
- Yerel bir kadın STK'dan bir temsilci
- Bir gazeteci eğitici

Bir kadın STK'dan temsilcinin varlığı, KYŞ ile ilgili karmaşık tüm konuların ele alındığı sırada özellikle faydalı olacaktır. Bu aynı zamanda, yerel taban örgütleriyle bağ kurmanın da mükemmel bir yoludur ki bu da KYŞD kampanyasının özellikle önem verdiği tavsiyelerinden biridir.

Programa bir gazeteci eğiticinin dahil edilmesi, UAÖ'nün atölyesinin gazeteciler arasındaki güvenirliğini artıracak, aynı zamanda atölyenin katılımcıların yeteneklerine uygun olarak biçimlendirilmesini ve gerekli değişikliklerin yapılmasını mümkün kılacaktır. Gazetecilik yapan bir eğitici ile çalışmanın bir diğer avantajı ise, bu kişinin ileride gerçekleştireceği gazeteci eğitimlerinde atölyede ele alınan konuları uygulayabilecek olmasıdır. Henüz eğitimine devam eden gazeteciler arasında toplumsal cinsiyet farkındalığı oluşturmak gazetecilerin meslek hayatlarının ilk günlerinden itibaren toplumsal cinsiyete dayalı sorunlara duyarlı hale gelmelerini sağlamanın önemli bir aracı olarak tanımlanmaktadır. Böylesi bir farkındalık, gazetecilerin mesleki faaliyetlerinin erken evrelerinden itibaren toplumsal cinsiyet konularında hassasiyet sahibi olmalarını ve zarar verici basma kalıp toplumsal cinsiyet yargılarını kullanmamalarını sağlayabilir.

Etki

Her ne kadar bu atölyelerin yaratacağı etkinin tespiti için uzun süreli bir değerlendirme gerekse de şimdiye dek yapılan pilot çalışmalarının sonuçları görülmeye başladı bile. Kolaylaştırıcılar ve UAÖ çalışanları KYŞ ile ilgili radyo programlarına ve gazete röportajlarına davet edildiler. Yapılan atölyeler yerel basında yer aldı. Bu yalnızca konu hakkında farkındalık oluşturmak için değil, aynı zamanda genel anlamda UAÖ'nün prestijinin artması içinde muhteşem bir fırsat.

Atölye ve atölyede kullanılacak kaynaklar ile ilgili önemli bilgi

Atölye tasarımını ve atölye kapsamındaki faaliyetleri şekillendiren metodolojik çerçeve, katılımcı ve interaktiftir. Atölye, katılımcıların deneyimlerinden dersler çıkarmak ve bilgi, fikir ve deneyim alışverişine imkân sağlayan interaktif bir diyalog ortamı oluşturmak üzere geliştirilmiştir. UAÖ, kolaylaştırıcı(lar) ve "öğreniciler" arasında hem karşılıklı saygıya dayalı hem de eşitlik ve paylaşma duygusunun hissedildiği bir ilişki oluşturulmasını tavsiye eder. Bu ilişkide kolaylaştırıcının rolü yalnızca bilgi aktarımı ile sınırlı değildir ve kolaylaştırıcı öğrenmeye açık olmalıdır.

Atölye ve atölyede kullanılacak kaynaklar farklı ülkelerde denenmiş olup mümkün mertebe kadın haklarına ve KYŞ'ye ilişkin çok kültürlü bir yaklaşımı yansıtma amacı gütmektedir. Paketin son bölümünde, genel nitelikli bazı materyallere yer verilmiştir (Bkz. Ekler). Ne var ki kaynaklar A'dan Z'ye eksiksiz değildir. Bu sebeple UAÖ, kolaylaştırıcılara aşağıda sıralanan ipuçlarını tavsiye eder:

Tüm oturumlar ve aktivitelerle ilgili fikir sahibi olmak ve ele alınan konulara ilişkin berrak bir kavrayış edinmek için atölyeden önce sıkı bir hazırlık yapın. Hedef grubunuzun ihtiyaçlarına bağlı olarak ve yerel kültürel ve politik bağlamın gerekleri doğrultusunda, her bir oturumun hedefi aynı kalacak şekilde, belli oturumların akışını değiştirme konusunda kendinizi rahat hissedin.

- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (İHEB), Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW), Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirge (DEVAW), Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi- diğer adıyla İstanbul Sözleşmesi- ve ilgili ulusal anlaşma ve yasal dokümanlar başta olmak üzere, atölyeyle ilgili olabilecek belgelerin bir kopyasını yanınızda bulundurun. Bu tür belgeler, genel çerçeveyi anlamaya ilişkin faydalı okuma kaynaklarıdır.
- Her bir oturum başlamadan önce, oturumda kullanılacak tüm materyalin elinizde hazır olduğunu teyit etmek üzere her bir oturumun başında verilen kontrol listelerini kullanın.
- Bu atölye 15-20 kişilik bir katılımcı grubu için tasarlanmış olup oturumların başlangıç ve bitiş süreleri de buna göre belirlenmiştir – eğer kolaylaştırıcısı olduğunuz grup bundan çok daha büyük ya da küçükse zaman dağılımını yeniden gözden geçirmeniz gerekecektir. Aynı şekilde, her grup birbirinden farklı olduğundan burada tanımlanan süreler yaklaşık sürelerdir.

Kolaylaştırıcılar belirlenen zaman sınırları içinde kalmaya gayret göstermeli, ancak daha uzun veya daha kısa süre ele alınması gerektiğini düşündükleri konularla ilgili kararları kendileri vermelidir. Zamanlamada kilit faktör esnekliktir. Öte yandan, insanlar iki günlük bir atölyeye kaydolmuşsa, bu atölyeyi ikinci gün öğle arasında bitirmek veya gece yarısına kadar sürdürmek iyi bir fikir değildir – tabii önceden katılımcılarla aranızda anlaşmamışsanız!

- Atölyenin ana programında bazı enerji verici ve ısınma niteliğinde aktivitelere yer verilmiştir. Bununla birlikte, atölyenin akış hızına ve katılımcılarınızın enerji düzeyine bağlı olarak, öğle yemeğinden ya da aralardan sonra katılımcıları aktif ve uyanık tutmak için bir dizi kısa enerji artırıcı aktivite planlamak genelde faydalı bir yöntemdir. Bu tür aktivitelere ilişkin kısa bir seçki için bkz. enerji verici aktivitelerle ilgili Ek 1.
- Her ne kadar tüm oturumlar katılımcıların tartışılmakta olan konuyla ilişkilenmelerini sağlamak üzere tasarlanmışsa da sıklıkla katılımcı grubundan bazılarının daha aktif katılım gösterdiği ve kendisini daha iyi ifade ettiğine rastlanır. Kolaylaştırıcının önemli görevlerinden biri eşit katılımı teşvik etmektir. Atölyede kullanılan küçük grup çalışması gibi yöntemler ya da interaktif teknikler eşit katılımın sağlanmasına bir düzeyde katkı sağlasa da bazı durumlarda bunlar yeterli olmaz. Bu durumda, bazı katılımcıların katılımını kibarca ve incelikle sınırlandırmak ve diğer katılımcıları daha fazla katkı yapmaları yönünde cesaretlendirmek kolaylaştırıcının görevidir.

Katılımcılar arasında doğru dinamiği tesis etmek de önemlidir zira gruplar iyi işlediklerinde atölyeler için eşi bulunmaz bir araca dönüşebilir, zengin tartışmaları mümkün kılar, katılımcıların paylaşımına ve öğrenmesine zemin hazırlayan pozitif ve güçlü bir ortamın tesis edilmesine imkân sağlar. Başarılı bir atölye için tüm grubun ve daha küçük çalışma gruplarının düzgün bir şekilde işlemesini sağlamak kritik önemdedir. Eşit düzeyde katılımı sağlamak için kullanılabilecek bazı ipuçlarına aşağıda yer verilmektedir:

- Katılımcıları daire ya da U şeklinde oturtun. Böylece herkes birbirini görebilir ve kimse bir diğerinin görüşünü kapatmaz.
- Her zaman katılımcılardan gelen katkılara pozitif reaksiyon verin. Verilen katkıyı yeniden ifade etmeniz ya da sorgulamanız gereken durumlarda dahi söylenen söze kıymet verin. İnsanların emin olmadıklarında dahi konuşurken kendilerini güvende hissetmelerini sağlamak tartışmalara katılmaları konusunda onları yüreklendirecektir.
- Sözlü bir katkıyı sonlandırmaya yardımcı olmak için vücut dilinizi kullanın, söz gelimi sanki söze başlayacakmışsınız gibi elinizi hafifçe kaldırın, ardından söylenmekte olan sözü alıp devam edin ve diğer katılımcıları dahil edecek ya da başka bir konuyu öne çıkaracak şekilde cümleyi tamamlayarak tartışmayı yönlendirin.

- Her zaman aynı kişilerin birlikte çalışmasının önüne geçmek için grupları karıştırın.
- İnsanların öğrenme yolları ve hızları birbirinden farklıdır, bu yüzden farklı katılımcıların yeni fikirlere nasıl tepki verdiklerini takip edin ve ortalama bir hız tutturmaya çalışın. Katılımcıların bilgi düzeyleri ile ilgili varsayımlarda bulunmayın, ancak aynı zamanda bu atölyeye gönüllü olarak katılan yetişkin bireylerle çalıştığınızı unutmayın.
- Katkı vermesi için tek bir katılımcıyı seçmeyin veya birini bir konuda söz söylemeye zorlamayın. Ancak "şimdiye kadar konuşmayan biri bir şeyler söylemek ister mi?" ya da "biraz da çok konuşma fırsatı bulamayan kişilere söz verelim" gibi şeyler söyleyin. "….. ne anlama gelmektedir?" gibi doğru ya da yanlış bir cevabı olan direkt sorular yöneltmekten kaçının. Bu durumda insanlar kendilerini baskı altında veya cevabı bilmediklerini hissettikleri durumda mahcup hissedebilir.
- Katılımcılardan biri içine kapanık görünüyorsa veya tam tersi bir katılımcı çok fazla konuşuyorsa, kahve aralarında gelişigüzel bir biçimde ilgili kişiye bu durumu ifade edin – *ancak bunu asla diğer hiçbir katılımcıların sizi duyacağı şekilde yapmayın!*

İyi bir kolaylaştırma en önemli bileşendir:

- Aktif bir kolaylaştırıcı olun ama atölyeyi domine etmeyin. Unutmayın ki sizin rolünüz atölyenin başarılı bir şekilde tamamlanmasını sağlamak. Katılımcıları atölyenin içine çekmek ve rahatça konuşabilmelerini sağlamak için neyin işe yaradığına ilişkin deneyiminizden yararların.
- Katılımcıların her bir oturumda neyi başarmayı amaçladığınızı anlaması için oturumların amaç ve hedefleri konusunda olabildiğince açık olun – öte yandan katılımcıların fikirlerini ifade etmelerinin de önemli olduğunu ve çok fazla açıklama yapmanın sizi asıl amacınızdan uzaklaştırabileceğini de akılda tutun.
- Her soruyu cevaplayamama ihtimaline açık olun, bununla birlikte ele alınan konu hakkında bilgi sahibi olduğunuzdan ve atölyenin farkı safhaları ve bu safhaların amaçları hakkında kendinize güvendiğinizden emin olun. Bu paket içinde bazı soruların altında verilebilecek kimi cevapların italik olarak yazılmış olduğunu göreceksiniz. Bu cevaplar kolaylaştırıcının işini rahatlatmak amacıyla eklenmiş olup katılımcılar sorunun cevabını bulmakta zorlanmadıkça bunları okumaktan kaçınmalısınız.
- Katılımcıların kendi öğrenme süreçlerinden sorumlu olduklarını unutmayın. Ne var ki size düşen, bu süreci kolaylaştırmaktır. Katılımcılar ikişerli ya da daha fazla sayıda insandan oluşan gruplar halinde çalışırken hiçbir şey yapmadan oturmayın. Katılımcılar açısından en kötü şey, kendileri çalışırken kolaylaştırıcının hiçbir şey yapmaması ya da sıkılmış bir şekilde oturmasıdır.
- Geçen zamanı kontrol edin ve bir çalışmanın bitirilmesi gereken vakit konusunda katılımcıları önceden uyarın.
- Arkadaş canlısı ve iletişime açık olun, şakalar yapın. Ama şakalar uygunsuz olmasın!
- Dil yalnızca içerik bakımından değil, edilen sözün kapsayıcılığı bakımından da güçlü bir araçtır. Kullanılan dile ve paylaşılan fikirlere kendinizi de dahil edin. Örneğin "siz" yerine "biz" deyin. Bunlar kolaylaştırıcının atölye başlamadan önce yapması gereken tercihlerdir.

Son olarak UAÖ, ele alınmakta olan konuların hassas niteliğini hiçbir zaman göz ardı etmemenizi önemle tavsiye eder. Bu çerçevede:

- Katılımcılara atölye öncesinde ele alınacak içerikle ilgili bilgi verin ve katılımcıların atölyenin amaçlarına vakıf olduklarından emin olun. Katılımcılara yönelik hazırlanmış gündemi (Bkz. Ek – 2: Katılımcılar için Akış Programı) atölyeden en az bir hafta önce atölye katılımcılarına göndermelisiniz.
- Atölyenin hemen başında, gündem ve atölye içeriği ile ilgili katılımcılara bilgi verin (Bkz Ek – 3: mantıksal akış şeması). Bu güvenli bir çalışma ortamının yaratılmasına katkı sağlayacak ve atölye boyunca karşılıklı saygı prensibinin altının çizilmesini sağlayacaktır. Ön yargı ve ayrımcılıkla ilgili görüş ve meselelerin ele alındığı atölyelerde başarının anahtarı tüm katılımcılara -başkaları bu görüşleri paylaşmasa dahi- görüşlerini özgürce ifade etmeleri için alan açmak, fakat bunu yaparken kimsenin bir diğerini aşağılamasına göz yummamaktır.
- Cinsiyetçi ya da önyargılı görüşler bir fikir olarak beyan edildiğinde kabul edilmeli, ancak hemen arkasından sorgulanmalı, ögelerine ayrılmalı, yeniden katılımcılara yöneltilip katılımcılardan farklı bir bakış açısıyla fikirlerini gözden geçirmesi istenmeli, beyan edilen fikirlerin çıkış noktaları ve/veya sonuçları ortaya konmalıdır (bunu yaparken işlenen konu ile ilgili olmayan ancak aynı noktayı vurgulayan örnekler vermeye çalışın). Katılımcıların önyargı ya da ayrımcılıkla ilgili konularla bağlantı kurabilmesi için ırk konusu üzerinden gitmek, özellikle de katılımcılardan bazılarının kültürel görelilikle ilgili fikirler beyan ettiği kimi atölyelerde oldukça faydalı sonuçlar vermiştir. Not: Küfürlü/aşağılayıcı ya da doğrudan bir kişiyi hedef alınarak edilmiş sözler hemen o anda açıkça reddedilmeli, ilgili kişiye bu tür söz ya da davranışların hoş görülmeyeceği dolaysız bir biçimde ifade edilmelidir.
- Katılımcılardan KYŞ ile ilgili kişisel deneyimlerini paylaşmalarını talep edemeyeceğinizi unutmayın. Herhangi bir deneyim paylaşımı ancak bu pakette yer alan egzersizlerin sonucu olarak gönüllü bir biçimde meydana gelmeli ve bu tür paylaşımlarla ilgili hassas davranılmalıdır (lütfen aşağıda yer alan deneyim paylaşımı ile ilgili yönergelere dikkat ediniz).
- Katılımcıların kişisel hikayelerini paylaştıkları ya da açıldıkları her oturumda çözümleme için yeterli zaman ayırın. Eğer bir katılımcı KYŞ ile ilgili kişisel bir deneyimini paylaşıyorsa, oturum süresinin aşılması pahasına da olsa, katılımcının sözünü kesinlikle kesmeyin.

Paketin ana hatları ve içeriği hakkında:

Eklerde önerilen bazı PowerPoint sunumları yer almalıdır. Bu sunumları mevcut halleriyle kullanmak mümkünse de yerel ihtiyaçları da dikkate almak veya kendi kişisel sunum tarzınızı yansıtabilmek için sunumlarda gerekli düzenlemeleri yapmanızı ya da kendi sunumunuzu hazırlamanızı tavsiye ederiz.

Açılma

(*Kendilerinin ya da Başka Birinin Şiddete Uğradığını Beyan Eden Kişilerden Gelecek Soru ya da Danışma Taleplerinin Nasıl İdare Edileceği ile İlgili Tavsiyeler* başlıklı yayından uyarlanmıştır, Uluslararası Af Örgütü Kanada [İngilizce], 2004).

Dünyadaki her üç kadından biri, hayatlarının bir evresinde fiziksel istismara maruz kalmaktadır.

Her ne kadar katılımcılardan doğrudan KYŞ ile ilgili kişisel deneyimlerini paylaşmalarını istemek doğru değilse de katılımcıların kişisel olarak istimara maruz kaldığını ya da tanık olduğunu dile getirmeleri olasıdır.

Katılımcılara kişisel şiddet deneyimleri ile ilgili doğrudan sorular sorulmayan bir atölyede, bu tür deneyim paylaşımları en çok artık şiddete maruz kalmayan kadınlardan gelmektedir. Öte yandan kolaylaştırıcı, katılımcılar arasında halen istismara maruz kalan kadınlar, hatta şiddet failleri olabileceğini unutmamalıdır.

Katılımcılardan biri kişisel olarak KYŞ deneyimine maruz bırakıldığını veya böyle bir duruma tanık olduğunu ifade ederse aşağıdaki adımlar izlenmelidir:

1) Konuşan kişiye saygı duyun ve onu yargılamayın.

- Beyanı ciddiye alın ve şiddeti niteliğinden ya da düzeyinden bağımsız olarak söz konusu beyanda bulunan birey için destekleyici bir ortam tesis edin. Söz konusu kişinin yaşadığı deneyimin bir şiddet vakası olup olmadığını sorgulamak ne doğru ne de gereklidir. KYŞ'nin fiziksel, duygusal ve psikolojik istismar gibi veçheleri olduğu her zaman akılda tutulmalıdır. Fail kim olursa olsun, şiddetin varlığını teslim edin. Şiddete ilişkin beyanda bulunulan esnada anlayışlı ve şefkatli birinin edeceği nazik sözler ve vereceği destek çok önemlidir.

2) Yardımı dokunabilecek kişi ya da grupların adreslerini ve telefonlarını hazır bulundurun. Katılımcılardan biri destek arayışındaysa veya böyle bir talebi varsa, uygun kişi ya da grupların telefon numaralarının ya da iletişim bilgilerinin hazırda bulundurulması kritik öneme sahiptir. Şiddet deneyimi yaşamış kadın ya da kız çocuklarına destek ya da yardım sağlayabilecek örgütlerin adları, telefon numaraları ve web adresleri atölye boyunca her zaman elinizin altında olmalıdır. Bu bilgileri katılımcıların istemeleri halinde başkalarının görmeyeceği şekilde alabilecekleri ayrı bir yere koyun. Bu paketin sonunda yer alan materyaller içinde grubunuzda yer alacak katılımcılar için uygun olduğunu düşündüğünüz örgütlerin adlarını yazabileceğiniz bir boş tabloya yer verilmiştir.

Destek ihtiyacı bulunan katılımcıları herhangi bir örgüte yönlendirmeden önce, bu örgütle gerekli görüşmeleri yapmak ve kendilerine yönlendirme yapacağınıza dair açık onaylarını almak önemlidir. Şiddet travması yaşamış bireylere destek ya da danışmanlık sağlayan grup ya da bireylerin standart yönergeleri bulunmaktadır. Bu yönergelere hâkim olmalı ve yönlendirici sıfatıyla hareket ederken bunlara uymalısınız.

İlgili bireye danışmanlık hizmeti vermeye çalışmayın, ancak dinlemek için zaman ayırın. Bir İHE kolaylaştırıcısı, şiddet deneyimi yaşamış kişilere danışmanlık hizmeti vermesi için eğitilmez. Dolayısıyla kolaylaştırıcı, hiçbir zaman kendisini bir danışman gibi göstermemelidir. İHE kolaylaştırıcısı, KYŞ ve toplumsal cinsiyet ile ilgili tartışmaları kolaylaştırmaktan ve ele alınan konu ile ilgili uygun bir öğrenme ortamının tesis edilmesinden sorumludur. Katılımcılardan biri şiddet deneyimini paylaşırsa, bu kişisel deneyimin önemini teslim edin ve ilgili kişiyle güvenli ve korunaklı bir ortamda konuşmak için zaman ve fırsat yaratın. Yardımcı olabileceğiniz ve olamayacağınız konuları belirtin ve ilgili kişiyi destek sağlayacak kurumlarla irtibata geçmesi konusunda cesaretlendirin.

Notlar:

Birinci Oturum: Atölyenin Açılması

BİRİNCİ GÜN

Amaçlar

- Giriş cümleleri
- Katılımcıların beklentilerinin belirlenmesi
- Akışın netleştirilmesi

Kullanılacak materyal

- Flip chart (yazı tahtası)
- Flip chart kâğıdı
- Tahta kalemi

Süre

- 1 saat

Kolaylaştırıcı için ipucu:
Bazı oturumlarda, örneğin medya mensuplarının ve hatta hükümet temsilcilerinin bulunduğu bir ortamda burada belirtilenden daha resmî bir açılış yapmak gerekebilir. Böylesi bir durumda açılış için daha fazla zaman ayırın ve oturumun akışını buna göre planlayın.

Değerli vakitlerini ayırıp atölyeye katıldıkları için katılımcılara teşekkür ederek başlayın. Yoğun iş tempoları içinde bu program için vakit ayırmalarından duyduğunuz memnuniyeti ifade edin ve atölyeye katılmak için uzak yerlerden seyahat etmiş kişilere özellikle teşekkür edin. Diğer kolaylaştırıcı(lar)dan da atölye açılışı için size katılmalarını isteyin (5 dakika).

Birinci Adım: Giriş Cümleleri

Bu bölümde siz ve diğer kolaylaştırıcılar kendisini tanıtmalı, UAÖ ya da bağlı bulundukları kuruluştaki görevleri hakkında bilgi vermelidir. Ardından sözü katılımcılara devredip kendilerini tanıtmalarını isteyin. Katılımcılardan giriş cümlelerinin kısa olmasını, yalnızca adlarını, hangi ajans için çalıştıklarını ve hangi alanda gazetecilik yaptıklarını söylemelerini isteyin. Çok geçmeden herkesin birbirini daha iyi tanıması için yeterli zamanınızın olacağını hatırlatın

(15 dakika).

İkinci Adım: Buz Kırıcı Aktiviteler

Kolaylaştırıcı için ipucu:
***Bu aktiviteyi uyandırıcı ya da buz kırıcı aktivitelerden biri ile değiştirebilirsiniz** (Ek – 1).*

'Cankurtaran Botu'

'Cankurtaran Botu' adı verilen bir sonraki aktivite için tüm katılımcıları bulunduğunuz odanın ortasına davet edin. Katılımcılardan herkesin denizde olduğunu düşünmelerini ve yüzüyormuş ya da botun içindeymiş gibi hareket etmelerini isteyin. Bundan bir iki dakika sonra kolaylaştırıcı (telaşlı bir şekilde!) fırtına çıktığını, herkesin belirgin bir ortak noktayı paylaştığı biri ile (hayali) cankurtaran sandalına binmesi gerektiğini söyler. Aşağıdaki örneklerden birini kullanabilir veya kendiniz yeni bir ortak nokta belirleyebilirsiniz:

- Ayakkabısı aynı renk olan kişiler
- Gözlüklüler ve gözlüksüzler
- Aynı renk bir kıyafet giyenler (hangisi olacağını siz seçin!)
- UAÖ üyesi olanlar ve olmayanlar

Cankurtaran botuna bindikten sonra herkes birbirini selamlamalı ve birbirine adlarını sormalıdır. Bu aktiviteyi duruma göre üç ya da dört kez tekrarlayın (10 dakika).

Üçüncü Adım: Beklentiler

Katılımcılardan en son çıktıkları "cankurtaran botunda" kalmalarını ve grupları ile birlikte atölyeye dair beklentilerini tartışabilecekleri bir yer bulmalarını söyleyin. Bu yer odanın içinde veya yanında olabilir. Katılımcılar ellerine yazı tahtası kâğıdı ve birkaç tahta kalemi almalıdır. Eğer vakit kısıtlıysa gruplardan yalnızca iki ya da üç beklenti yazmalarını ve bu beklentileri katılımcıların geri kalanına aktaracak bir temsilci belirlemelerini isteyin (10 dakika).

Dördüncü Adım: Program Akışının Açıklanması

Her gruptan bir katılımcı kendi grubunun önceliklerini katılımcıların geri kalanıyla paylaşırken bir tahta kağıdına bütün gruplardan gelen temel beklentileri not edin. Tüm gruplar sunumlarını tamamladığında katılımcılara açık yüreklilikleri ve ilgileri için teşekkür edin. Atölyenin mantıksal akışını gösteren bir şema üzerinden akış planını açıklayın ve akışı dile getirilen beklentilerle bağdaştırın (Bkz. Ek – 3, mantıksal akış şeması) (**15 dakika**).

Katılımcılar tarafından atölye kapsamında karşılanmayacak kimi beklentilerin dile getirilmesi olasıdır. Böyle bir durumla karşılaşırsanız, verili zaman dilimi içinde tüm beklentileri karşılamanın her zaman mümkün olmadığını, beklentilerin çoğunu karşılamayı umduğunuzu, atölyenin açık yürekli tartışmalar ve kişilerin kendileri üzerine düşünmesi için güvenli bir ortam sunacağını, bu sayede KYŞ konusundaki kavrayışın gelişeceğini söyleyin. Atölye kapsamında KYŞ konusundaki gazetecilik becerilerinin geliştirilmesini de hedefleyeceğinizi ekleyin.

Kolaylaştırıcı için ipucu:
Bu atölyenin amaçları esas olarak katılımcıların KYŞ konusundaki hassasiyetlerinin artırılması ve genel olarak kadınlar, özel olarak da KYŞ ile ilgili haber yapış biçimleri hakkında yeni bir farkındalık kazanmalarının sağlanmasıdır. Bununla birlikte, katılımcıların birçoğunun UAÖ'nün faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olmayabileceğini akılda tutmalısınız. Katılımcılar bu atölye sonucunda yeni bilgiler edinmeyi ve mesleki pratiklerini geliştirmelerine yarayacak yeni araçlar keşfetmeyi amaçlayacaktır. Dolayısıyla atölyenin katılımcıların mesleki pratiklerine nasıl katkılarda bulunacağını vurgulamak önem taşır.

İkinci oturuma geçmeden önce açık olmayan konuların netleştirilmesi ve katılımcıların sorularını iletebilmesi için biraz zaman bırakın (**5 dakika**).

BİRİNCİ, İKİNCİ VE ÜÇÜNCÜ ADIM YERİNE YAPILABİLECEK BİR AKTİVİTE

Materyaller:

- Ayak ya da basamak taşı veya yerel olarak uygun düşebilecek başka bir şekilde kesilmiş kartlar

Odada hızlıca dolaşıp tüm katılımcılardan adlarını ve hangi basın/yayın kuruluşunda çalıştıklarını söylemelerini isteyin. Sorunun cevabının kısa olmasını isteyin **(15 dakika).**

"Basamak taşı" tekniği: Kartları katılımcılara dağıtın ve katılımcılardan her bir "taş" üzerine aşağıdaki sorulara verecekleri yanıtları yazmalarını isteyin:

- Gazeteciliğe nasıl başladınız?
- İnsan hakları/KYŞ konularına neden ilgi duyuyorsunuz?
- Bu atölyeden hangi kazanımları elde etmeyi umuyorsunuz? **(10 dakika)**

Herkes cevaplarını yazdıktan sonra her bir katılımcı beş dakika boyunca yanında oturan katılımcı ile beklentileri üzerine tartışmalıdır. Bir duvarın orta yerine atölyenin adının yazılı olduğu bir kâğıt asın. Ardından katılımcılardan duvarın önüne gelip kendi "adımlarını", yönü atölyenin yazılı olduğu kâğıda dönecek şekilde duvara iliştirmelerini isteyin.

Herkesi duvarda yazılı deneyim ve motivasyonların farklılığını incelemeye davet edin. Bunlardan bazılarını gruplandırabilir, ilginç olduğunu düşündüklerinizi öne çıkarabilirsiniz. Temel beklentilerden bazılarını bir tahta kâğıdı üzerine yazın **(15 dakika).**

Orijinal aktivitedeki dördüncü adıma geri dönün **(20 dakika)**

İkinci Oturum: İnsan Hakları ve Medyanın Rolü

Amaç:

- Katılımcıların insan haklarına ve kendi sorumluluklarına ilişkin fikirleri ve karşılaştıkları zorluklarla ilgili daha iyi ve herkesçe paylaşılan bir kavrayış geliştirme.

Materyaller:

- Tahta kâğıdı
- Tahta kalemi
- Dizüstü bilgisayar ve PowerPoint sunumun yansıtılması için projektör/baş üstü projektör (alternatif bir egzersiz için)

Süre:

- 1 saat

Birinci Adım: Temel İnsan Hakları Konularının Belirlenmesi

Kolaylaştırıcı için ipucu
Tüm katılımcıların bu atölyede yer alarak konuya verdikleri önemi gösterdiklerini belirtin. Bu sayede artık ülkelerindeki insan hakları manzarasına, gazeteci olarak karşılaştıkları zorluklara ve insan hakları alanında kendilerinin nasıl bir konumda bulunduklarına ilişkin daha derinlemesine düşünecekler.

Tüm katılımcılara temel insan hakları meselelerinin neler olduğu ile ilgili fikirlerini sorun. Bu aşamada tartışmayı başlatmak için ifade özgürlüğü, adil yargılanma hakkı, eğitim hakkı gibi bazı örnekler vermeniz gerekebilir. Ardından bu hakların verili bir ülkede (ya da bölgede) nasıl ihlal edilebileceğini sorun. Verilen cevapları bir tahta kağıdına yazın. Bu egzersiz sırasında herkesin azami ölçüde katılım göstermesini sağlamaya çalışın. Tek bir kişinin tek seferde pek çok konuyu dile getirerek oturumu domine etmesini engellemeye çalışın (**5 dakika**).

10 civarında konu ifade edildikten sonra katılımcılardan bunları medeni ve siyasi haklar (MSH), ekonomik, sosyal ve kültürel haklar (ESKH), kadın hakları, çocuk hakları, fiziksel ve psikolojik bütünlük (söz gelimi işkence ya da polis şiddeti bu başlık altına girer) gibi genel kategorilere ayırmalarını isteyin.

Ardından katılımcılardan dört temel meseleyi seçmelerini isteyin (bunlardan en az biri KYŞ ile ilgili olmalıdır) (**5 dakika**).

Bundan sonra katılımcıları dört gruba ayırın ve her bir gruptan seçilen insan hakları konularından biri üzerinden aşağıdaki soruları yanıtlamasını isteyin.

- Bu konular yerel medyada nasıl ele alınıyor?
- Sosyal ve siyasi bağlamda hangi faktörler belirleyici (örneğin hükümetin ya da büyük şirketlerin politikaları)?
- Medyanın konuyu ele alış biçiminin etkileri neler?

Katılımcılara soruları yanıtlamaları için 20 dakika süre verin ve tartışmada öne çıkan temel noktaları tahta kağıdına yazmalarını isteyin. Her grup, tartışmanın sonuçlarını katılımcıların geri kalanına anlatması için bir konuşmacı seçmelidir (**20 dakika**).

İkinci Adım: İnsan Hakları ile İlgili Konularda Medyanın Rolü

Ardından her bir gruptan sorulara nasıl yanıtlar verdiklerini katılımcıların geri kalanına anlatmalarını isteyin (15 dakika).

Herkes cevaplarını anlattıktan sonra, tartışmayı derinleştirmek adına aşağıdaki sorulardan faydalanabilirsiniz:

- Medyanın rolü ne kadar önemli?

Çok fazla! Medya geniş kitlelere seslenir, kamuoyu oluşturur ve insanların davranışını şekillendiren unsurlardan biridir.

- İnsan hakları konusunda medyanın rolü ne *olmalıdır*?

Medya insanlara sahip oldukları haklarla ilgili bilgi vermeli, insan haklarını savunmalı ve insan hakları ihlallerinin sonlandırılmasını desteklemelidir.

- Gazeteciler insan hakları ile ilgili haberler yaparken ne tür zorluklarla karşılaşıyor?

Katılımcılardan bu zorlukları yaptıkları işten bağımsız dışsal (örneğin haber içeriklerini domine eden diğer ulusal ve uluslararası gelişmeler; bazı insan hakları ihlallerinin kabul edilebilir görülmesine yol açan kültürel pratikler; kültürel tabular veya ayrımcı yasalar) veya işle bağlantılı içsel (örneğin hükümet ya da bağlı kuruluşlar tarafından basına yöneltilen sansür ya da tacizler; medya kuruluşları arasındaki güç mücadeleleri; basında nüfuzlu pozisyonların çoğunlukla erkekler tarafından işgal edilmesi; editörlerin kimi haberleri yayınlamaması veya muhabirin kendini sansürlemesi) engeller olarak sınıflandırmalarını isteyin (10 dakika)

Kolaylaştırıcı için ipucu:
Gazeteciler yaptıkları işin başkaları, özellikle de STK'lar (UAÖ de dahil olmak üzere!) tarafından nasıl algılandığı konusunda hassas olabilir, bu sebeple bu konuya ilişkin tartışma ihtilaflı bir niteliğe bürünebilir. Burada katılımcılara mesleki pratiklerinin hedef tahtasında olmadığını veya insan hakları ihlallerine bunun sebep olmadığını hissettirmek önem taşır. Buradaki tartışmanın amacı, gazetecileri kendi meslekleri ve sahip oldukları güce dair düşünme konusunda teşvik etmektir. En önemli mesaj, gazetecilerin insan hakları ihlallerinin sonlandırılması mücadelesinde rol oynayabilecekleri, kamuoyunu bilgilendirebilecekleri ve insan hakları değerleri ışığında olumlu davranışları teşvik etme konusunda öncülük edebilecekleridir. Katılımcılar arasında kendileri de insan hakları savunucusu (İHS) olan ve yaptıkları haberlerde insan haklarını korumaya yönelik çabaları sebebiyle kendilerini risk altında bulan gazetecilerin de olması muhtemeldir. Dünyanın bazı bölgelerinde bu insanlar insan hakları konusunda yaptıkları haberler sebebiyle tacizlerle, tehditlerle, hatta bazı durumlarda tutuklamalarla karşı karşıya kalmaktadır. Gazetecilerin karşılaştıkları zorluklar ile ilgili yürütülecek tartışma, gazetecilere diğer katılımcılarla dayanışma, karşılaştıkları zorlukları güvenli ve açık bir ortamda dışa vurma ve tercihen atölyeden çok sonra da devam edecek bir diyalogun ilk adımlarını atma imkânı vermelidir.

Üçüncü Adım: Oturumun Sonlandırılması

İlgili ülkedeki insan haklarının genel durumunu, bunu etkileyen faktörleri ve karşılaşılan engelleri özetleyin. Var olan etki ve engellere karşın medyanın değişim yaratmada sahip olduğu gücü unutmamamız gerektiğini, bu atölyeye katılmış olmanın aramızdaki bağları kuvvetlendirmeye ve karşılaşılan zorlukları dayanışmayla aşmaya yönelik ilk adım olduğunu pozitif bir tonda ifade edin (5 dakika).

Kolaylaştırıcı için ipucu:
Genel durumu özetlerken kadın haklarını merkeze almanız bir sonraki oturuma hazırlık olması açısından yararlı olacaktır. 1. Adımda temel insan hakları konularının belirlenmesi kısmında kadın hakları başlığında tartışılanları tekrarlayarak hatırlatabilir, kadınların yaşadığı hak ihlalleri çerçevesine yerleştirerek sonuçlandırabilirsiniz. Bu aşamada katılımcılara kadına yönelik ayrımcılık ve hak ihlalleri konusunda bir bilgi notu dağıtmanız yararlı olacaktır. Bilgi notunun kadın cinayetleri, kadına yönelik şiddet, çalışma hakkı, eğitim hakkı, seçme ve seçilme hakkı gibi konularda güncel verileri içeren, kısa (tercihen tek sayfalık) ve açık olması önerilir.

Alternatif İkinci Oturum

Bazı ülkelerde daha resmî bir açılış tercih edilir. Atölye öncesinde iki gazeteci ya da misafir konuşmacı davet edebilir ve bu kişilerden insan hakları alanında gazetecilerin karşılaştıkları zorlukların neler olduğu ile ilgili bir sunum yapmalarını isteyebilirsiniz. Konuklar arasında cinsiyet dengesi gözetin (bir kadın ve bir erkek konuşmacı).

Her bir konuşmacının sunumu en fazla 5-10 dakika sürmeli ve konuşmacılar katılımcıların sunumları daha kolay takip etmelerini sağlamak ve sunumları daha ilginç kılmak için görsel materyal kullanmaları yönünde teşvik edilmelidir (atölye sırasında konuşmacıların ihtiyaç duyacağı teknik olanakların -PowerPoint, projektör, vs.- mevcut olduğunu kontrol edin). Kolaylaştırıcı bu oturuma başkanlık etmeli, her bir sunumdan sonra veya her iki sunum da tamamlanınca soru ve yorumlar için katılımcılara söz vermelidir. Soru, yorum ve tartışma kısmı için en az 20 dakika ayırın.

Tartışma, yukarıdaki İkinci Adım altında sıralanan sorularla sürdürülebilir (**30-40 dakika**).

Üçüncü Oturum: Medya Toplumsal Cinsiyete Ne Kadar Duyarlı?

Amaçlar:

- Katılımcıların ulusal gazete ve dergiler üzerine toplumsal cinsiyet odaklı bir analiz yapması
- Katılımcıların medyanın kadınları nasıl temsil ettiğini ve toplumsal cinsiyet körü haberciliğin etkilerini incelemesi

Materyaller:

- Yerel gazete örnekleri
- Çok sayıda yerel dergi örnekleri
- Grup başına bir makas
- Sakız yapıştırıcı/bant
- Tahta kalemi
- Tahta kâğıdı
- Dizüstü bilgisayar ve projektör/baş üstü projektör

Süre:

- 1 saat

Birinci Adım: Gazete ve Dergilerin Toplumsal Cinsiyet Temelli Analizi

Katılımcılara tüm meslek dallarında bireylerin kendi pratiklerine objektif bir gözle bakmalarının zor olduğunu söyleyerek başlayın. Bu aktivite kapsamında katılımcılardan gazeteci kimlikleri ile düşünmelerini değil, kendilerini okuyucuların yerine koymalarını istediğinizi söyleyin. Ardından katılımcılar gruplara ayrılır ve yerel basın içeriklerini bir "toplumsal cinsiyet gözlüğü" ile inceler.

Katılımcıları dört gruba ayırın ve yerel gazete ve dergi örneklerini bu gruplara dağıtıp aşağıdaki sorular üzerine düşünmelerini isteyin:

Grup 1

- Kadınlar görsel içeriklerde nasıl resmediliyor?

Grup 2

- Erkekler görsel içeriklerde nasıl resmediliyor?

Grup 3

- Nasıl bir dil kullanılmış? Kullanılan dil cinsiyetçi mi?

Grup 4

- Kaç içerikte odak noktasında kadınlar var?
- Bu içerikler hangi konulara ilişkin? (Örneğin, siyaset, sağlık, sanat, suç ya da eğitim haberleri). Bu içerikleri erkeklerin odak noktasında olduğu içeriklerle karşılaştırın.
- Kaç adet içerik erkekler, kaçı kadınlar tarafından yazılmış?
- Kadınlardan kaç alıntı/referans yapılmış?

Kolaylaştırıcı için ipucu:
Birinci ve İkinci gruplar yalnızca hangi imgelerin kullanıldığına değil, aynı zamanda bunların hangi bağlamda kullanıldığına da bakmalıdır.
Üçüncü grup aktiviteyi tamamlamakta zorlanıyorsa veya örnek olarak dağıtılan gazetelerde yeterince örnek yoksa bu gruptan mümkün olduğunca çok sayıda cinsiyetçi ve toplumsal cinsiyet körü terim düşünüp bunlara cinsiyetçi olmayan ve toplumsal cinsiyete duyarlı alternatifler geliştirmelerini isteyin. Ek – 4'te toplumsal cinsiyet bakımından yansız bazı terim örneklerine yer verilmiştir. Bu dokümanın çıktısını katılımcılara dağıtabilirsiniz.

Katılımcılar bulgularını tahta kağıdına yazmalıdır. Birinci ve ikinci gruplara makas ve yapıştırıcı verin ve ele alınan konu bakımından özellikle açıklayıcı olduğunu düşündükleri imgeleri kesip tahta kağıdına yapıştırmalarını, aktivite ile ilgili geribildirimlerini bu imgelerden oluşan kolaj ekseninde yapmalarını isteyin. İstemeleri halinde diğer gruplar da örnek olarak kullandıkları gazete ve dergilerden örnekler verme konusunda yaratıcılıklarını kullanabilirler (30 dakika).

Grup içi tartışmalar bittikten sonra tüm grupları tekrar bir araya toplayın ve buldukları örnekleri/sonuçları katılımcıların geri kalanıyla paylaşmalarını isteyin.

Katılımcılara dağıtılan haber ve yazı örneklerinin hangi gazete ve dergilere ait olduğunu belirten kısmı çıkarmanız önerilir. Henüz çalışma başlamadan gazetelerin sahiplik yapısı ve politik konumlarına ilişkin bilgiler tartışmayı işgal edebilir, sahip olunan önyargılar gündem etrafında verimli bir tartışma yapılmasına engel olabilir. Aktivitenin sonunda haber ve yazıların kaynaklarını katılımcılarla paylaşabilirsiniz.

Bu aktivite neticesinde ortaya konması beklenebilecek bazı temel bulgular şunlar olabilir:

Kadınların resmediliş biçimi

- Güzellik, cinsel arzu nesnesi, reklamcılığa yönelik meta, vb.
- Kamusal hayatta ve gündelik işlerde (siyaset, ekonomi, eğitim) kadınların yokluğu.
- Gazetelerde/mecmualarda kadınların yer almaması – kadınların yalnızca kadın dergilerinde ve aile, güzellik, vb. gibi konularda yapılan haberlerde görünmesi.
- KYŞ haberlerinde şiddetin görselleştirilmesi, kadınların hayatları ile ilgili detaylara yer verilmesi vb.
- Az sayıda kadın uzman, "kadınsı" alanlarda kadın uzman

Kadınların başarı elde ettikleri, uzman oldukları konularda bile haber konusu olduklarında iş dışı yaşamları, eşleri, fiziksel özellikleri ile gündeme gelmeleri Örn. Sporcu kadınlar

Erkeklerin resmediliş biçimi

- Güç, kamusal hayatın domine edilmesi
- Kariyer, iş hayatı, ekonomi, politika, vb.
- Uzman olarak erkekler
- Teknoloji-erkeklik vurgusu

Geribildirim sırasında bu resmediliş biçimleri arasındaki farklılıkları kıyaslayın.

Dil

Unvanlar verilirken yalnızca erkek isimlendirmelerin kullanılması – örn. Bilim insanı ya da bilimci yerine bilim adamı (Bkz. Ek – 4)

Kadınlara yönelik ya da kadınlar tarafından yazılan yazılar

- Kadınlar nadiren haberdeki ana odak noktasıdır.
- Siyaset, iş hayatı, ekonomi gibi konulardaki haberlerde kadınlar çok az temsil edilmekte, bazen hiç yer almamaktadır.
- Kadınların temsili güzellik gibi konularla ve ev içi mekânla sınırlıdır. Bu konu ile ilgili daha detaylı bir tartışmaya şuradan erişebilirsiniz: *Her Şey Elimizde: Kadına Yönelik Şiddete Son*, Uluslararası Af Örgütü, 2004 (AI Index: ACT 77/001/2004).
- Metinlerde nadiren kadınlardan alıntı yapılmaktadır (bunun istisnası doğrudan kadınlara odaklanılan haberlerdir – bkz. bir önceki madde).

Her sunumdan sonra katılımcılar tarafından doldurulan tahta kağıtlarını boş bir duvara asın. Tüm sunumlar tamamlandıktan sonra, konu ile ilgili tartışmaları derinleştirmek için aşağıdaki (ve sizin ilave edeceğiniz diğer) soruları sorarak devam edin:

- Medyada yer alan imgelerin kadınlar ve genel anlamıyla toplum üzerindeki etkisi nedir?

Burada söz konusu imgelerin kadınları cinsel nesneler ya da metalar olarak tasvir ederek basmakalıp yargılar ürettiğini ve bunların genellikle zarar verici bir niteliğe sahip olduğu sonucuna ulaşmaya çalışın.

- Bu tür basmakalıp temsillerin sonuçları nelerdir?

Önyargıya ve devamında ayrımcılığa sebep olurlar.

İlave kaynaklar!

https://now.org/now-foundation/love-your-body/ads/

Bu kuruluş, büyük moda markalarının reklamlarında kadınların nasıl sömürüldüğü ile ilgili ilginç bazı tespitler yapmaktadır. Web sitesi içeriği yalnızca İngilizce olsa da, buradaki imgelerin çıktısı atölye hangi dilde yapılıyor olursa olsun kolaylaştırıcılar tarafından kullanılabilir.

Ayrıca Bkz. *Her Şey Elimizde: Kadına Yönelik Şiddete Son*, Bölüm 3, Uluslararası Af Örgütü, 2004 (AI Index: ACT 77/001/2004). https://www.amnesty.org/download/Documents/88000/act770012004en.pdf

Kolaylaştırıcı için ipucu:
Kadınların seçilen imgelerde nasıl temsil edildiği ile ilgili ilginç tartışmalar gelişebilir. Örneğin bazı insanlar hangi imgenin olumlu hangisinin olumsuz olarak kategorize edileceği ile ilgili farklı fikirler öne sürebilir. Bazı katılımcılar kadın bedenine ilişkin temsilleri (özellikle de değişen düzeylerde çıplaklık söz konusuysa) cinsel sömürü olarak tanımlarken diğer katılımcılar bunu güzellik ekseninde ele alabilir (pilot atölyelerden birinde bu görüş hem kadın hem de erkek katılımcılar tarafından dile getirildi). Böylesi bir tartışmanın çıkması durumunda herhangi bir tarafın argümanını desteklemek yerine, kadın bedenine ilişkin bu imgelerin kadınların ve kız çocukların gündelik hayatındaki genel etkileri üzerine odaklanmalıyız. Bu tür bir tartışma muhtemelen kadınlara uymak zorunda oldukları bir "güzellik" modelinin dayatıldığı; bu güzellik modeline söz gelimi kadınların eğitiminden, kariyerlerinden ve kamusal hayata katılımlarından daha fazla kültürel değer atfedildiği yönünde bir fikir birliğine ulaşılarak sonuçlanacaktır. "Bu tür temsiller hangi şekillerde kadına yönelik şiddete yol açabilir?" şeklinde bir soru ile mevcut tartışmayı atölyenin genel konusu ile bağdaştırabilirsiniz. Bu soruya verilecek muhtemel cevaplar arasında toplumsal cinsiyete ilişkin basmakalıp yargıların kadınlara dair kimi önyargılara (kadınların yalnızca erkek fantezisinin nesnesi olması gibi) yol açtığı, bunun da kadınlara yönelik ayrımcılığı beraberinde getirdiği veya kadınları yalnızca toplumsal cinsiyet normları içine "hapsederek" kadınların kamusal hayata katılımlarını engellediği ve nihayetinde temel insan haklarından maruz kalmalarına sebep olduğu, bunun da kadına yönelik şiddete zemin hazırladığı yer alabilir.

İkinci Adım: Toparlama ve İstatistik

Oturumu sonlandırırken aşağıdaki soruları katılımcılara yönelterek İkinci Oturumla (medyanın rolü ve sorumluluğu) bağlantı kurmaya çalışabilirsiniz:

- Medyanın kamuoyunu nasıl bilgilendirdiği konusu ile ilgili olarak bu oturum bize ne söylüyor? Gazeteciler objektif midir?

Hayır, gazeteciler sıklıkla basmakalıp yargıları kullanıyor; [önyargılarla] yüklü ve toplumsal cinsiyete duyarsız bir dil kullanıyor, kadınları metinlerinde yeterince temsil etmiyor, vs.

- İnsanlar medyadan doğru ve ilgili bilgileri edinebiliyor mu?

Hayır, çünkü medya toplumsal cinsiyet bakımından dengeli bir perspektif geliştiremiyor.

- Medyadaki resmediliş biçiminin etkileri nelerdir?

Kadınların faaliyet alanları, uğraşları, üstlendikleri sosyal rollere gerekli değer verilmiyor; bu alanlar görünmezleştiriliyor; kadınların sorunları görmezden geliniyor, kadınlar

toplumda daha az görünür durumda ve bu sebeple daha az bilgi sahibi, bu da onları ayrımcılığa karşı daha savunmasız kılıyor.

Bu soruların ardından Ek – 5'te verilen ve kadınların temsili konusunu faydalı birtakım istatistiklerle destekleyen materyali PowerPoint ya da projektör üzerinden kullanarak oturumu sonlandırabilirsiniz. Bu materyalde medyanın kadınları hangi biçimlerde temsil ettiği, kadına yönelik ayrımcılığa yol açacak temsil biçimlerinin nasıl işlediği ele alınmıştır. Sunu yapılırken EK-5'te verilmiş açıklamalara 1. Adımda yapılan aktivitede kullanılan yerel gazete örnekleri eşleştirilebilir. Sunu, katılımcıların gündelik habercilik pratiklerinde hak ihlali yaratan bir habercilik anlayışından kaçınmak için dikkat edebilecekleri temel noktalar ile bitirilmiştir.

Bu soruların ardından Ek – 5'te verilen ve kadınların temsili konusunu faydalı birtakım istatistiklerle destekleyen materyali PowerPoint ya da projektör üzerinden kullanarak oturumu sonlandırabilirsiniz. Bu materyalde aynı zamanda medyanın şiddeti ele alış biçimi ile ilgili de açıklamalar yer almaktadır. Burada yer alan bilgiler, Kadın Odaklı Habercilik, Toplumsal Cinsiyet Odaklı Habercilik El Kitabı, Kadın ve Medya/Toplumsal Cinsiyet Eşitlikçi Haber Kılavuzu, ve Kadınların Medya İzleme Grubu, MEDİZ'in yayınlarından derlenmiştir. Bu aktivite, KYŞ türlerinin daha detaylı olarak ele alındığı bir sonraki oturuma geçişi kolaylaştıracaktır (10 dakika).

İlave kaynaklar!

IPS Vakfı Habercinin El Kitabı Dizisi

https://bianet.org/biamag/sayfa/bia-kitapligi

Cinsel Şiddet Alanında Hak Temelli Yayıncılık, Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği

https://cinselsiddetlemucadele.org/wp-content/uploads/2019/03/CS-Medya-brosur-2019.pdf

Doğru Kelimeleri Kullanmak Cinsel Şiddet Üzerine Haber Oluşturmak, Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği

https://cinselsiddetlemucadele.org/wp-content/uploads/2019/03/Dogru-Kelimeler-2019.pdf

Dördüncü Oturum: KYŞ'nin Türleri, Sebepleri ve Sonuçları

Amaçlar:

- Katılımcılar ülkelerindeki (veya bölgelerindeki) KYŞ'nin boyutları ile ilgili ortak bir kavrayışa sahip olacaktır.
- Katılımcılar KYŞ'nin temel sebepleri üzerine daha derinlemesine düşünecektir.
- Katılımcılar medyanın KYŞ haberlerini nasıl ele aldığını inceleyecektir.

Materyaller:

- Post-it not kağıtları
- Tahta kâğıdı ve kalemi
- Birbiri içine geçmiş beş dairenin çizili olduğu büyük bir poster (veya 4 adet tahta kağıdını birleştirebilirsiniz)
- Bir ağaç figürünün çizili olduğu büyük bir poster (veya 4 adet tahta kağıdını birleştirebilirsiniz)
- Her çalışma grubu için KYŞ'nin farklı türlerini ve bağlamlarını (örn. Fiziksel, psikolojik, çatışma durumunda şiddet ve ev ya da topluluk içinde şiddet gibi) içeren vaka çalışmaları (KYŞD vaka çalışmaları örnekleri için bkz. Ek – 7.)
- Dizüstü bilgisayar ve projektör/baş üstü projektör

Süre:

- 1 saat

Kolaylaştırıcı için ipucu:
Bu oturuma liderlik etmek için iyi bir seçenek yereldeki bir kadın STK'dan bir temsilciyi davet etmek olabilir. Bu kişi KYŞ ile ilgili sorulara cevap verecek ve kültürle ilgili her tür hassas tartışmayı yönlendirecek kişi olmalıdır.

Birinci Adım: Farklı Şiddet Türlerinin Tanımlanması

Katılımcılara şiddeti nasıl tanımladıklarını sorun ve verilen cevaplarda ifade edilen kilit noktaları bir tahta kağıdına not edin. Katılımcılar buraya yazılanlardan hareketle beş temel şiddet kategorisini tanımlayabiliyor mu?

- Fiziksel
- Cinsel
- Psikolojik/Duygusal
- Ekonomik
- Siber/Dijital Şiddet

Sunumun ilk bölümünde (Ek – 6, Slayt 3) yer alan BM'nin KYŞ tanımını gösterin. UAÖ, kampanyasını bu tanım etrafında inşa etmektedir. Bu aşamada henüz sunumun tamamını paylaşmayın, bunu oturumun ilerleyen safhalarında yapacağız.

Katılımcıları beş gruba ayırın ve her bir gruptan yukarıdaki kategorilerden birine odaklanarak ülkelerinde (ya da bölgelerinde) ilgili kategori kapsamında yer alan KYŞ türleri ile ilgili beyin fırtınası yapmalarını ve buldukları sonuçları post-it not kağıtlarına yazmalarını isteyin (**10 dakika**).

Katılımcılar çalışmalarını sürdürürken büyük bir tahta kağıdına birbiri içine geçmiş beş daire çizin ve her bir daireyi aşağıdaki şekilde olduğu gibi isimlendirin:

- Psikolojik/Duygusal
- Cinsel
- Fiziksel
- Ekonomik
- Siber/Dijital Şiddet

Ardından katılımcıları bir araya toplayın ve her gruba post-it not kağıtlarını ilgili dairenin içine yerleştirmelerini isteyin. Katılımcılar birden çok kategori altında değerlendirilebileceğini düşündükleri KYŞ türlerini tüm dairelerin kesiştiği alana yerleştirebilir. Katılımcılara bu aktiviteden hangi dersleri çıkardıklarını sorun.

Muhtemel cevaplar – KYŞ'nin pek çok türü bulunmaktadır. Bu şiddet türlerinin özellikle de sağlık alanında kısa ve uzun vadeli etkileri bulunmaktadır. Tüm bu şiddet türleri birbiriyle bağlantılıdır.

Bu aşamada kampanya kapsamında ele alındığı gibi KYŞ'nin farklı türlerine ve bağlamlarına ilişkin örnekler ve daha detaylı açıklamalar içeren sunumun geri kalanını katılımcılarla paylaşın (Bkz. Ek – 6). Sunum sona erdikten sonra soru cevap bölümü için yeterince zaman ayırın. Katılımcıların sunumu takip etmeleri için oturum öncesinde sunumun çıktısını çoğaltıp katılımcılara dağıtabilirsiniz (15 dakika).

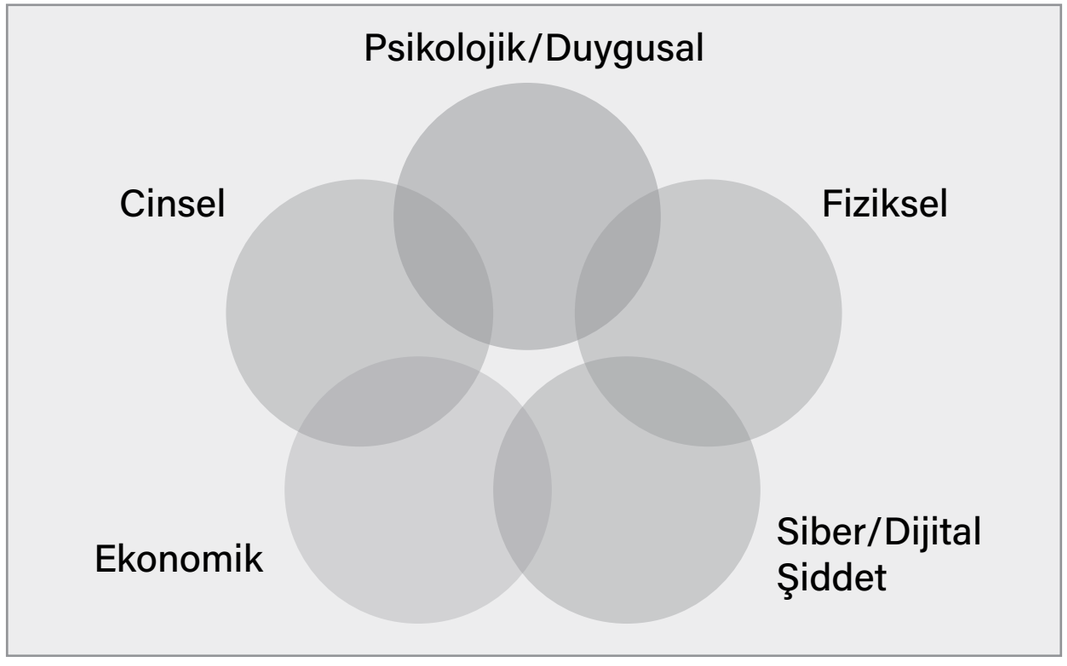

İkinci Adım: Kökler ve Meyveler Egzersizi

Üzerinde bir ağaç figürü olan büyük bir tahta kağıdını asın. Katılımcılardan birbiri içine geçmiş dairelerin yer aldığı tahta kağıdında yazılı KYŞ türlerini ağacın gövdesine yapıştırmalarını isteyin. Katılımcılardan bir önceki grup çalışmasında hangi gruptalarsa o grupta kalmalarını isteyin ve her bir gruba tartışmaları için aşağıdaki soruları verin:

- Grup 1: Burada yazılı KYŞ türlerinin birey ya da toplum açısından *sağlık* alanında yol açtığı sonuçlar/etkiler nelerdir?

Muhtemel cevaplar: HIV/AIDS'in yayılması; cinsel uzuvların zarar görmesi; dayaktan kaynaklı sürekli baş ağrısı; istenmeyen gebelikler; depresyon; psikolojik sorunlar; sağlık ve sosyal hizmetlere ilave talep.

- Grup 2: Sosyoekonomik sonuçlar/etkiler nelerdir?

Muhtemel cevaplar: evsizlik; işsizlik; düşük ücret; enformel çalışma; sosyal dışlanma; yoksulluk.

- Bu KYŞ türlerinin *kökeninde* yatan sebepler nelerdir?

Muhtemel cevaplar: ayrımcı yasalar; kültürel önyargılar; kadınları ikincil / aşağı gösteren basmakalıp yargılar; iş piyasasında cinsiyetçilik; kadınların kamusal alandan dışlanması (15 dakika).

Katılımcılar cevaplarını post-it not kağıtlarına yazmalıdır. Katılımcılar çalışmalarını tamamladıktan sonra post-it kağıtlarına yazdıkları notları ağaç figürünün yer aldığı tahta kağıdına yapıştırmalarını isteyin. Birinci ve İkinci Grup cevaplarını ağacın dallarına, Üçüncü Grup ise köklerine yerleştirmelidir.

Bu şeklin toplumda KYŞ'nin görsel bir temsili olduğunu anlatın. Katılımcılardan oluşan tablonun ne anlama geldiğini açıklamalarını isteyin. Kendilerini nasıl hissediyorlar? Toplumumuzun meyvelerinin "zehirli" olmasını nasıl engelleriz? Sağlıklı ve lezzetli meyveler yetiştirmek için neler yapmalıyız? (10 dakika).

Kolaylaştırıcı için ipucu:
Katılımcıların aşağıdaki sonuçlara ulaşmalarını sağlamaya çalışın:
KYŞ'nin kökeninde yer alan sorunları çözmemiz gerekmektedir; bunu başaramazsak sonuçlarına katlanmak ve topluluklarımızın zarar görmesine sebep olmak durumunda kalabiliriz.
Basmakalıp yargılar kültürde ve uygulamada ayrımcılığa sebep olmaktadır.
Medya bu basmakalıp yargıların yerleşmesinde rol sahibidir. Öte yandan medya aynı zamanda, kamuoyunun ve davranış biçimlerinin şekillendirilmesinde de hatırı sayılır bir güce sahiptir!
Atölyenin geri kalanında ağaç figürü referans olarak duvarda kalabilir.

Üçüncü Adım: Kültürel bir sorun olarak KYŞ

Kültür ve geleneğin sıklıkla KYŞ'yi güçlendiren, üzerini örten, meşrulaştıran ve hoş gören bir niteliğe sahip olduğunu ve KYŞ'yi sonlandırma çabaları önünde bir engel teşkil ettiğini vurgulayın. Bir sonraki oturumda bunun nasıl gerçekleştiğinin daha detaylı olarak ele alınacağını ve gazetecilerin bu türden kültürel engellerle nasıl mücadele edeceğinin inceleneceğini söyleyin.

Her Şey Elimizde: Kadına Yönelik Şiddete Son, (AI Index: ACT 77/001/2004) başlıklı yayından bazı tanıklıkları okuyabilirsiniz (bu tanıklıklar rapor boyunca gölgeli kutucuklar içinde yer almaktadır). Bu pakette yer alan vaka çalışmalarından da faydalanabilirsiniz. Bu vaka çalışmaları, KYŞ'nin farklı türlerini örneklendirmeye ve konunun dehşet verici yanlarını gündelik hayatla bağdaştırmaya yarayacaktır (Bkz. Ek – 7). Konu ile ilgili örnekler edinebileceğiniz bir başka kaynak da yerel kadın örgütleridir.

Eğer vakit kalırsa vakalarla ilgili gazeteci katılımcıların görüşlerini almaya çalışın ve KYŞ'nin açık şekilde küresel bir mesele olduğunu ve kültürlerin, dinlerin ve yaşam tarzlarının üzerinde olduğunu vurgulayın. Tüm bölgeleri ve KYŞ'nin tüm türlerini kapsayan detaylı istatistiki verilere UAÖ'nün *Making Violence against Women Count: facts and figures – a summary* (AI Index: ACT 77/034/2004) başlıklı raporundan erişebilirsiniz (10 dakika).

Beşinci Oturum: Kültürle İlgili Tartışmalar

Amaç:

- Gazeteciler KYŞ'e yol açan kültürel anlamda verili pratik ve tutumlarla mücadele etmeye yönelik stratejileri inceleyecektir

Materyaller:

- Tahta kâğıdı
- Tahta kalemi

Süre:

- 1,5 saat

Kolaylaştırıcı için ipucu:
Bu oturumda atölyenin kilit konularından birine, yani kültürel kalıp yargılar konusuna değinilecektir. Bu kalıp yargılar medya tarafından güçlendirilmekte ve meşrulaştırılmaktadır. Bu oturum ayrıca gazetecilerin söz konusu alanda pozitif anlamda bir basınç oluşturma işlevlerine de vurgu yapmayı amaçlamaktadır. Katılımcılara gerçek engellerin neler olduğu ve bunların üstesinden gelebilmek için neler yapılabileceği ile düşünmeleri için zaman ve fırsat verin. Burada umulan, katılımcıların bunu yaparken kendi davranışları ve kültürel anlamda sahip oldukları inanışları ile ilgili düşünmeleridir. Bu şekilde olumlu bir değişimi tetikleme imkânı ortaya çıkabilir. Gazetecilerin kendileri duyarlılık kazanmadan topluma duyarlılık kazandırmalarını beklemek doğru değildir!

Birinci Adım: Toplumsal Cinsiyet Rolleri

Katılımcılardan herkes bir aradayken toplumsal cinsiyet (gender) ve cinsiyet (sex) arasında bir ayrım yapmalarını isteyin.

"Cinsiyet", kadınların ve erkeklerin biyolojik olarak atanmış cinsiyetlerine işaret ederken, "toplumsal cinsiyet" toplum ve kültür tarafından kadınlara ve erkeklere yüklenen toplumsal rolleri, toplumsal ilişkileri ve kurumsal süreçleri ifade eder.

Tahta kağıdına "kadın" ve "erkek" başlıkları altında iki sütun çizin. Biyolojik cinsiyetin dahi ikili olmadığını "interseks" olarak tanımlanan ve cinsiyet atamasının yapılamadığı bebekler ve interseks bireylerden söz edin. Burada kadın-erkek karşıtlığı üzerinden kurulan bir ilişkiyi göstermek için "kadınlık" ve "erkeklik" olarak tanımlanan rollerden bahsetmek için bu yola gittiğinizi, bu karşıtlık ve ikili anlam sistemi içerisinde tanımlanmanın kendisinin toplumsal cinsiyet ideolojisinin sonucu olduğunu vurgulayın.

Katılımcılardan toplumda kadın ve erkeklere ne tür roller atfedildiği üzerine düşünmelerini isteyin. İlgili ülke ya da topluma ait toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin genel durumu göstermek üzere verilen cevaplardan bazılarını uygun sütuna yazın.

Ardından katılımcılara aşağıdaki soruları yöneltin:

- Bu rollere eşit oradan değer veriliyor mu?

Hayır! Örneğin kadınlara atfedilen toplumsal roller daha çok ev içi alanla bağlantılıdır; iş yaşamında kadınların erkeklerden daha az ücret alıyor olma ihtimalleri de daha fazladır.

- Bu rollerin kadın ve kız çocuklar ile erkekler ve erkek çocuklar üzerindeki farklı etkileri üzerine neler söyleyebiliriz?

Bu roller kadınların eğitim, sağlık hizmetleri, boş zaman aktiviteleri ve diğer temel haklara erişimini kısıtlamakta; kadınları değersiz kılmakta; kadınları istismara, dışlanmaya ve yoksulluğa karşı savunmasız bırakmaktadır (10 dakika).

İkinci Adım: Toplumsal cinsiyet rolleri ve ayrımcılık arasında bağ kurmak

Toplumsa cinsiyet rolleri ile bir önceki oturumda ele alınan kalıp yargılar (Bkz. Bölüm 3) arasında bağ kurun ve toplumsal cinsiyet rollerinin ayrımcı olduğunu, daha önce de görüldüğü üzere kültür ve medya aracılığıyla güçlenip meşrulaştığını vurgulayın. Katılımcılara ayrımcılığın toplumsal cinsiyet temelli şiddetin sürmesi ve güç kazanmasında ayrımcılığın nasıl kilit bir rol oynadığını bir önceki oturumda çizilen "ağaç" figürünü kullanarak hatırlatın.

İlave kaynaklar!

BM tarafından kabul edilen Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirge'ye göre, "…Kadınlara yönelik şiddet, erkeklerin kadınların üzerinde egemenlik kurmalarına ve onlara karşı ayrımcılık yapmalarına yol açan, kadınlar ve erkekler arasındaki tarihten gelen eşit olmayan güç ilişkisinin bir tezahürüdür".

Bu metnin tam hali için bkz: https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/ViolenceAgainstWomen.aspx[1]

Katılımcıları ülkelerinde ya da bölgelerinde var olan ve doğrudan ya da dolaylı olarak KYŞ'e yol açabilecek belirli kültürel normlar ve pratikler üzerine tartışmaya davet edin. Tartışma sürerken, dile getirilen başlıkları bir tahta kağıdına yazın (10 dakika).

Üçüncü Adım: Kültürel Görelilik

Buradaki "kültürel olarak göreli" konuları daha detaylı olarak ele almak için katılımcılardan bir önceki gruplarıyla birlikte çalışarak KYŞD kapsamında yer verilen bazı vaka örneklerini incelemelerini isteyin (kültürel tabuların küresel niteliğini vurgulamak için Ek – 7'de yer alan farklı bölgelere ait örneklerden yararlanın). Katılımcılar, kültürün nasıl KYŞ'ye yol açtığını ya da KYŞ'ye maruz bırakılmış kişilerin hayatlarının geri kalanını zorlaştırdığını gösteren örnekler seçmelidir (örn. Pek çok toplumda tecavüze maruz bırakılan bir kadın kültürel anlamda spesifik olan "namus" gibi fikirler sebebiyle kocası, ailesi ya da mensubu olduğu topluluk tarafından dışlanabilmektedir. Vaka çalışmaları üzerinden gitmek KYŞ meselesinin küresel niteliğinin anlaşılmasına katkı sağlayacaktır (10 dakika).

Bu aktiviteden sonra grupları yeniden bir araya toplayın ve her bir gruptan bulgularını katılımcıların geri kalanıyla paylaşmalarını isteyin.

Kolaylaştırıcı için ipucu:
Kültürle ilgili tartışmalar yürütülürken, UAÖ'nü "Batılı değerleri" diğer kültürlere dayatmakla itham eden eleştirilerin dile getirilebileceğini unutmayın. Burada UAÖ'nün (ve aslında uluslararası insan hakları sisteminin) herhangi bir kültüre bir diğerinden daha fazla değer atfetmediğini vurgulamak çok önemlidir. Gerçekten de UAÖ, ekonomik, sosyal ve kültürel hakların korunması için mücadele eder ve herkesin kendi kültürüne göre ve kültürel kimliklerini yaşama hakkına sahip olduğuna inanır.

Kolaylaştırıcı için ipucu:
Buna karşı geliştirilecek argümanlara cevap verirken aşağıdaki bazı temel noktaları aklınızda tutabilirsiniz:
· İnsan haklarının evrenselliği: Hiç kimse temel insan haklarından mahrum bırakılmamalıdır. Bu haklar ırk, renk, din, kültür, toplumsal cinsiyet vb. fark etmeksizin herkese aittir. Bu sebeple KYŞ, kültürel inanışlar ya da pratikler temelinde hiçbir şekilde meşrulaştırılamaz veya görmezden gelinemez.
· Kültür: UAÖ'nün yalnızca KYŞ'nin dolaylı ya da doğrudan formlarını ya da diğer insan hakları ihlallerini hoş gören kültürel pratiklere karşı çıktığını ifade edin. UAÖ, görüşleri UAÖ'den farklılık gösterdiği için kültürel liderleri dışlamak yerine, bu kişilerle temas kurma ve onları KYŞ konusunda eğitmenin gerekliliğine inanır. UAÖ ayrıca, ilişki kurmanın ve söylemin gücüne inanır, medya mensuplarının da aynı yaklaşımı benimsemesini teşvik eder.

[1] Ç.N.: Metnin Türkçesi için bkz. https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/belge/uluslararasi_belgeler/kadina_karsi_siddet/BM%20Kad%C4%B1na%20Kar%C5%9F%C4%B1%20%C5%9Eiddetin%20Ortadan%20Kald%C4%B1r%C4%B1lmas%-C4%B1na%20Dair%20Bildirgesi%2020.12.1993.pdf

5. Oturum:

Her bir grup cevaplarını paylaştıktan sonra, her bir grubun KYŞ'de kültürün rolü üzerine kısa bir rol canlandırma aktivitesi yapmasını ya da bir poster hazırlamasını, ayrıca bu zorluğun üstesinden gelmek için pozitif bir strateji geliştirmelerini isteyin.

Kolaylaştırıcı için ipucu:
"Verili bir bağlamda kadın haklarının nasıl iyileştirilebileceği ile ilgili olarak yerel insanlarla yeniden ilişki kurmak ve onların yönlendirmelerini almak şarttır… [Yerel nüfusun] katılımı ve desteği olmadan, kadınların haklarını iyileştirmeye yönelik hiçbir strateji işe yaramayacaktır" Kadına yönelik şiddet konusunda BM Özel Raportörü, Ocak 2003 (UN Doc. E/CN.4/2003/75, para 70).

Bu aktivite kapsamında verilecek örnekler arasında gazetecilerin konu ile ilgili haberleri verme biçimleri veya kültürel liderleri nasıl harekete geçirebilecekleri yer alabilir. Katılımcıları çok fazla yönlendirmeden yaratıcılıklarının ortaya çıkmasına imkân verin (20 dakika).

Her gruba rol canlandırması veya hazırladıkları posteri anlatmaları için beş dakika süre verin. Etkinlik sonunda soru ve görüşleri almak için biraz zaman ayırın (20 dakika).

Alternatif olarak KYŞ'te *kültürün rolü üzerine bir farkındalık kampanyası planlanması istenebilir. Her grup kampanyanın bir materyalini hazırlamakla görevlendirilir. Basın açıklaması metni yazılması, poster hazırlanması, afiş/banner hazırlanması, açıklayıcı el ilanı, radyo anonsu hazırlanması gibi görevler her bir gruba dağıtılır.* (20 dk)

Her gruba hazırladıkları materyali anlatmaları için süre verilir (10 dk). Tüm katılımcılardan soru ya da katkılar alınır (15 dk). Bu aktivite ile hedeflenen katılımcı gazetecilerin hak örgütleri ve kadına yönelik şiddetle mücadele eden grupların aktiviteleri konusunda duyarlılık kazanmalarıdır.

Dördüncü Adım: Zorlukları Aşmak!

Gazeteciler, kadınları değersiz kılan, onlara zarar veren ve temel haklarını istismar eden zarar verici pratikleri ve inanışları değiştirmeye yönelik çaba gösterme şansına sahiptir.

- Gazeteciler ayrımcı tutum ve pratikleri dönüştürmede nasıl rol oynayabilir?
- Uygulamaya başlasanız bu stratejiler ülkenizde (veya bölgenizde) KYŞ ile ilgili nasıl bir etki yaratabilir?

(10 dakika)

Kolaylaştırıcı için ipucu:
Bunun gibi tartışmalar gazetecilere kendi pratikleri üzerine tartışma ve rahatsız oldukları konuları dışa vurmak için ihtiyaç duydukları alanı sağlayacaktır.

Altıncı Oturum: Birinci Günün Sonu

Amaçlar:

- Son sözler ve toparlama
- Birinci Gün sonundaki ilerlemenin değerlendirilmesi

Materyaller:

- Seçeceğiniz üç büyük şeklin yer aldığı kağıtlar (örneğin üçgen, yıldız ve daire)
- Kalem

Süre:

- 30 dakika

Birinci Adım: Günün Değerlendirilmesi

Her bir katılımcıya üzerinde üç şeklin yer aldığı kağıtları dağıtın (bkz. karşıdaki sayfa) ve aşağıdaki şekilde ilk güne ilişkin görüşlerini yazmalarını isteyin:

- **Yuvarlak:** Mevcut kavrayışlarını geliştirmelerine katkı sağladığını düşündükleri şeyler
- **Yıldız**: Yeni öğrendikleri şeyler
- **Üçgen**: Artık farklı bir bakış açısıyla baktıkları şeyler.

Katılımcılardan kendi geribildirimlerini yanlarında oturan katılımcı ile karşılaştırmalarını isteyin (15 dakika).

Katılımcıların güne ilişkin bazı değerlendirmelerini tüm diğer katılımcılarla paylaşabilecekleri kısa bir toplu değerlendirme yapabilirsiniz (5 dakika).

Gün boyunca ele alınan ana başlıkları sıralamaya çalışın:

- Kadınların medyada temsil ediliş biçimleri ile kalıp yargıların kadınları nasıl etkilediği ve nasıl KYŞ'ye yol açtığı.
- KYŞ'nin türleri, sebepleri ve sonuçları.
- Kültürel pratiklerin ve geleneklerin parçası olan ayrımcı unsurların insan haklarının teminat altına alınmasını nasıl engellediği.
- Bu tür engellerin üstesinden gelmeye yönelik stratejiler.
- Gazetecilerin insan haklarını geliştirme, başkalarını hakları ile ilgili bilgilendirme ve insanların KYŞ'nin kökeninde yatan sebeplerle ilgili duyarlılıklarının artırılması (**5 dakika**).

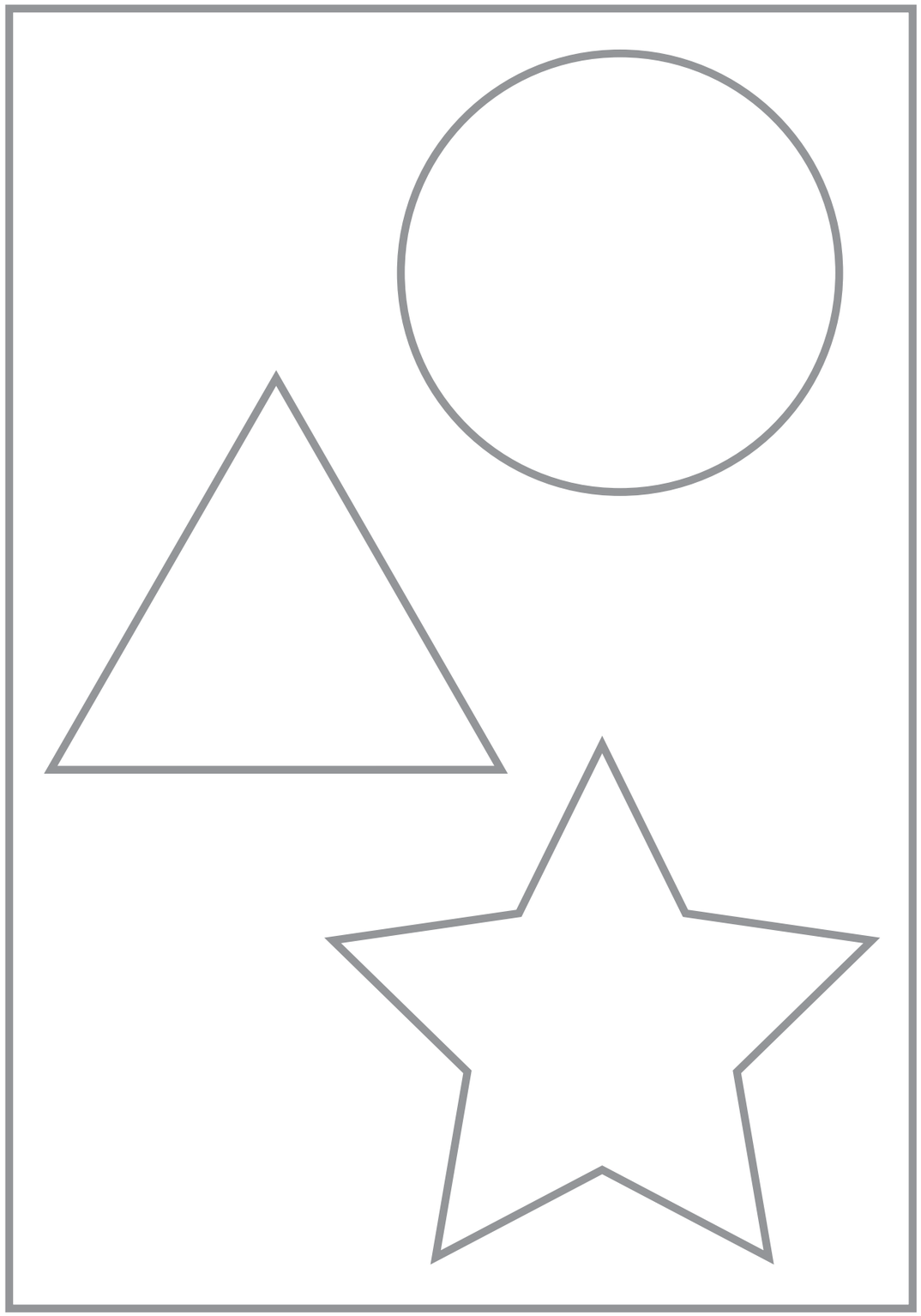

İkinci Adım: Katılımcıların Atölyenin İkinci Gününe Hazırlanması

Bir sonraki gün bir dizi uluslararası insan hakları belgesinin ve bunların farklı KYŞ vakalarına nasıl uygulanabileceğinin ele alınacağını duyurun.

Uluslararası insan hakları hukuku, hakların evrensel niteliğini ortaya koyduğu için, hem "kültürel görelilik" hem de KYŞ ile mücadele etmek için faydalı bir araçtır. Hükümetler uluslararası sözleşmeleri imzalayarak hem bu sözleşmelerin yasal otoritesini hem de bu sözleşmelerde yer alan ilkeleri kabul etmiş olurlar.

Bu sebeple hükümetler, kültürel pratiklerin KYŞ'ye sebep olmasını ya da KYŞ'yi meşrulaştırmasını engellemekle mükelleftir.

Eğer mümkünse yasal belgelerin kopyalarını bu aşamada dağıtın. Bu sayede katılımcılar bir sonraki oturumdan önce belgeleri okuma fırsatı bulacak ve ele alınacak konulara aşina hale geleceklerdir (Bkz. İkinci Gün Birinci Oturum "materyalleri" listesi).

Varsa son soruları alın (5 dakika).

Kapanış sırasında bir sonraki günün zaman planını katılımcılara hatırlatmak üzere mantıksal akış şemasını (Bkz. Ek – 3) kullanabilirsiniz. Herkesin oturumun saat kaçta başladığını öğrendiğinden emin olun. Son olarak tüm katılımcılara değerli katkıları için teşekkür edin ve vedalaşın!

BİRİNCİ GÜN SONU

Birinci Oturum: Yasal Belgelerin Incelenmesi ve Uygulanması

İKİNCİ GÜN

Amaç:

- Katılımcılar insan hakları ile ilgili yasal belgelere ve bunları KYŞ ile ilgili konularda yaptıkları haberlere nasıl uygulayabileceklerine dair daha gelişkin bir kavrayış geliştirecektir.

Materyaller:

- Vaka çalışmaları (Bkz. Ek – 7)
- Yasal belgelerin kopyaları (Bkz. Ek – 14. Kullanılmasını önerdiğimiz belgeler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, BM Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi (DEDAW), Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Yok Edilmesi Sözleşmesi (CEDAW); konu ile ilgili bölgesel veya ulusal bir belge, söz gelimi ceza kanunları ya da medeni kanun).
- Kalem
- Dört tahta kağıdı – bu kağıtların her biri dörde bölüp üzerinde vaka çalışmasının başlığının yazılacağı bir boşluğun yer aldığı dört kutucuk oluşturun. Kutucukları 1'den 4'e kadar numaralandırın ve her bir yasal belgeye bir numara atayın.

Süre:

- 2 saat

Birinci Adım: Birinci Günün Kısaca Özetlenmesi ve İkinci Gün Akışının Belirlenmesi

Katılımcılara bir önceki gün ele alınan konuları tekrar hatırlatın. Katılımcıların işini kolaylaştırıyorsa mantıksal akış şemasını (Bkz. Ek – 3) kullanın.

- Medyanın toplumsal cinsiyet perspektifiyle incelenmesi. Katılımcılar bu bölümde Kadınların medyada temsil ediliş biçimleri ile kalıp yargıların kadınları nasıl etkilediği ve nasıl KYŞ'ye yol açtığını;
- Gazetecilerin insan haklarını geliştirme, başkalarını hakları ile ilgili bilgilendirme ve insanların KYŞ'nin kökeninde yatan sebeplerle ilgili duyarlılıklarının artırılması konusunda sahip oldukları potansiyelini;
- KYŞ'nin bazı tür, sebep ve sonuçlarını;
- Kültürel pratiklerin ve geleneklerin parçası olan ayrımcı unsurların insan haklarının teminat altına alınmasını nasıl engellediğini;
- Bu tür engellerin üstesinden gelmeye yönelik stratejileri ele almıştı.

Bugünün aktiviteleri ise çok daha pratiğe yöneliktir. Katılımcılar, uluslararası insan hakları hukukunun nasıl hem KYŞ ile ilgili konularda haber yapma becerilerini geliştirmek hem de KYŞ'nin kültürel anlamda kabul görmesine karşı çıkmak için kullanılabileceğini inceleyecektir. Özel olarak ele alınacak konularsa şunlardır:

- Ulusal ve uluslararası yasal belgeler
- Devletin kadınları ev içi alan da dahil olmak üzere şiddetten koruma yükümlülüğü (5-10 dakika).

İkinci Adım: Uluslararası İnsan Hakları Hukukunun Değeri

Katılımcılara KYŞ ile ilgili haber yaparken insan hakları çerçevesini kullanmanın ne gibi yararlar sağlayacağına ilişkin görüşlerini sorun.

Muhtemel cevaplar:

- *Güvenilirlik: Standartların uluslararası niteliği bunların yalnızca Batılı bir konsept ya da bir STK'nın gündemi olmadığını göstermektedir.*
- *Kültürel görelilikle mücadele etmeye yönelik bir strateji sunmaktadır.*
- *KYŞ mücadelede yasal olarak bağlayıcı bir çerçeve ortaya koymakta ve hükümetleri hesap verebilir kılmaktadır.*

Yasal insan hakları çerçevesinin farklı unsurlardan meydana geldiğini anlatın:

- **Sözleşmeler** (Anlaşma ya da Ahit de denir) devletler arasında imzalanan formel ve yasal bağlayıcılığı olan belgelerdir. Bir devlet bir sözleşmeyi kabul ettiğinde, sözleşmenin hükümlerine tam riayet göstereceğini ve yasal olarak bu hükümlere bağlı olacağını beyan etmiş olur.
- **Deklarasyonlar** (Kararlar da denir) hükümetler arası kurumların (BM ya da bölgesel insan hakları kurumları) kabul ettiği ilkelere ilişkin genel beyanlardır. Deklarasyonlar yasal olarak bağlayıcı olmamakla birlikte güçlü yasal otoriteye sahiptir.

Bir hükümetin KYŞ'i bitirmeye yönelik yasal taahhüdüne ilişkin argümanınızı güçlendirmek için aşağıdaki noktalara vurgu yapmak önem taşır:

- İnsan hakları çerçevesi, devletlere dayatılmaz, devletler bu çerçeveyi kendileri kabul eder. Örneğin Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Yok Edilmesi Sözleşmesi, BM Genel Kurul'unda yer alan tüm ülkeler tarafından kabul edilmiştir.
- Bir ülke DEDAW ya da CEDAW'ı kabul etmemişse dahi, pek çok devlet ayrımcılığın her türünü açıkça yasa dışı ilan eden insan hakları sözleşmelerini kabul etmiştir. (Ayrımcılık yapmama ilkesi, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi de dahil olmak üzere bütün insan hakları sözleşmelerinin kalbinde yer alan unsurdur).

İnsan hakları hukukunun ulusal kanunlara kıyasla daha zor uygulanabilir olması ile bağlantılı bir dizi eleştiri dile getirilebilir. Bu konudaki yaygın kanılardan biri de insan hakları hukukunun soyut olduğudur. Dolayısıyla burada aşağıdaki noktaları vurgulamak önem taşır:

- Uluslararası Ceza Mahkemesi, kadınların silahlı çatışma durumlarında tecavüz ve cinsel saldırı vakalarıyla bağlantılı olarak devletlere karşı bireysel olarak dava açmalarını sağlayan bir mekanizmadır.
- Hükümetler genellikle uluslararası toplum içindeki rollerine dair "kötü reklam" istemezler. Bu siyasi olarak aşağılanmaya sebep olabilir (bu duruma yurtdışında insan hakları inisiyatiflerine fon sağlayan donör devletler örnek verilebilir) ve içinde insan hakları ile ilgili maddelerin yer aldığı potansiyel ticaret anlaşmalarını engeller (10 dakika)

Üçüncü Adım: Uluslararası İnsan Hakları Hukukunu Gazeteciliğe Uygulamak

Bu egzersiz katılımcılara ele alınan dört uluslararası belgeden birini daha detaylı olarak inceleme ve ilgili belgenin ele alınan vakayla ilgili maddelerini tespit etme fırsatı verecektir.

Kolaylaştırıcı için ipucu:
Zaman kısıtlamaları sebebiyle yasal belgeleri derinlemesine incelemek mümkün olmayacaktır (bu atölye KYŞD durdurulması konusunda gazetecilere yönelik giriş niteliğinde bir etkinliktir). Bu sebeple, ilgili belgelerin katılımcılara atölye öncesinde verilmesi önerilmektedir. Bu sayede katılımcılar en azından bu egzersize başlamadan önce belgelere aşina olma şansı yakalayacaktır.

Katılımcıları dört gruba ayırın (katılımcıların enerjilerini yükseltmek için kısa bir ısınma aktivitesinin işe yarayacağını düşünüyorsanız Ek – 1'de sıralanan katılımcı aktivitelerden biri ile de başlayabilirsiniz).

Her bir gruba bir vaka çalışması ve bir yasal belge verin. Bu aktivitenin amacı, grupların her birinin vakalar üzerinde 20 dakika çalışması ve ilgili yasal belgede vaka ile alakalı bütün maddeleri işaretlemesidir. Her gruba bir dört parçaya ayrılmış bir tahta kâğıdı verin (bunlar atölyeden önce hazırlanmış olmalıdır) (bkz. karşı sayfa).

Vaka X – Çatışma sırasında tecavüz	
1.	2.
1.	2.

Üçüncü Adım için Tahta Kâğıdı Diyagramı

- Katılımcılara incelenen vaka ile alakalı ilgili yasal belgede bütün maddeleri işaretlemeleri için 20 dakika süreleri olduğunu söyleyin.
- Tüm gruplar çalışmasını tamamladığında, her grup cevapların yazılı olduğu kağıtları sağ taraflarında oturan gruba iletmelidir. Böylece her grubun inceleyeceği yeni bir vaka olmuş olacak.
- Yukarıdaki akış yeni vaka için tekrar edilir.
- Tüm gruplar dört vaka üzerinde de çalıştığında grup çalışması sona erer (1 saat 20 dakika).

Bu durumda elimizde dört farklı vaka çalışması ve her bir vaka çalışması için dört farklı maddeler bütünü var. Bunları bir duvara yapıştırın ve katılımcılardan birkaç dakika boyunca yazılanları incelemesini isteyin. Bu katılımcılara kendilerinin incelemediği başka bir yasal belgeden örnek maddeleri görme fırsatı verecektir.

Katılımcılar yazılanları incelerken, belgeler arasındaki ortak noktalar ya da benzer veya tamamlayıcı maddeler gibi gündeme gelen ilginç konularla ilgili sorular sorun (10 dakika).

Ayrımcılık Yapmama İlkesi

Tüm katılımcılar bir aradayken, ayrımcılık yapmama ilkesinin bütün uluslararası belgelerde var olduğunu özellikle vurgulayın. İnsan Haklar Evrensel Beyannamesi, tüm insanların cinsiyete dayalı ayrımcılık yapılmaksızın temel insan haklarına sahip olması gerektiğini söyler. BM Sözleşmesi de kadınların ve erkeklerin eşitliğini tanır. Ayrımcılığa uğramama hakkı insan haklarının temel prensibidir ve hiçbir koşulda görmezden gelinemez.

CEDAW Komitesi'nin Kadınlara Yönelik Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesi ile İlgili 19 Sayılı Genel Tavsiye Kararının Birinci Maddesinde:

"*Cinsiyete dayalı şiddet, kadınların erkeklerle eşit temelde hak ve özgürlüklerden yararlanma becerisini ciddi şekilde kısıtlayan bir ayrımcılık şeklidir*" ifadesine yer verilmiştir.

Aynı şekilde Yedinci Maddede de:

"*İnsan Hakları Sözleşmesi, genel uluslararası hukuk bağlamında kadınların insan hak ve temel özgürlüklerinden yararlanılmasını etkisizleştiren ya da ihlal eden cinsiyete dayalı şiddet Anlaşma'nın 1'inci maddesi anlamında ayrımcılıktır*" ifadesi yer alır.

Bütün insan hakları belgelerinin temelinde, ayrımcılık yapmama prensibi yer alır. Bunun anlamı, doğrudan toplumsal cinsiyete ya da KYŞ'ye atıfta bulunulmayan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi ve Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme gibi belgelerin de ayrımcılığın var olduğu kabulünden hareketle uygulanabilir olduğudur.

Oturum sonunda katılımcılara ilgili belgelere ulaşabilecekleri web sitelerinin adreslerinin yazılı olduğu notları (Bkz. Ek – 14) dağıtın ya da bunları tahtaya yazın. Ekler arasında kadın haklarının uluslararası insan hakları bağlamındaki evrimine ilişkin faydalı bilgiler içeren bir not da yer almaktadır (Bkz. Ek – 8). Bu oturum sonunda bu not da ilave bir okuma önerisi olarak katılımcılara dağıtılabilir (10 dakika).

Kolaylaştırıcı için ipucu:
Katılımcıları oturum arasında diğer kağıtlara yazılı cevapları daha detaylı incelemeye davet edin. İlerleyen safhalarda ele alınan ilkeleri haber yazma pratiklerine uygulamaya başlayacaklarını, bunun da öğrendiklerini daha iyi kavramalarına katkı sağlayacağını anlatın. Kağıtları duvarda bırakın. Verilen cevaplar öğleden sonraki pratik egzersiz sırasında çok iyi bir rehber ve referans noktası oluşturacaktır.

Üçüncü Adıma Alternatif Yaklaşımlar

Eğer zamanınız azsa ya da verilen aktiviteyi uygulamanın zor olacağını düşünüyorsanız, bu egzersizi birkaç farklı şekilde farklılaştırabilirsiniz. Önerilen bazı alternatifler şunlardır:

· Her bir gruba aynı vaka örneğini verin ve "atlı karınca" aktivitesini (her yirmi dakikada bir her bir grubun elindeki kâğıdı yandaki gruba vermesi) atlayın.

· Yasal belgelerin sayısını azaltın (örneğin dört yerine iki yasal belge kullanın veya her bir gruba aynı yasal belgeyi verin) ancak her bir gruba farklı bir vaka örneği verin.

Burada yapacağınız seçim tamamen hangi unsuru vurgulamak istediğinize bağlıdır (KYŞ'nin farklı bağlamlarının çeşitliliği veya yasal çerçevelerin çeşitliliği).

Bu atölye öncesinde bir ihtiyaç analizi yaptıysanız vurgunun nereye yapılması gerektiğine karar verirken elde ettiğiniz verilerden yararlanın.

Kolaylaştırıcı için ipucu:
Kolaylaştırıcılar aktivite sırasında hazırlanan posterleri temize çekip atölye sonrasında katılımcılara yollama işini üstlenebilir. Atölyede öğrenilen konuların sindirilmesi için bu mükemmel bir yöntemdir. Bu aynı zamanda katılımcılara ele alınan yasal mekanizmaları gelecekteki haber yazma pratiklerine uygulayabilmeleri için kolay bir referans noktası oluşturacaktır. Böyle bir yöntem ayrıca hem UAÖ'ye hem de kadın STK'ya gazetecilerle irtibatlarını sürdürme şansı verecek ve atölyede yapılan çalışmaların somut olarak sürdürülmesini sağlayacaktır.

İkinci Oturum: Hükümetleri Sorumlu Tutmak

Amaç:

- Katılımcılar özen yükümlülüğü kavramını ve bunu haber yapma pratiklerine nasıl uygulayabileceklerini öğrenecektir.

Materyaller:

- TV Program, Dizi, Haber İçerikleri
- Özen yükümlülüğü ile ilgili sunum (Ek – 9).
- Özen yükümlülüğü ile ilgili notlar (Ek – 10).
- Mantıksal akış şeması (Ek – 3)
- Video Oynatıcı

Süre:

- 1 saat

Akılda tutmakta fayda var...

Bu oturumun ilk bölümünde katılımcılarla güncel popüler tv programları, diziler veya haberlerden KYŞ içeriği olan bölümler izletilir. Böylelikle katılımcılarla, medyada ve popüler kültür ürünlerinde kadına yönelik şiddetin nasıl temsil edildiğine ilişkin tartışma sağlanabilir. Bu tartışmayı yönetirken mümkün olduğunca dikkatli ve hassas davranın. Bazı katılımcılar, özellikle de içeriklerde yer alan türden şiddet deneyimleri yaşamış kadınlar veya KYŞ'den dolaylı olarak etkilenmiş ve örneğin çocukluğunda KYŞ vakalarına tanık olmuş erkekler içeriklere duygusal tepkiler verebilir. Aşırı tepkileri nasıl idare edebileceğiniz ile ilgili öneriler için bu paketin Giriş bölümünde şiddet deneyiminin anlatılması ile ilgili bölüme göz atabilirsiniz.

Katılımcıların görüşlerini güvenli bir ortamda ve açık yüreklilikle sorgulamak önem taşımaktadır. Bu sebeple bu tartışmaya yeterince zaman ayırdığınızdan emin olun. Tartışma ve devamında katılımcıların kendileri üzerine düşünmesi kimi katılımcıları aslında sahip oldukları kimi fikirleri ve inanışları sorgulamaya itebilir. Ne var ki tartışma dikkatli bir şekilde kontrol edilmelidir. Bu oturumda bir kadın STK'dan temsilcinin referans kişisi ya da kolaylaştırıcı olarak bulunmasını tavsiye ederiz. Bu son derece hassas tartışma, kadın STK temsilcilerinin KYŞ ile ilgili yerel deneyimlerinden ve bilgi birikiminden istifade etmek için uygun bir zamandır.

Bazı yasal tanımlamaların elinizin altında hazır bulunması işinizi kolaylaştıracaktır. Söz gelimi Uluslararası Ceza Mahkemesi tecavüz ve cinsel şiddetin diğer türlerini tanımlarken failin cebir (zor) kullandığı eylemlere odaklanır. Bunlar arasında yalnızca fiziksel güç kullanımı değil, tehdit ve psikolojik baskı da yer alır. Tecavüzü yalnızca penisin fiziksel zorlama yoluyla vajinaya girmesi olarak tanımlamak yerine cinsiyetsiz (bunu diyerek erkeklerin oğlan çocuklarının da tecavüze maruz bırakılabileceğini kabul etmiş oluruz) ve nesneler aracılığıyla tecavüz ya da oral sekse zorlama da dahil olmak üzere genel anlamıyla şiddete maruz bırakılanın bedeninin işgal edilmesini içeren bir tanım yapın.

Konu ile ilgili dini metinlerden (veya bunların meallerinden) ya da yerel ceza kanunlarından kadınların şiddetten korunmasını ele alan pasajların da elinizin altında bulunması faydalı olacaktır.

Birinci Adım: Medyadan Örnekler ve Yorumlar

Devletin kadınları KYŞ'den korumak için gerekli adımları atmadığı veya failleri yargı önüne çıkarmadığı olayları örneklendiren tv programı /dizi/ haber içeriklerini *gösterin.* Bu örnekler, KYŞ'nin farklı türlerini ve bağlamlarını örneklendirmenin ve KYŞ'nin medyada nasıl temsil edildiğini göstermenin mükemmel bir yoludur. Gösterilen her bir vaka ile ilgili devletin sorumlulukları hatırlatılır (10 dakika).

Seçilen örneği veya örnekleri izledikten sonra katılımcılara izlenimlerini sorun. Tartışmayı daha spesifik sorularla derinleştirin:

- İlgili içerikte hangi şiddet türleri ele alınmaktadır?
- Bağlamlar nelerdir?
- Kültür tarafından üzeri örtülen önyargı ve ayrımcılık şiddete maruz bırakılanları ne kadar etkilemiştir?
- Nasıl çözümler geliştirilebilir?

Tartışma sonucunda ulaşacağımız sonuçlar şu şekildedir:

- **KYŞ'nin evrenselliği**: KYŞ sınır tanımayan bir küresel epidemidir, ekonomi ya da kalkınma düzeyinden, etnik köken, milliyet ya da kültürden ayrı düşünülmelidir *(elbette bunların, özellikle de kimliğin farklı unsurlarının kesiştiği noktalarda, belli bir düzeyde etkili olduğu doğrudur. Örneğin yoksul ya da ötekileştirilmiş bir etnik topluluğa mensup kadınların şiddete karşı daha savunmasız olması, daha fazla ayrımcılıkla karşılaşması, adalete erişiminin daha kısıtlı olması mümkündür. Bu konu ile ilgili daha fazla bilgiye* Her Şey Elimizde: Kadına Yönelik Şiddete Son *başlıklı yayının Dördüncü Bölümünden ulaşabilirsiniz).*
- Sorunu derinleştiren bir faktör olarak devletin **duyarsızlığı.**
- Devletin kadınları koruma **yükümlülüğü** (bu yükümlülük yasal literatürde "özen yükümlülüğü" olarak tanımlanmaktadır) ve devlet görevlilerinin bu konudaki yükümlülüklerini yerine getirmemesinin **cezasız** bırakılması (10 dakika).

Kolaylaştırıcı için ipucu:
CEDAW Komitesi'nin Kadınlara Yönelik Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesi ile İlgili 19 Sayılı Genel Tavsiye Kararının 9. Maddesinde şu ifadelere yer verilmiştir: *"Genel uluslararası hukuk ve insan hakları özel sözleşmeleri bağlamında devletler hak ihlallerini önleme ve şiddet hareketlerini soruşturma ve cezalandırmakta başarısızlığından ve tazminattan sorumlu olabilecektir"* ***(Vurgu sonradan eklenmiştir).***

İkinci Adım: Özen Yükümlülüğü

Burada özen yükümlülüğü ile ilgili sunumu paylaşın (Bkz. Ek – 9). Sunum sonunda katılımcılara soru sormaları için zaman verin ve özen yükümlülüğü konusu ile ilgili notları katılımcılara dağıtın (Ek – 10) (15 dakika).

Üçüncü Adım: Özen Yükümlülüğü ile ilgili Egzersiz

"Bahanelere Son: Cinsel Şiddeti Durdurun" başlıklı basın açıklamasının (Bkz. Ek – 11) kopyasını katılımcılara dağıtın ve okumaları için birkaç dakika verin (10 dakika).

Ardından katılımcıları aşağıdaki sorular üzerine tartışmaya davet edin (bunu tüm katılımcılar bir aradayken ya da katılımcıları küçük gruplara ayırarak yapabilirsiniz):

1. Özen yükümlülüğü ilkesi neden bu vakaya uygulanabilir?
2. Özen yükümlülüğünü ortaya çıkaran kilit faktörler nelerdir?

Muhtemel cevaplar şöyle sıralanabilir:

- Polisin duyarsızlığı. Polis hastanedeyken kızın ifadesini almamış, ısrarlı takip, zorla haneye girme, ölümcül bir silahla saldırma ve ciddi bedensel zarar verme bulgularına rağmen faili bulmak için yeterince çaba göstermemiştir.
- Onay yaşının çok düşük olması. Bunun kızların haklarını korumadığı, dolayısıyla da onları tehlikeye soktuğu söylenebilir.
- Mahkemeler kadınlara KYŞ, özellikle de tecavüz vakalarına ilişkin kanıtlar sunabilmeleri için güvenli bir alan sağlayamamaktadır.
- Ev İçi Şiddet Yasası açık bir şekilde uygulanmamaktadır (10 dakika).

Katılımcılara özen yükümlülüğü kavramının haber yapma pratikleri bakımından ne kadar faydalı olduğunu sorun (**5 dakika**).

Kolaylaştırıcı için ipucu:
Burada umulan, katılımcıların özen yükümlülüğünün, özellikle de KYŞ ile ilgili sorumluluğu özel alandan kamusal alana taşıması bağlamında, çok faydalı bir kavram olduğunu kavramalarıdır. Hükümetler KYŞ'yi sonlandırmak için etkin adımlar atmakla mükelleftir. Bu yükümlülük uyarınca hükümetler devlet görevlilerinin KYŞ faili olmalarını engellemelerini sağlamakla yetinmemeli, aynı zamanda gerçek kişilerin de KYŞ eylemlerini önlemek ve cezalandırmak için etkin tedbirler almalıdır. Eğer devlet faili kim olursa olsun KYŞ'nin önlenmesi ile ilgili özen yükümlülüğünü yerine getirmezse veya bu vakalar gerçekleştikten sonra şiddeti kovuşturmaz ya da cezalandırmazsa, bizzat devlet söz konusu istismarla ilgili sorumlu tutulabilir. Bu durum, standart özen yükümlülüğü olarak adlandırılmaktadır (Bkz. yukarıdaki bölüm). Bununla birlikte bu, şiddet faillerini veya bunların suç ortaklarını kovuşturmadan ya da cezalandırmadan kurtarmaz (Bkz. Her Şey Elimizde: Kadına Yönelik Şiddete Son, Altıncı Bölüm, (AI İndex: ACT 77/001/2004).

Üçüncü Oturum: Yasal Metin ve Mekanizmalarla İlgili Pratik Egzersiz

Amaçlar:

- Katılımcılar özen yükümlülüğü de dahil olmak üzere uluslararası insan hakları hukuku çerçevesinin KYŞ vakalarına nasıl uygulanabileceği ile ilgili pratik yapacaktır.
- Katılımcılar görüşme tekniklerinin uygulanması ve tartışılması da dahil olmak üzere KYŞ ile ilgili haber yapma pratiklerine ilişkin toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşımın geliştirilmesi üzerine düşünecektir.

Materyaller:

- Tahta kâğıdı
- Kalem

Süre:

- 1 saat

Kolaylaştırıcı için ipucu:
Kolaylaştırmada bir gazeteci eğiticinin size eşlik ediyorsa, bu kişinin şimdiki ve bir sonraki oturumu yakından gözlemlemesinde fayda vardır. Bu sayede gazeteci eğitici, grupların yazma pratiklerini izleyebilir ve haber yazım tarzları ile ilgili genel tavsiyelerde bulunabilir. Bu katılımcılara değerli ve bütünlüklü bir alıştırma yaptıklarını hissettirecektir.

Birinci Adım: Isınma

Timsahlar ve Adalar

Odada bir boş alan oluşturun. Yere üç ya da dört tane tahta kâğıdı koyun ve bunların "adalar" olduğunu söyleyin. İnsanlar adaların etrafında dolaşırken "timsah!" diye bağırın. Siz bağırdıktan sonra tüm katılımcılar bir adaya sığınmalıdır. Herhangi bir adada kendine yer bulamayan kişi oyun dışı kalır. Katılımcılardan yeniden yürümelerini isteyin ve tüm adacıkları/tahta kağıtlarını ortadan ikiye katlamalarını isteyin. Bunu birkaç tur tekrarlayın ve "adaları" her seferinde biraz daha küçültün. Adalar küçüldükçe insanlar için yer bulmak o kadar zorlaşacaktır. Oyun sonunda katılımcıların çoğu dışarıda kalmış olacaktır. Ancak aktivite sonunda enerji düzeyleri yükselecek ve katılımcılar bir sonraki oturuma hazır hale gelecektir (**5 dakika**).

İkinci Adım: Uluslararası insan hakları hukukunun uygulanması

Katılımcılara bu oturumda yasal çerçeveyi haber yapma pratiklerine uygulama şansı yakalayacaklarını anlatın. Bir önceki oturumda oluşturulan gruplarla devam edilmesini isteyin. Ardından katılımcılara çalıştıkları ya da uzmanlık geliştirdikleri bağlamla ilgili bir vaka örneği seçmelerini ya da düşünmelerini söyleyin. Tüm gruplar seçtikleri vaka ile ilgili kısa bir haber yapmalıdır (yaklaşık 200 kelime).

Katılımcılara aşağıdaki hususları göz önünde bulundurmalarını söyleyin (bunları bir tahta kâğıdına yazın).

- Nesnellik
- Kalıp yargılardan ya da cinsiyetçi ifadelerden kaçınma
- Kültürel görelilikle mücadele
- İlgili yasal belgeler
- Özen yükümlülüğü kavramı

Katılımcılar aktiviteyi 35 dakikada tamamlamalı ve oluşturdukları haber metnini bir tahta kağıdına yazmalıdır. Katılımcılara geri bildirim için bir raportör seçmeleri gerektiğini hatırlatın (**35 dakika**).

Haberler yazıldıktan sonra her bir grup kendi haber metnini sunmalı ve diğer grupların yorumlarını almalıdır. Alternatif olarak gruplar hazırladıkları metni bir duvara asabilir, herkes birkaç dakika boyunca diğer grupların hazırladığı metinleri okuduktan sonra ilgili habere ilişkin yorumlarını bir kâğıda yazıp tahta kağıdının yanına iliştirebilir (20 dakika).

Bu oturumun dikkatli bir şekilde izlenmesi ve mümkünse bir gazeteci eğitici tarafından kolaylaştırılması gerekmektedir. Bu sayede gazetecilikle ilgili becerilerin tüm bileşenleri geliştirilebilir ve ilave yönlendirmeler yapılabilir.

Egzersizin alternatif versiyonu

Katılımcılardan çiftler halinde çalışmalarını ve hazırladıkları haber metinlerini birbirleriyle paylaşarak karşılıklı eleştirilerini dile getirmelerini de isteyebilirsiniz. Bazı katılımcılar bu yöntemi tercih edebilir. Bu ayrıca katılımcılara daha uzun metinler kaleme alma şansı da verecektir. Eğer atölyede radyo ya da televizyonda çalışan gazeteciler de bulunuyorsa, aktiviteyi radyo ya da televizyon için haber anonsları hazırlama şeklinde de uygulayabilirsiniz. Daha deneyimli gazeteciler yalnız çalışmayı ve daha uzun metinler yazmayı tercih edebilir.

Ek bir fikir!

KYŞ ile ilgili en iyi haber metni şeklinde bir ödüllü yarışma organize edebilirsiniz. Katılımcılar atölyeden sonra gerçek bir haber metni ile yarışmaya katılabilir.

Dördüncü Oturum: Görüşme Becerileri

Amaç:

- Katılımcılar KYŞ'ye maruz bırakılan ile toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşımla görüşme yapmanın önemini kavrayacaktır.

Materyaller:

- Aşağıdaki "vakalardan" birinin üzerinde yazılı olduğu kartlar ya da kâğıt parçaları (bu kart ya da kâğıt parçaları atölyeden önce hazırlanmalıdır. Alternatif olarak bunları tahta kağıdına yazıp 1'den 4'e kadar numaralandırabilirsiniz).
- İşvereni tarafından sürekli olarak şiddete maruz bırakılan ve geceleri odasına kilitlenen bir hizmetçi.
- 10 yıldan fazladır eşi tarafından fiziksel şiddete maruz bırakılan ve onu terk etmesi halinde ölümle tehdit edilen bir kadın.
- Zina sebebiyle idama mahkûm edilen bir kadın.
- İstismarcı bir akrabasıyla evlenmeye zorlanan genç bir kadın (18).

Süre:

- 1 saat

Kolaylaştırıcı için ipucu:

KYŞD materyallerinden (Her Şey Elimizde: Kadına Yönelik Şiddete Son ya da Ek – 7'de yer alan kampanya broşürleri) ilgili olduğunu düşündüğünüz alternatif senaryoları ya da yerel bir kadın STK temsilcisinin sağlayacağı ve yerel durumla bağlantılı örnekleri de kullanabilirsiniz. Bu aktivite için cinsel şiddet içermeyen örnekler seçmenizi tavsiye ederiz. Bu tür durumlar çok daha karmaşıktır ve daha uzun sürede incelenmeleri gerekir. Yalnızca bir kadın STK temsilcisinin ya da konu hakkında deneyim sahibi bir gazeteci eğiticinin hazır bulunduğu durumlarda cinsel şiddet içeren vaka örnekleri kullanın.

Birinci Adım: Hazırlık

Birinci Günde yapılan aktivitelerde ele alınan vaka örneklerinden birini hatırlatın ve katılımcılara söz konusu vakada yer alan kadınla görüşme yaparken ne tür zorluklarla karşılaşabileceklerini sorun. Dile getirilen temel noktaları bir tahta kağıdına yazın. Katılımcılara bu konuda daha önceden karşılaştıkları örnekler üzerine düşünmeleri için fırsat verin. Buradaki kilit mesaj böylesi bir görüşmenin yüksek düzeyde hassasiyet gerektirdiği ve hem görüşmeyi yapan hem de görüşme yapılan kişi için zor olduğudur (10 dakika).

Toplumsal cinsiyete duyarlı araştırma metodolojisi ile ilgili kılavuzlar içeren Ek – 12'nin kopyalarını katılımcılara dağıtın. Notları okumaları ve varsa sorularını dile getirmeleri için katılımcılara 10 dakika süre verin (10 dakika).

İkinci Adım: Rol Canlandırmalı Görüşme

Katılımcıları ikişerli gruplara ayırın (eğer bir kişi açıktan kalıyorsa siz ya da varsa diğer kolaylaştırıcı açıkta kalan katılımcı ile eşleşmelidir). Her bir ikili gruba bir senaryo verin ve bir görüşme canlandırmalarını isteyin. Katılımcılardan biri görüşmeyi yapan kişi, diğeri ise şiddete maruz bırakılan kişiyi oynayacaktır. Hazırlanmaları için 10, canlandırma için 20 dakika süre verin (**30 dakika**).

Kolaylaştırıcı için ipucu:
Bu oturumu dikkatli bir şekilde izleyin ve özellikle ilginç olduğunu düşündüğünüz noktaları not edin. Aldığınız notları egzersiz bitiminde veya katılımcılar aşağıdaki soru üzerine tartıştıktan sonra katılımcılara aktarabilirsiniz. Ne var ki bunu yaparken gerekli hassasiyeti gösterin; katılımcıların hiçbiri özellikle kendilerinin seçildiği ya da kişisel olarak eleştirildiği izlenimine kapılmamalıdır. Bu sebeple egzersiz sırasında iyi giden noktalara odaklanıp olumlu örnekler vermek önem taşır. Burada hedef, önemli öğrenme noktalarını vurgulamak amacıyla örneklerden faydalanmaktır.

Üçüncü Adım: Geribildirim

- Sizce görüşme ne kadar başarılıydı ve neden?
- Katılımcılar (özellikle de maruz bırakılan rolünde olan kişi) kendini nasıl hissetti?
- Egzersizin en zorlayıcı tarafları nelerdi?
- Bu deneyimi gelecekte çalışmalarınıza nasıl yansıtacaksınız?

Toplu geribildirim oturumu sırasında dile getirilen ilginç konuları bir tahta kağıdına not edin (**10 dakika**).

KYŞ'ye maruz bırakılanlar ile görüşme yapmanın oldukça hassas bir konu olduğunu ve bu atölye kapsamında yer alamayacak kadar yoğun bir uzmanlık eğitimi gerektirdiğini özellikle vurgulayın.

İlave kaynaklar!

Aşağıdaki web sitelerinde ilave kaynaklar bulabilirsiniz:

https://www.ihd.org.tr/images/pdf/insan_haklari_ihlallerini_izleme_ve_ihlallere_mudahale_etme_basvuru_kitabi.pdf (III.3. bölümde Görüşme Teknikleri yer almaktadır.)

Diğer dillerdeki kaynaklar için atölye öncesinde bir miktar araştırma yapmanız gerekecektir.

Beşinci Oturum: Kapanış

Amaçlar:

- Atölyenin özetlenmesi
- Değerlendirmenin yapılması

Materyaller:

- Boş kartpostallar (tercihen UAÖ ya da KYŞD kartpostalları)
- Kalem
- İletişim bilgileri listesi (katılımcılar ve bölümler/yapılar)
- Değerlendirme formları (Bkz. Ek – 13)

Süre:

- 45 dakika

Atölyenin son oturumuna geldik. Katılımcıların atölyeyi motive olmuş ve atölyede öğrendiklerini gerçek hayatta uygulamaya hazır şekilde terk etmeleri çok önemlidir.

Kolaylaştırıcı için ipucu:
Atölyeyi erken bitirmek ve katılımcıların yorgun olması ve zaten yeterince zaman ayırmış olması sebebiyle son oturumu atlamak oldukça cazip bir fikir gibi görünebilir. Ne var ki bu oturuma yeterince zaman ayırmanızı öneririz, zira bu oturum:
Bütün atölyede ele alınan konuların toparlanmasına,
Cevaplanamayan soruların cevaplanmasına,
Tüm katılımcıların diğer katılımcılarla konuşmasına ve son iki gün boyunca geliştirdikleri yeni ilişkileri sağlamlaştırmasına,
Kolaylaştırıcı olarak sizin ilave UAÖ belgelerini veya diğer ilgili materyalleri katılımcılarla paylaşmanıza imkân sağlayacaktır.

Birinci Adım: Özetleme

Katılımcılara ele alınan tüm konuları hatırlatın (eğer sizin için faydalı olacaksa mantıksal akış şemasını kullanabilirsiniz) ve her bir oturum sonunda varılan sonuçları tekrar edin. Bu noktaları örneklendirmek için katılımcılar tarafından doldurulmuş bazı tahta kağıtlarını kullanabilirsiniz. Bu aşamada aşağıdaki konuları yeniden vurgulamak önemlidir:

- KYŞ dünyanın her yerinde mevcuttur. Ekonomiyle, dinle, kültürle ya da coğrafyayla sınırlı değildir.
- KYŞ küresel bir epidemidir, kısa ve uzun vadeli ciddi, hatta bazıları ölümcül olabilen veya bütün bir toplum üzerinde sarsıcı etkiler yaratan fiziksel ve psikolojik sonuçları vardır.
- KYŞ hem silahlı çatışma hem de barış zamanında gerçekleşir.
- Kadınlara yönelik ayrımcılıkta medyada yeniden üretilen kalıp yargıların etkisi vardır. Bu yargılar KYŞ ve diğer insan hakkı ihlallerinin vuku bulmasına yol açar.
- Kadınları değersiz kılan ayrımcı tutumlar ve yasalar, devletlerin duyarsızlığı ve devlet görevlilerinin cezasız kalması sebebiyle KYŞ devam etmektedir.
- KYŞ kaçınılmaz değildir ve gazeteciler hem kalıp yargıların ortadan kaldırılması hem de toplumda KYŞ'nin kapsamı ve düzeyinin ortaya konması bağlamında kritik rol oynayabilir.
- Gazeteciler mesleki pratiklerinin tüm safhalarında toplumsal cinsiyete duyarlı davranma sorumluluğuna sahiptir. Bu atölyenin gazetecilere bu anlamda fayda sağlamış olması umulmaktadır.
- Uluslararası insan hakları hukuku ve özen yükümlülüğü ilkesi gazetecilerin KYŞ konusunu ele almada ve devlet görevlilerine sorumluluklarını hatırlatmada kullanabilecekleri araçlardır.
- Gazeteciler aynı zamanda mevcut yasal insan hakları mekanizmaları ile ilgili farkındalığın artırılmasında da rol oynayabilir (5 dakika).

Ardından kısaca atölye başında ifade edilen beklentileri hatırlatın ve katılımcılara bu beklentilerin ne düzeyde karşılandığını sorun. Bu atölyenin yalnızca giriş niteliğinde olduğunu, ancak katılımcıların konu ile ilgili daha fazla araştırma yapabilmeleri ve öğrendiklerini gündelik gazetecilik pratiklerine uyarlamaları için yeterli temel bilgileri almış ve yasal çerçeveyi öğrenmiş olduğunu umduğunuzu söyleyin.

Katılımcılar ele alınması ya da daha detaylı incelenmesi gereken bir konu olduğunu düşünüyorsa, katılımcılarla bundan sonra da görüşmeye devam etmeyi umduğunuzu, atölye sonrasında UAÖ'den ilave bilgi ya da kaynak taleplerini iletebileceklerini belirtin.

Bu aşamada katılımcılara Birinci Gün sonunda doldurmaya başladıkları değerlendirme formlarına devam etmelerini ve İkinci Gün kapsamında eklemek istediklerini eklemelerini söyleyin (10 dakika).

İkinci Adım: Kişisel Hatırlatma

- Katılımcılardan birkaç dakika atölye üzerine düşünmelerini ve KYŞ'nin durdurulması için profesyonel hayatta yapabilecekleri üç gerçekçi eylemi listelemelerini isteyin.
- Katılımcılardan hayata geçirmeye söz verdikleri bu eylemleri dağıtacağınız boş kartpostallara yazmalarını ve alıcı bölümüne kendi adlarını yazmalarını isteyin. Bunlar atölyeden bir ay sonra katılımcılara postalanmalıdır. Kartpostallar hem atölyede geçirilen zamanı hatırlatacak hem atölyeye ilişkin izleme işlevi görecek hem de katılımcılarla UAÖ arasındaki bağın sürdürülmesine imkân sağlayacaktır. Bunlar ayrıca söz verdikleri eylemleri henüz hayata geçirmeyen kişiler için de nazik bir hatırlatıcı işlevi görecektir! (15 dakika)

Oturumu kapatırken katılımcılara UAÖ'den talep ettikleri ilave destek ya da kaynak olup olmadığını sorun. Verilen cevapları sonradan inceleyebilmeniz için bir tahta kağıdına not edin. İlgili bölüm/yapı ve Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi'nin iletişim bilgilerini de içeren iletişim formlarını dağıtın – bu listede örneğin UAÖ'nün basın sorumlusunun ve UAÖ İnsan Hakları Eğitimi Programının iletişim bilgileri yer alabilir (ihe@amnesty.org.tr). Katılımcılar diledikleri zaman basın sorumluları ve insan hakları eğitimi programı ekibi ile irtibata geçebilir. Katılımcılara ayrıca KYŞD bünyesinde bir UAÖ gazeteciler ağı oluşturmalarını veya varsa bu ağa katılmalarını tavsiye edebilirsiniz. Böyle bir ağın oluşturulması katılımcıların birbirlerini desteklemesi ve sizin de kampanya süresince ve sonrasında bu kişilerle bir çalışma ilişkisi kurup sürdürmeniz için ideal yöntemdir.

Katılımcılara değerlendirme formlarını dağıtın ve formu doldurmaları için 10 dakika süre verin. Değerlendirme formlarının UAÖ'ye değerli geribildirimlerde bulunmak için uygun mecra olduğunu, UAÖ'nün bu sayede gelecekte yapılacak atölyeleri iyileştirebileceğini söyleyin. Katılımcılar dilerse değerlendirme formlarına adlarını yazmayabilir (10 dakika).

Kolaylaştırıcı için ipucu:
Değerlendirme formlarının bu aşamada tamamlanması önemlidir. Eğer katılımcılar formu sonradan doldurup göndermeyi isterse muhtemelen formlar hiç tamamlanamayacak; önemli öğrenme çıktıları boşa gitmiş olacak ve atölyenin iyileştirilmesi ertelenmiş olacaktır.

Değerlendirme formlarını toplayın. Herkese vakit ayırdıkları için teşekkür edin ve kadınları hakları ile ilgili bilgilendirme, kadınlara yönelik şiddet içerikli davranışları değiştirme ve herkesin insan haklarına saygı duyulan ve herkesin şiddet korkusu olmaksızın hayatına devam edebildiği bir kültürün oluşturulması bağlamında gazetecilerin sahip oldukları önemli rolü vurgulayın.

UAÖ çalışanları, gönüllüleri, teknik personel, misafir konuşmacılar, yerel STK temsilcileri ve diğer kolaylaştırıcılar da dahil olmak üzere, atölyenin planlanmasında ve yürütülmesinde emeği geçen herkese teşekkür etmeyi de unutmayın (5 dakika).

ATÖLYENİN SONU

Ekler

Ek – 1: Enerji Yükseltme ve Grup Oluşturma Aktiviteleri

… giyen birini bul.

Katılımcılardan rahat bir şekilde yürümelerini, bu sırada bacaklarını sallamalarını ve genel olarak rahatlamalarını isteyin. Kısa bir süre sonra kolaylaştırıcı bir giyecek adı söyler ver "… giyen birini bul" diye seslenir. Katılımcılar kolaylaştırıcının tanımladığı insanın en yakınında durmaya çalışır. Farklı kıyafet adları kullanılarak bu egzersiz birkaç kere tekrar edilebilir.

Beş Ada

Yere tebeşirle tüm katılımcıların sığabileceği büyüklükte beş tane daire çizin. Her adaya bir isim verin. Tüm katılımcılara hangi adada yaşamak istediklerini sorun. Ardından katılımcılara adalardan birinin kısa süre sonra sular altında kalacağını ve o adada yer alan katılımcıların hızlıca bir başka adaya geçmek zorunda kalacağını söyleyin. Bir süre heyecanı artırmak için bekledikten sonra sular altında kalacak adanın adını söyleyin. Bu aşamada katılımcılar diğer dört adaya koşar. Oyun herkes tek bir adada toplanana kadar sürer.

Kağıtlar ve Pipetler

Katılımcılar gruplara ayrılır. Her takım bir sıra oluşturur ve sıranın başına bir kart koyar. Takımdaki herkese birer pipet ya da kamış verilir. Oyun başlığında sıranın başındaki kişi kartı pipet yardımıyla çekerek tutar. Ardından kart aynı yöntemle diğer katılımcılara geçirilir. Kart yere düşerse tekrar sıranın başına dönülür ve oyun baştan başlar en baştan başlar.

Enerji Transferi

Katılımcılar ayakta ya da oturarak bir daire oluşturur, el ele tutuşup konsantre olur. Kolaylaştırıcı sağında ve solunda oturan kişilerin elini sıkarak o yöne doğru bir enerji akışı oluşturur. Katılımcılar aynı şekilde yanlarında duran kişinin elini sıkarak tıpkı elektrik akımında olduğu gibi grubun tamamına "enerji transferi" yapar.

Düğümler

Katılımcılar bir daire oluşturur ve el ele tutuşur. Ellerini bırakmadan istedikleri yönde hareket edip bir tür "düğüm" oluşturur. Ardından kimse bir diğerinin elini bırakmadan düğüm çözülmeye çalışılır.

Rehberlik

Katılımcılar ikişerli gruplara ayrılır. Her grupta bir kişinin gözleri bağlanır. Ardından gözü bağlı kişinin eşi onu odada dolaştırır, herhangi bir nesneye takılmasını ve düşmesini önlemeye çalışır. Bir süre sonra kolaylaştırıcı eşlerden yer değiştirmelerini ister. Oyun bitiminde katılımcılara bir başkasına güvenerek gözü kapalı şekilde hareket etmenin nasıl hissettirdiği sorulur.

Bam Bom

Birer birer sayarak grubun etrafında dolaşın. Grup üçe bölünen her sayı yerine "bam", beşe bölünen her sayı yerine "bom", hem üçe hem de beşe bölünen her sayı yerine "bam bom" der. Sayma işlemine devam edip kaça kadar ilerleyebileceğinize bakın!

Heykeltıraş

Katılımcılara eşit sayıda kişiden oluşan iki daire oluşturmalarını söyleyin. İç çemberde yer alan kişilerin yüzü dışa, dış çemberde yer alan kişilerin yüzü de içe dönük olmalıdır. Dış çemberde yer alan herkes iç çemberde karşılarında yer alan kişiyi bir "heykel" yapmak için kullanacaktır. Bunu yapmak için yalnızca on saniye süreleri vardır. İç çemberde yer alan kişi, dış çemberdeki kişinin "heykeltıraş" olmasına ve vücuduna zarar vermemesi ya da onu utandırmaması koşuluyla uzuvlarını istediği gibi hareket ettirerek kendisine bir şekil vermesine izin verir. Kolaylaştırıcı "tamam" diyene kadar "heykel" kıpırdamadan o pozisyonda durmalıdır. Daha sonra dış çemberdeki kişiler bir sola geçer ve karşılarındaki kişiyi değiştirir. Heykeltıraşlık işi aynı şekilde devam eder. Oyun boyunca iç çemberde yer alan kişilerin pozisyonu değişmiş olur. Bir süre devam ettikten sonra iç çemberde yer alan kişilerle dış çemberde yer alan kişileri yer değiştirin. Böylece herkes hem "heykel" hem de "heykeltıraş" olma şansı yakalayacaktır.

Evet/Hayır

Katılımcılar karşılıklı iki sıra oluşturur, böylece her katılımcının karşısında biri olmuş olur. Birinci sıra mümkün olduğunda farklı şekilde "evet" derken, ikinci sıradaki kişilerde mümkün olduğunca ikna edici şekilde "hayır" diyerek karşıdakinin fikrini değiştirmeye çalışır. Her iki sıraya da hem "evet" hem de "hayır" demeleri için fırsat verin. Ardından katılımcılara nasıl hissettiklerini sorun. "Evet" ya da "hayır" derken neler hissettiler? Birini söylemek öbürünü söylemekten daha kolay mı?

Sırtına Yaz

Atölyenin sonunda katılımcılardan sırtlarına bir kâğıt parçası yapıştırmalarını isteyin. Her bir katılımcı kişinin sırtındaki kâğıda o kişiyle ilgili hoşlarına giden, hayranlık duydukları ya da takdir ettikleri bir şeyi yazar. Herkes yazma işlemini tamamladığında katılımcılar sırtlarındaki kâğıdı bugünkü atölyenin bir hatırlatıcısı olarak alıp evlerine götürebilir.

Günün Değerlendirmesi

Katılımcıların gün boyunca yapılan aktiviteler üzerine düşünmelerine yardımcı olmak için kâğıttan bir top yapın ve grup üyelerine bu topu sırasıyla birbirlerine fırlatmalarını söyleyin. Top elinde katılımcı gün boyunca yapılan aktivitelerle ilgili bir düşüncesini dile getirir.

Ek – 2: Katılımcılar için Akış Programı

BİRİNCİ GÜN

Oturum Açıklaması	Hedefler
Birinci Oturum: Açılış Süre: 1 saat	· Giriş konuşmaları · Katılımcıların beklentilerini paylaşması · Günün akış programının açıklanması ve soruların yanıtlanması
İkinci Oturum: Medyanın insan hakları alanındaki rolünün incelenmesi Süre: 1 saat	· Katılımcıların insan hakları ve gazeteciler olarak bu konuda sahip olduklarını düşündükleri sorumluluklar ve karşılaştıkları zorluklar ile ilgili ortak bir kavrayış geliştirmesi
Ara	
Üçüncü Oturum: Medya Toplumsal Cinsiyete Ne Kadar Duyarlı? "Toplumsal cinsiyete duyarlı dil kullanımı ve kadınların medyada temsili" Süre: 1 saat	· Kadınların medyada temsil ediliş biçimlerine ilişkin sorumluluğunun incelenmesi · Medyada kadınların temsil ediliş biçiminin KYŞ üzerindeki etkilerinin incelenmesi
Öğle Yemeği	
Dördüncü Oturum: KYŞ türlerinin, sebeplerinin ve sonuçlarının incelenmesi Süre: 1 saat	Katılımcıların KYŞ'nin farklı türleri üzerine düşünmesi, bunların kökeninde yatan sebepleri ve bireysel-toplumsal düzeyde neden oldukları sonuçların incelenmesi
Ara	
Beşinci Oturum: Kültürle ilgili konuların incelenmesi Süre: 1,5 saat	KYŞ'yi sonlandırmaya engel olan kültürel engellerle mücadele etme stratejilerinin incelenmesi
Altıncı Oturum: Toparlama Süre: 30 dakika	Birinci Gün değerlendirmesinin katılımcılar tarafından yapılması ve temel öğrenme noktalarının vurgulanması

İKİNCİ GÜN

Oturum Açıklaması	Hedefler
Birinci Oturum: İnsan hakları çerçevesinin bir araç olarak kullanılması Süre: 2 saat	· Katılımcıların uluslararası ve ulusal/bölgesel yasal belgeler hakkında bilgi sahibi olması ve bunları KYŞ ile ilgili konulara nasıl uygulayabileceklerine dair daha gelişkin bir kavrayışa sahip olması
Ara	
İkinci Oturum: Özen yükümlülüğü kavramının incelenmesi Süre: 1 saat	Katılımcıların özen yükümlülüğü kavramını ve bunun haber yapma pratiklerine nasıl uygulanacağını kavraması
Öğle Arası	
Üçüncü Oturum: İnsan hakları konusunda haber yapmak için gerekli ilave becerilerin incelenmesi Süre: 1 saat	· Yasal belgelerin haber yapma pratiklerine uygulanması
Ara	
Dördüncü Oturum: Görüşme yapma becerileri Süre: 1 saat	· Toplumsal cinsiyete duyarlı haber yapma
Beşinci Oturum: Kapanış oturumu Süre: 45 dakika	Son sözler ve kapanış · Toplumsal cinsiyete duyarlı bir medyanın oluşması için tavsiyeler verilmesi · Kişisel değerlendirme
SON	

Ek – 3: Mantıksal Akış Şeması

BİRİNCİ GÜN

- Giriş
- Beklentiler
- Akış programının güncellenmesi
- İnsan hakları ve medyanın rolü
- Problemler ve zorluklar

Ara

- Medyada toplumsal cinsiyet duyarlılığının incelenmesi

Öğle arası

- KYŞ'nin sebepleri ve sonuçları

Ara

- Kültürle bağlantılı engeller ve bunları aşmaya yönelik stratejiler
- Birinci günün özetlenmesi
- İkinci gün programının oluşturulması
- Sorular?

İKİNCİ GÜN

- Birinci günün özetlenmesi
- KYŞ ile ilgili yasal mekanizmalar

Ara

- Özen yükümlülüğü kavramına ve uygulamasına giriş

Öğle Arası

- Pratik egzersiz 1: Öğrendiğimiz araçların uygulanması
- Pratik egzersiz 2: Toplumsal cinsiyete duyarlı görüşme yapma teknikleri
- Toparlama
- Sonuç
- Öneriler
- Kapanış

Ek – 4: Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Haber Yapma Pratiklerine Yönelik Tavsiyeler

Sorulacak sorular:

- Haber kaynakları kimler? Aralarında kadınlar var mı?
- Haber kimin bakış açısından yapılmış?
- Haberde kalıp yargılar kullanılmış mı?
- Kullanılan dil objektif mi?
- Kullanılan görseller içerikle uyumlu mu? Kadınlar sömürülüyor ya da cinsel fantezi nesnesi olarak resmediliyor mu?

Kullanılacak dil:

- Her iki cinsiyeti de kapsayan nötr tabirler kullanın: "meslektaşlar", "temsilciler", "bilim insanı" vb.
- Herhangi bir ön kabule yol açabilecek cinsiyetli ifadeler kullanmaktan kaçının "… hanım", "müdüre" vb. (alternatifler için aşağıdaki bölüme bakınız).
- Kadını bir başkası ile olan ilişkisinden ileri gelen unvanlarıyla değil, kendi unvanlarıyla çağırın.

Sıklıkla Kullanılan Tabirler	Alternatif Kullanımlar ve Ekler
İnsanoğlu	İnsanlar, insanlık
Adam gücü	Personel, emek, işgücü, çalışan, insan kaynakları
Adam saat	Kişi saat
Bilim adamı/İş adamı	Bilim insanı /İş insanı
Adamakıllı	Doğru dürüst
Bayan	Kadın
Adam yerine koymak/konmak	İnsan yerine koymak /konmak
Halk adamı	Halk insanı
Adamına göre davranmak	İnsanına göre davranmak
Devlet adamı	Devlet insanı
Erkek tuvaleti/Bayan tuvaleti	Erkek tuvaleti/Kadın tuvaleti
Kızlık soyadı	Evlenmeden önceki soyadı

Ek – 5: Power Point Sunumu – Medyada Kadınların Temsili

Bu sunumu mevcut formatıyla kullanmak mümkünse de kolaylaştırıcılara gerekli gördükleri değişiklikleri yaparak sunumu yerel koşullara kendi kişisel tarzlarına uygun hale getirmelerini öneririz.

1.

Medyada Kadınların Temsili

2.

- görünmüyor
- belli roller ve davranış kalıplarına sıkıştırılıyor
- suçlayıcı/kurban edici bir çerçeve içine konuyor
- belli roller ve davranış kalıplarına sıkıştırılıyor
- suçlayıcı/kurban edici bir çerçeve içine konuyor

3.

Görünmüyor,

- uğradıkları hak ihlalleri haberleştirilmiyor
- merkezinde kadınların olduğu haberlerin sayısı çok az
- haber kaynakları, görüşlerine başvurulan uzmanlar arasında çok az yer alıyor

4.

Araştırmalar ne gösteriyor?

- 16 Şubat 2005 tarihinde, 76 ülkede taranan 13.000 televizyon, radyo ve gazete haberinde erkekler %79, kadınlar %21 oranında temsil ediliyor.
- Aynı yıl Türkiye'de 1 Mayıs 2004-30 Nisan 2005 arasındaki 1 yıllık süre içinde 12 gazetede 493.103 haberin sadece 3453'ünde yani %7,7'sinde kadın temsiliyeti görülüyor.

5.

Kadınların Medya İzleme Grubu, MEDİZ, Medyada Kadınların Temsil Biçimleri Araştırması (2008):

- 10 gazete, 5 televizyon, 5 radyo, 5 internet sayfasının 2 haftalık izlenmesiyle
- Gazetelerin baş sayfalarının %21'i kadın
- Kadınlara ilişkin haberlerin %52'si "yaşam-magazin" alanında
- Haber kaynaklarının %18'i kadın
- Köşe yazarlarının %12'si kadın
- Tüm medyada kadınların hak mücadeleleri ve eylemlerinin yer alma oranı %3

6.

Kadınların sıkıştırıldığı roller ve kalıp yargılar

- Eş ve annelik
- Cinsel nesne olarak kadın
- Kurban olarak kadın

7.

Kadınların sıkıştırıldığı roller ve kalıp yargılar

- **Eş ve annelik**
- Habere konu olan kişilerin eşleri ya da anneleri olarak yer verilmekte
- Mesleki başarısı ya da uzmanlığı nedeniyle habere söyleşilere konuk edilen kadınlara sorulan sorularla onların eş ve anne statüleri belirginleştirilmekte. Örneğin hangi yemeği iyi yaptığı, çocuklarının bakımıyla ilgili sorular gibi

8.

Kadınların sıkıştırıldığı roller ve kalıp yargılar

- **Cinsel nesne olarak kadınlar**
- Çıplak bedenin görsel malzeme olarak kullanılması
- Kozmetik, güzellik, diyet sektörüne dayalı reklam ve haberlerle yaratılan temsil

9.

Kadınların sıkıştırıldığı roller ve kalıp yargılar

- **Kurban olarak kadınlar**
- Aldatılan, şiddet gören felaketler yaşayan kadınlar
- Burada önemli olan kadınların yaşadığı hak ihlallerinin kamuoyuna sunulması değildir. Kadınların zavallılık, çaresizlik ve muhtaçlıkla temsil edilmesidir. Benzer biçimde burada habere konu olan kadınların özel yaşamlarına ilişkin ayrıntılar verilerek yaşadıklarını ne kadar hakettiğine ilişkin imalarla örülü bir dil de yaratılabilir. Zavallılaştırma tersinden hedef gösterme ya da suçu hafifletip suçluyu aklama şeklinde de karşımıza çıkar.

10.

Kadınların kurban ya da mağdur olarak konumlandırıldığı roller genellikle kadın cinayetleri ya da kadına yönelik şiddet haberlerinde karşımıza çıkar.
Peki kadına yönelik şiddet olayları nasıl haberleştirilecek? Kurban ya da mağdur rolünden kaçmak için kadına yönelik şiddet olayları haberleştirilmeyecek mi?

11.

Çok yaygın ve can alıcı bir sorun olan kadına yönelik şiddetin elbette haberleştirilmesi beklenmektedir. Ancak bu haberlerin şiddeti normalleştirmeden, meşrulaştırmadan ve kadınları kurbanlaştırmadan yapması gerekir.

12.

Mevcut durumda en önemli sorunlardan biri kadına yönelik şiddeti haberleştirirken, yaşanan olayların toplumsallığı ve ataerkil yapıyla bağını kuran politik yönünün göz ardı edilmesidir. Bu olaylara gerekçeler sunularak ve münferitleştirilerek yapılır. Oysa kadına yönelik şiddet ve kadın cinayetleri toplumsal ve politik sorunlardır.

13.

Kadınların gördüğü fiziksel zararı gösteren fotoğraf ve video kayıtlarının kullanılması ile

- Uygulanan şiddetin tekraren ve ayrıntılı olarak verilmesi ile
- Şiddet uygulayan faillerin öne sürdüğü gerekçelerin (aldatma vs gibi) olayın nedeni gibi sunulması ile
- Şiddet uygulayan faillerin, kadınla olan yakınlığını öne çıkaran (eski aşık, öfkeli koca, kıskanç sevgili vs) başlıklar ve haber dili ile

* Kadına yönelik şiddete gerekçeler yaratılır, meşrulaştırılır ve şiddet sıradanlaştırılır.

14.

Kadın cinayetlerini ve kadına yönelik şiddeti haberleştirirken gazeteci, yaşanan olayın kabahat ya da ayıp değil suç olduğunu unutmamalıdır. Haber metnini yazarken yaşam hakkına ve bedensel bütünlüğüne saldırıda bulunulan kadınların uğradığı ihalleri aklında tutarak yazmalıdır.

15.

Kadına yönelik şiddetin kanıksanmış ve meşrulaştırılmış sunumlarının yanında kadına yönelik ayrımcılığın diğer biçimleri de devreye girdiğinde **Medyada Kadın İmgesi**

- İtaatkâr
- İkincil
- Çaresiz
- Başkalarına bağımlı
- Meta

halini alır.

16.

Bu temsil biçimleri sıklıkla bir arada görülür

- Örneğin eş/anne olan kadının yaşadığı felaketler karşısındaki çaresiz durumu ya da cinsel nesne olarak sunulan kadının yaşadıklarının müstehak oluşu

17.

Peki nasıl?

- Dil
- Görsel Malzeme
- Uzmanlık Bilgisi

aracılığıyla işler.

18.

Peki nasıl?

- Dil aracılığıyla:
  - Cinsiyetçi/ayrımcı vurgusu bulunan sözcüklerin kullanımı (bilimadamı, işadamı, insanoğlu, bayan gibi)
  - Mağdur söylemini pekiştiren sıfatların kullanımı (çaresiz anne, gözüyaşlı kadın gibi)

19.

Peki nasıl?

- Görsel Malzeme kullanımı ile:
  - kadınsız fotoğraflar (bilimsel, politik ya da ticari toplantılar, kamusal törenlerde vb'de kadınların yer almadığı, yalnızca erkek katılımcıların karelendiği fotoğraflar aracılığıyla "simgesel yok etme"
  - kadın bedenini teşhir ederek cinsel meta olarak kadın temsili

20.

Peki nasıl?

- Uzmanlık Bilgisi aracılığıyla
  - haberin ihtiyaç duyduğu uzmanlık bilgisini elde etmek için erkek uzmanların/kaynakların görüşlerine başvurulması
  - Sağlıklı beslenme, diyet, kozmetik, moda, çocuk bakımı/gelişimi gibi geleneksel olarak kadınlara atfedilen bakım emeği yükümlülüğü ve ticari güzellik standatları ile ilişkili konularda kadınların görüşüne başvurulması

21.

Oysa;

- Hak ihlallerini görmezden gelmeyen
- Toplumsal olarak dezavantajlı kesimleri haber yapmak için mutlaka bir hak ihlalinin konusu/faili olmalarını beklemeyen
- Bir haber yaparken hak ihlalile yol açmayan

bir habercilik mümkün!

22.

NASIL?

- Kadın hakları konusunda bilgilendirici ve kadınları güçlendirici
- Kadınların maruz kaldığı hak ihlallerini takip eden
- Gündelik gazetecilik pratikleri sırasında kadın hakları ihlalinde bulunmayan
- Haber dilinde cinsiyetçi/ayrımcı ifadelerden kaçınan
- Görsel malzeme seçiminde yok sayıcı ya da teşhir edici iki uçtan kaçınan

23.

NASIL?

- Kadına yönelik şiddet haberleri yaparken kullanılabilecek bir kontrol listesi:
- Ev içi ya da aile fertlerinin faili olduğu şiddet vakalarına gerekçeler yaratılıyor mu?
- Şiddete maruz bırakılanın etnik kökenini, yaşını, sosyal sınıfını tespit ettiniz mi?
- Şiddeti karşınıza aldınız mı?
- Olumsuz sonuçlardan bahsettiniz mi?
- Hangi görseller kullanılıyor ve bunların etkileri nedir?
- Nasıl bir dil kullandınız? Kullandığınız dil konunun ciddiyetini yansıtıyor mu veya konuyu önemsizleştiriyor mu? Cinsiyetçi bir dil kullanıp kullanmadığınızı kontrol ettiniz mi?
- Genel mesajınız ne?

24.

KAYNAKLAR

- Kadın Odaklı Habercilik, Haz. Sevda Alankuş, IPS İletişim Vakfı Yayınları
- Toplumsal Cinsiyet Odaklı Habercilik El Kitabı, Haz. Çiçek Tahaoğlu, Elif Akgül, IPS İletişim Vakfı Yayınları
- Kadınların Medya İzleme Grubu, MEDİZ
- Kadın ve Medya, Toplumsal Cinsiyet Eşitlikçi Haber Kılavuzu, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti
- Cinsel Şiddet Alanında Hak Temelli Yayıncılık, Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği
- Doğru Kelimeleri Kullanmak Cinsel Şiddet Üzerine Haber Oluşturmak, Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği

Ek – 6: Power Point Sunumu: KYŞ'nin Türleri ve Bağlamları

Bu sunumu mevcut formatıyla kullanmak mümkünse de kolaylaştırıcılara gerekli gördükleri değişiklikleri yaparak sunumu yerel koşullara kendi kişisel tarzlarına uygun hale getirmelerini öneririz.

1.

KADINA YÖNELİK ŞİDDET

Salgın

İnsan Hakları Sorunu

Halk Sağlığı Krizi

2.

Bir tanım...

- İster kamusal ister özel hayatta olsun bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya özgürlükten keyfi olarak yoksun bırakma dahil olmak üzere, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik zarar, acı verme sonucu doğuran veya bu sonucu doğurması muhtemel olan, cinsiyete dayalı her türlü şiddet eylemi.

BM Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi

3.

KYŞ Türleri

- Fiziksel
- Cinsel
- Psikolojik/ Duygusal
- Ekonomik
- Siber/Dijital

4.

Kadın Yönelik Şiddet

Sosyoekonomik
Eğitimsizlik
İşsizlik
Düşük ücretli işler
Kölelik
İnsan ticareti

5.

Fiziksel / Cinsel
Dayak
Asitle yakma, kadın sünneti
Tecavüz
Psikolojik/Duygusal
Çocuklar
Tehdit
Raporlamama
Şantaj
Cinsel korkular
Tecavüz

6.

BAĞLAM

7.

- Evde
- Topluluk içinde
  - Zarar verici pratikler, yaftalama
- Çatışma / Çatışma sonrası
  - Kolluk güçleri tarafında tecavüz
  - Bir savaş aparatı olarak tecavüz

8.

YASAL MEKANİZMALAR

9.

Uluslararası insan hakları standartları

- CEDAW 1979
- DEVAW 1993
- Afrika Birliği Protokolü 2003
- Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi) (2011)

10.

ŞİDDET BİÇİMLERİ

11.

Fiziksel

- Dayak, tekmeleme, yumruklama, tokatlama
- Ateşle ve asitle zarar yaralama
- Cinayet

12.

Cinsel

- Tecavüz, kadın sünneti
- Tecavüz kavramsallaştırması kültürden kültüre farklılık göstermektedir.
- "...insanlığa karşı işlenmiş bir suçtur." Raddikha Corominsky – Kadına Yönelik Şiddet eski Özel Raportörü

13.

Psikolojik

- Tehditler, cinsiyetçi dil, aşağılama
- Psikolojik rahatsızlıklar (depresyon, kaygı)
- Ekonomik olarak yoksun bırakılma
- Finansal bağımlılık = şantaj, tehditler, cezalandırma
- Terk etme, buna bağlı kimsesizlik ve mahrumiyet

14.

Ekonomik[1]

- Çalışmasına izin vermemek ya da belli işlerde çalışmasına izin vermemek
- Banka hesaplarına, gelirine el koymak
- Gelirini, maaşını küçümsemek
- Aileyi ilgilendiren ekonomik konularda kadının fikrini almamak; tek başına karar vermek
- Kişisel mallarını, iş gereçlerini elinden almak
- Kariyer süreçlerine kısıtlamalar getirmek
- İş yerinde olay yaratarak kadının işten atılmasına neden olmak
- İş yerinde ve iş arkadaşları arasında küçük düşürmek
- Eşit işe eşit ücret vermemek
- Terfi ettirmemek; terfi için ekstra koşullar aramak
- Kimi sektörlerde sözleşmelerle hamilelikten men etmek
- İşe girerken çocuk yapıp yapmayacağının sorulması vb.

15.

Siber/Dijital2

- Siber cinsel taciz
- Siber taciz
- Siber takip
- İtibar zedelemesi
- Siber saldırı

16.

Bağlam

- Tüm yaş gruplarında
- Tüm ırklarda
- Tüm kültürlerde

[1] **Ekonomik Şiddet:** Sahip olunan ekonomik kaynakların veya paranın kadınlar üzerinde, tehdit veya yaptırım aracı olarak istikrarlı bir şekilde kullanılmasıdır. Bu aile içerisinde, akrabalık ilişkileri içerisinde, farklı topluluklarda, iş yaşamında veya kamusal alanda farklı şekillerde karşımıza çıkabilir.

[2] Kadınlara yönelik siber şiddet, toplumsal cinsiyete dayalı diğer şiddet türlerini de içinde barındırıyor. Kadınlara yönelik siber şiddet; akıllı telefonlar, internet, sosyal medya platformları ve e-posta gibi bilişim ve iletişim teknolojileri kullanılarak kadınlara, kadın olmalarından ötürü uygulanan şiddettir. Bu çevrimiçi şiddet toplumsal cinsiyete dayalı diğer şiddet türlerinin ve çevrimdışı şiddetin bir uzantısıdır kuşkusuz.

Olayların dijital ortamlarda yaşanması şiddetin derecesini azaltmamaktadır. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin her türlüsü gibi siber şiddet de bir insan hakları ihlalidir ve eşitsizliklerin bir sonucudur!

Kadınlar; eğitimleri, yaşları, meslekleri, pozisyonları, cinsel yönelimleri, ırk ve etnik kökenleri, ilişki durumları nedeniyle çeşitli siber şiddet içeren davranışlara, çoklu ayrımcılık biçimlerine maruz bırakılma riskiyle karşı karşıya kalıyor. Dijital ortamlarda daha göz önünde olan kadınlar, siber şiddete daha fazla maruz bırakılıyor: Siyasetçi, gazeteci, sanatçı, yazar, akademisyen ve/veya aktivist olan kadınlar dönem dönem siber şiddet faillerinin açık hedefi haline gelebiliyor. Siber Şiddet ile ilgili Siber Saygı Derneği'nin hazırladığı "Toplumsal Cinsiyete Dayalı Siber Şiddet" başlıklı rehber ve BM Kadın biriminin hazırladığı "Toplumsal Cinsiyete Dayalı Siber Şiddet Rehberi" oldukça yararlı.

https://www.sivilsayfalar.org/wp-content/uploads/2019/05/Toplumsal_Cinsiyete_Dayal%C4%B1_Siber_Siddet_Rehber_2019.pdf

17.

Ev içi şiddet

"Ev içi şiddet TÜM kültürlerde kadınlar için yaralanma ve ölümlerin başlıca sebebidir." DSÖ

16-44 yaş arası Avrupalı kadınlar için ev, yaralanma ve ölümlerin en çok yaşandığı yerdir. Oran, ölümlü hastalıklarla kıyaslandığında bile daha yüksektir." (DSÖ)

18.

Topluluk içinde KYŞ

- Sadakatsizlik sebebiyle cezalandırma
- Erkeklerin suçları için cezalandırılma (Pakistan'daki bir köyde görülen vaka)
- Zarar verici niteliğe sahip geleneksel pratikler
- Yaftalama/Ötekileştirme

19.

Çatışma / Çatışma Sonrası

- Çatışma sırasında
- Çatışmadan kaçarken
- Çatışma sonrasında
  - Bir savaş aparatı olarak tecavüz – toplu tecavüz, aile fertlerinin önünde tecavüz, annelerine tecavüz etmeye zorlanan erkek çocukları, vb.
  - Cinsel kölelik / kaçırma

20.

İnsan ticareti

- Palermo Protokolü
- Temel insan haklarından mahrum bırakılma
- Baskı/zorlama amaçlı tecavüz
- Baskı/zorlama amaçlı tehdit

21.

En savunmasız kadınlar

- Ev içinde çalışanlar
- Yoksullar
- Mülteciler
- Mahpuslar
- LGBTİ+

22.

Etki

- Sağlık
  - Hastalık, HIV Aids
  - Travma sonrası stres
  - Üreme bozuklukları
  - Engellilik (dayak ve tecavüzden kaynaklı uzuv kaybı)

23.

Etki

- Ölüm
  - Namus cinayetleri
  - Bebek katli
  - Sağlık sorunlarının sonucu
  - Vd.

24.

Bazı İstatistikler

- Mısır: Kadınların %45'i eşleri tarafından şiddete maruz bırakıldıklarını beyan etmiştir.
- Kenya: Haftada birden fazla kadının erkek partnerleri tarafından öldürüldüğü belirtilmiştir.
- Birleşik Krallık: Acil çağrı hatlarına ev içi şiddetle ilgili olarak dakikada 1 arama gelmektedir.
- Kolombiya: Her yıl 50.000 kadın ülke dışına kaçırılmaktadır.

Ek – 7: Vaka Çalışmaları

María Teresa Macias / ABD

"Eğer bir gün ölürsem, dünyaya başıma neler geldiğini anlatın. Başka kadınların benim çektiğim acıları çekmelerini istemem. Seslerine kulak verilsin isterim."

María Teresa Macias'ın kocasının kendisini öldürmesinden korkmak için yeterli sebepleri vardı. Ölümünden önceki 18 aylık süre boyunca tam 20 kere polise başvurdu.

Kocası hem onu hem de üç çocuğunu dövdü ve cinsel istismarda bulundu. Teresa ailesinin yanına sığındığında onu sürekli takip etti, korkuttu ve defalarca öldürmekle tehdit etti. 15 Nisan 1996'da onu vurdu ve öldürdü. Kendini öldürmeden önce annesine de iki el ateş etti.

Bu olaydan önceki aylar boyunca Teresa'nın kocası mahkemenin uzaklaştırma kararlarını defalarca ihlal etti ve bir kez bile tutuklanmadı. Polise yapılan yardım çağrıları cevapsız kaldı, hatta çoğu zaman bunlar kayıtlara bile geçirilmedi, hiçbir tahkikat yapılmadı. Kadın hakları örgütleri bu olayı inceledi, Teresa ve ailesine hukuki yardım ve destek sağladı ve ulusal bir kampanya başlattı.

Soruşturma tam altı yıl sürdü ve ancak altı yıl sonra Kaliforniya'nın Sonoma şehrinde görevli Şerif ve idaresindeki karakol María Teresa Macias'ı korumak için üzerine düşeni yapmadığı için yargı önüne çıkarıldı.

Teresa'nın ailesi, kızlarının bir kadın olması, ev içi şiddete maruz kalması ve etnik bir azınlığa mensup olması sebebiyle kanun önünde eşit korunma hakkından mahrum edilerek anayasal haklarının çiğnendiğini söyleyerek federal mahkemede vatandaşlık hakları davası açtı. 2000 yılının Temmuz ayında ABD Temyiz Mahkemesi, Teresa'nın herhangi bir ayrımcılığa maruz kalmadan polis korumasından yararlanmasına hükmeden anayasal haklarının ihlal edildiğine hükmetti ve daha önceden alınan ret kararını bozdu. 2002 yılı Haziran ayında Şerif idaresindeki karakol Teresa'nın ailesine bir milyon ABD doları tazminat ödedi.

Bu emsal teşkil eden karar ve tazminat, ABD genelindeki kolluk kuvvetlerine kadınları şiddetten korumaya yönelik yükümlülüklerini hatırlatan güçlü bir mesaj işlevi gördü. Kararda fail kim olursa olsun kamu otoritelerinin kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve cezalandırılması için etkin adımlar atma yükümlülüklerinin altı çiziliyordu.

Ne var ki bu tür mahkeme kararları yeterli değildir. Hükümet tarafından yayınlanan en son verilere göre, 2001 yılında ABD genelinde neredeyse 700.000 kadına yönelik şiddet vakası görülmüştür. Her yıl öldürülen kadınların üçte birinin faili o sıradaki veya eski partnerleri. Kadına yönelik şiddetle mücadeleye ayrılan bütçenin artırılması ve ev içi şiddete maruz kalanlara yönelik hizmetleri tek bir çatı altında birleştirmeye yönelik "aile adaleti" merkezi gibi inisiyatiflerinin sayısındaki yükselişe karşın, Teresa gibi kadınlar ihtiyaç duydukları korumanın sağlanmaması sebebiyle acı çekmeye devam ediyor.

Kaynak: *Kadınlara Yönelik Şiddeti Durdurun: ABD – "Ölürsem dünyaya başıma neler geldiğini anlatın"* (AI Index: AMR 51/001/2004).

Konuşmanın Cezası Ölüm – Kadın İnsan Hakları Savunucularına Zulüm

Esperanza Amaris Miranda / Kolombiya

Esperanza Amaris Miranda, 16 Ekim 2003 tarihinde, silahlı üç kişi tarafından evinden kaçırıldı. Ordu destekli paramiliter gruplara mensup olduğu anlaşılan üç kişi, Esperanya'yı zorla bir taksiye bindirip uzaklaştı. 21 yaşındaki kızı taksinin kapısını tuttuğunda failler aşağı inip onu tekmeledi ve yere düşürdü. Birkaç dakika sonra Esperanza'nın bedeni yol kenarına atıldı. Esperanza vurulup öldürülmüştü.

Esperanza, Kolombiya'nın Barrancabermeja şehrinde piyango bileti satarak iki çocuğuna bakan 40 yaşında bir kadındı. Aynı zamanda 30 yıldan fazla süredir kadın hakları için mücadele eden Kadın Halk Örgütü'nün (OFP) bir üyesiydi.

Kolombiya'da hakları için ses çıkaran kadınlar, ülkede uzun süredir devam eden iç savaşın her iki tarafına mensup silahlı grupların korkutma, şiddet ve hatta cinayetleriyle yüz yüze kalıyor. Hükümete bağlı güvenlik güçleri ve bunların paramiliter müttefikleri kadın örgütlerinin liderlerini, aktivistleri ve insan hakları savunucularını gerilla işbirlikçisi olarak tanımlıyor ve hükümetin isyana karşı yürüttüğü mücadelede meşru hedefler olduklarını ilan ediyor. Silahlı muhalif gruplar, düşmanlarıyla iş birliği yaptıkları gerekçesiyle kadınları öldürüyor. Kadınları ve kız çocuklarını hedef alan tecavüz, sakat bırakma ve istismar vakaları, korku yaratmayı ve sosyal, ekonomik ve siyasi haklar için mücadele eden kişileri susturmayı hedefleyen savaş aygıtları olarak kullanılıyor.

Esperanza'yı kaçıran kişiler, verdikleri ifadede daha önceden Esperanza'yı tehdit eden paramiliter grup Merkez Bolivarcı Blok mensubu olduklarını söyledi. Esperanza bu tehditleri bölge savcılığına bildirmişti. Ancak polis onu korumak için hiçbir etkin tedbir almadığı gibi, Esperanza öldükten sonra da OFP'nin çağrılarını yanıtsız bıraktı.

Barrancabermeja şehrinde 2003 yılında gerçekleşen 90'dan fazla cinayet ve 50'den fazla "kaybedilme" vakası, paramiliter ve gerilla grupların cezasız bırakılmasının kanıtını oluşturuyor.

Esperanza'nın başına gelenler, onlarca örnekten yalnızca biri. Kadınların toprak ve insan haklarını savunan Ulusal Köylü Çiftçi, Siyah ve Yerli Kolombiyalı Kadınlar Birliği (ANMUCIC) adlı grubun lideri olan Leonora Castaño da çok sayıda ölüm tehdidi almış. ANMUCIC destekçisi Blanca Nubia Díaz, 2001 yılında 16 yaşındaki kızı paramiliter gruplar tarafından öldürüldükten sonra evini terk etmeye zorlanmış. 2003 yılı eylül ayında, ANMUCIC'e gönderilen isimsiz bir mektupta, Blanca'nın oğlunun da tutsak alındığı söylenmiş.

Kolombiya Hükümeti, çoğu kadınlardan oluşan insan hakları savunucularının güvenliğini sağlamada başarısız olduğu gibi, paramiliter gruplarla mücadele ve bunların dağıtılması konusunda da sınıfta kaldı. Uluslararası toplumun mükerrer önerilerini görmezden gelen hükümet, şimdilerde insan hakları istismarcılarının kanundan kaçmasına imkân verecek bir tasarıyı kanunlaştırmaya çalışıyor.

Kaynak: *Kadınlara Yönelik Şiddeti Durdurun: Konuşmanın Cezası Ölüm – Kolombiya'da Kadın insan hakları savunucularına zulüm* (AI Index: AMR 23/001/2004).

Cinsel Şiddet Faili Güvenlik Güçleri:

"Mutia"nın Hikâyesi / Endonezya

Mutia (gerçek adı değil), 2003 yılında ordu tarafından göz altında alındıktan sonra altı askerin kıyafetlerini zorla çıkarıp ona nasıl tecavüz ettiğini Uluslararası Af Örgütü temsilcilerine ağlayarak anlattı. Askerlerin kendini yumruklandığını ve tahta bir kalasla dövdüğünü söyledi. Bir keresinde tam dokuz saat boyunca boynuna kadar buz gibi suyun içinde bekletildiğini anlattı. Üç çocuğunu görmek için askerlere yalvardığında, çocuklarını öldürmekle tehdit etmişler. Akrabalarına ne gözaltına alındığını ne de nerede olduğunu söylenmiş. Akrabaları Mutia'nın izini ancak bir ay sonra bulabilmiş. Mutia nihayet salıverildikten sonra Malezya'ya kaçmış.

[Askerler] Mutia'nın ailesinin silahlı bir grupla yakın bağları olduğunu iddia ediyor, Mutia ise bu suçlamaları reddediyor. Geride kalan 10 yıllık süre içinde kocası ve dört erkek kardeşi ordu tarafından öldürülmüş. Mutia babasının serveti ve orduya rüşvet vermeyi reddetmesi sebebiyle hedef olduklarını düşünüyor.

Nanggroe Aceh Darussalam (Açe) şehrinde güvenlik güçleri ve Özgür Açe Hareketi adlı bağımsızlık yanlısı silahlı grup arasında süregelen 28 yıllık çatışma süresince kanunsuzca öldürülen, işkence edilen ve keyfi olarak gözaltına alınan binlerce insan arasında kadınlar da yer alıyor.

Şehirde on yıllardır süren silahlı çatışma, çok sayıda kadını yoksul ve muhtaç bıraktı. Binlerce erkek kanunsuzca öldürüldü, "kayboldu" ya da bölgeden kaçtı. Ailelerinin geçimini sağlamak zorunda kalan eşleri ve diğer kadın akrabaları, ciddi ekonomik zorluklarla baş etmek zorunda kaldı. Bölgenin köylerinde kadınlar yıllardır güvenlik güçleri tarafından tecavüze maruz bırakılıyor veya başka cinsel saldırılara maruz bırakılıyor. 2003 yılının Mayıs ayında başlayan ve halen devam eden askeri operasyonlar sırasında bu tür hak ihlalleri raporlanmaya devam etti. 2003 yılı Ağustos ayında askerler Kuzey Açe'deki bir köyde 12 yaşındaki bir kız çocuğuna tecavüz ettiği, ancak yerel askeri ve sivil otoritelerin köylülerin bu vaka ile ilgili beyanlarını dikkate almayı reddettiği iddia edildi. Kadınlar tutuklanmaktan kurtulan Özgür Açe Hareketi mensubu erkek akrabalarının yerine fiili esirler olarak gözaltına alındı. Raporlara göre kadınlar, gruba üye olduklarının göstergesi olarak, göğüslerinde bir dövmenin bulunup bulunmadığının kontrol edilmesi için güvenlik güçleri tarafından zorla soyuldu.

Devam eden askeri operasyonlar sırasında, ordu mensupları tarafından gerçekleştirildiği iddia edilen bazı cinsel saldırı vakaları araştırıldı. Askeri mahkemelerde görülen duruşmalar neticesinde, faillerin aldığı en yüksek ceza, tecavüz sebebiyle üç buçuk yıllık hapis cezası oldu. Ne var ki giderek artan sayıda insan, ordu mensuplarının uluslararası hukuk kapsamında askeri mahkemelerde yargılanmasına karşı çıkıyor, çünkü bu tür vakalarda askeri mahkemelerin bağımsız ve tarafsız davranmadığı ileri sürülüyor. Daha önceki askeri operasyonlar sırasında güvenlik güçlerinin kadınlara yönelik şiddet eylemlerine yönelik mükerrer suç isnatlarına karşın, şimdiye dek yalnızca bir vakanın kovuşturulduğu ve hiç kimsenin yargı önüne çıkarılmadığı biliniyor.

Kaynak: *Kadınları Yönelik Şiddet Durdurun: Endonezya – güvenlik güçlerinin cinsel şiddet eylemleri* (AI Index: ASA 21/047/2004)

Çatışma Sırasında Tecavüz – Bir Kadının Adalet Mücadelesi

Kavira Muraulo / Demokratik Kongo Cumhuriyeti

Bir gece bir asker, geç bir saatlerde Kavira Muraulo'nun evine zorla girdi ve ona tecavüz etti. Kavira bir sonraki gün askeri şikâyet etmek için bir karargâha başvurdu – başvurunun ardından fail ve arkadaşları yeniden gelip onu dövdüler. Kavira yılmadı, şikayetlerine devam etti. Aynı kişiler bu kez karnını süngüyle yargılar.

Kavira, Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin doğusunda yer alan Kuzey Kivu eyaletinin Beni şehri yakınlarında yer alan Mangangu'daki askeri kamp yakınlarında yaşayan ellili yaşlarında bir çiftçi. Bu bölgede beş yılı aşkın bir süredir farklı silahlı gruplar arasında çatışmalar sürüyor. Çok sayıda kadın ve kız çocuğu tecavüze maruz bırakıldı, sakat bırakıldı ve öldürüldü. Failler cezalandırılmadı.

16 Mayıs 2003 tarihinde Kavira'ya tecavüz eden adam askeri kampta görevli bir askerdi. Kavira askeri komutanına şikâyet etti; komutan askerin tazminat olarak Kavira'ya üç ABD doları ödemesine hükmetti. Bu emri yerine getirilmeyince ise hiçbir şey yapmadı. Kavira bunun üzerine konuyu yerel mülki amire iletti. Mülki amir konu ile ilgileneceğini söyleyip onu evine yolladı ama güvenliğini sağlamak için hiçbir tedbir almadı.

Ardından tecavüzcü ve arkadaşları onu tarlada yakaladı, bağlayıp dövdü. Kavira'nın bir dişi döküldü ve çenesi zarar gördü. Başka bir kadın yetişip onları silahla tehdit edince ancak durdular. Kavira bu olaydan sonra yerel mülki amirin makamına götürüldü. Mülki amir burada Kavira'yı şikayetini geri çekmesi için zorladı ancak başarılı olamadı. Ardından askerler ona bir daha saldırdı ve karnını süngüyle yardı. Kavira arkası kesilmeyen resmi baskılara ve ölüm riskine rağmen adaletin sağlanması ve zararlarının tazmin edilmesi için mücadele etmeye kararlı.

Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde süre gelen çatışmalara dahil olan tüm taraflar, sivil halkı terörize etmek ve sindirmek için kitlesel tecavüzü ve diğer cinsel şiddet biçimlerini bir araç olarak kullanmayı sürdürüyor. BM İnsani Konular Koordinasyon Merkezi'nin tahminlerine göre, Güney Kivu eyaletinde Ekim 2002 ve Şubat 2003 tarihleri arasında 5000 kadın tecavüze maruz bırakıldı: yani her gün 40 kadın.

Pek çok vakada tecavüze maruz bırakılanlar kasten yaralandı ve öldürüldü. Binlerce kadın ve kız çocuğu ya zorla kaçırılarak ya da mutlak yoksulluk sebebiyle seks kölesi yapıldı ve en ön cephede çatışmalara sokuldu. Şiddetten hayatta kalanların travmalarını bir kat daha artıran bir başka faktörse HIV enfeksiyonu riski. Ülkenin tamamında bu kişilerin ihtiyaç duydukları tıbbi ve psikolojik tedavi ise neredeyse hiç sağlanmıyor.

Demokratik Kongo Cumhuriyetinde vuku bulan tecavüzler ve diğer cinsel şiddet suçları ve cinayetler savaş suçu ve insanlığa karşı suçtur. Fakat bu suçların neredeyse hiçbir faili adalet önüne çıkarılmamıştır.

Kaynak: *Kadınlara Yönelik Şiddeti Durdurun: Demokratik Kongo Cumhuriyeti – bir kadının adalet mücadelesi* (AI Index: AFR 62/001/2004)

"Ölmek İstemiyorum" – Irak'ta Ev İçi Şiddet

"Fatima" / Irak

"Çok sinirlenmişti. Kalaşnikof'unu aldı… Komşular 'bırak onu' diye bağırıyordu… Ama o durmadı. Önce ayaklarıma ateş etti. Ayaklarımı hissetmiyordum, uyuşmuşlardı. Güneş batıyordu, gökyüzüne baktım ve yanımdaki adamlara 'ölmek istemiyorum' dedim. Beni hastaneye kaldırdılar."

On dokuz yaşındaki Fatima (gerçek adı değil), 21 Mayıs 2003 tarihinde ailesinin ve komşularının önünde kocası tarafından ayaklarından vuruldu. 12 yaşında evlendirilen Fatima, o yaşından beri kocasının ailesinin evinde bir hizmetçi gibi çalışmış ve sürekli dayak yemiş. Kendi ailesinin yanına kaçmayı denediyse de kocası gelip kendisiyle birlikte evine geri dönmesini söylemiş. Fatima reddedince de sinirlenip bir tahta parçası alıp onu dövmüş. Tahta kırılınca adam daha da sinirlenmiş, bu kez silahını alıp onu vurmuş.

Çok sayıda görgü tanığının varlığına ve olayın ciddiyetine rağmen ne aile ne de hastane olayı polise bildirmiş. Fatima'nın kocası tutuklanmamış. Aile bunun aşiret içinde çözülecek bir mesele olduğunu söylemiş. Fatima hastaneden çıktıktan sonra babasının evine dönmüş. Ardından kocası pişman olduğunu, yaptığını telafi etmek istediğini söylemiş. Fatima'yla barıştırmaları için aşiret büyüklerini araya sokmuş. Ancak Fatima baskılara karşın ona geri dönmeyi reddediyor.

Iraklı kadınlar on yıllardır ciddi zorluklarla mücadele ediyor: 1980-1988 İran – Irak savaşında hayatını kaybeden erkek akrabalar; çok sayıda ailenin otoritelerce "İran kökenli" olduğu iddiasıyla kitlesel olarak İran'a zorla sınır dışı edilmesi; 1988 yılında Halepçe'de Kürtlere yapılan kimyasal saldırı da dahil olmak üzere hükümet baskısı; 1991 Körfez Savaşı ve devamında çıkan Şii Ayaklanmasının bastırılması; 1990'dan 2003'e kadar süren BM yaptırımları; ve 2003 yılında ABD öncülüğünde gerçekleşen işgal. Kadınlar Saddam Hüseyin yönetiminde keyfi olarak göz altına alınıyor, işkenceye maruz kalıyor, "kaybediliyor" ve siyasi gerekçelerle idam ediliyordu. 2000 yılında seks işçiliği yapmakla suçlanan çok sayıda kadının paramiliter gruplarca halk önünde başları vurularak idam edildiği iddia ediliyor.

2003 yılında ABD öncülüğündeki işgalin yaratığı siyasi ve güvenlik boşluğu, yaygın yağmalara ve silahlı suçlara yol açtı. Gazetelerde her gün yer bulan tecavüz ve kaçırılma haberleri, pek çok kadını işlerini ve okullarını bırakıp kendi evlerinde hapsolmaya mecbur etti. Iraklı Kadınlar Ligi adındaki kadın hakları örgütünün raporuna göre, savaşın bittiği 2003 yılının nisan ayından Ağustos ayına kadar 400'den fazla kadın "kaçırıldı, tecavüze uğradı ve bazı durumlarda parayla satıldı".

Öte yandan Iraklı kadınlar için ev de güvenli bir alan olmayabiliyor. Bağdat'ın düşmesinden sonra hukukun ve kamu düzeninin parçalanması ile polis gücünün işgal kuvvetleri tarafından dağıtılması ve ateşli silahların yaygınlaşması, "namus cinayetlerinde" ve ev içi şiddet vakalarında ciddi bir artışı beraberinde getirdi. Fatima örneğinde olduğu gibi bu suçlar çoğunlukla polis tarafından görmezden geliniyor. Bazı İslamcı liderler Irak'taki istikrarsızlığı kendi siyasi emelleri için kullanıyor. Bu emeller arasında kadınların ifade ve hareket özgürlüklerinin kısıtlanması da yer alıyor.

Kaynak: *Kadınlara Yönelik Şiddeti Durdurun: "Ölmek İstemiyorum" – Irak'ta Ev İçi Şiddet* (AI Index: MDE 14/001/2004)

Kanun Korumasının Ötesinde – Koruma Talepleri Reddedildikten Sonra Öldürülen Kadınlar

Alicia Arístregui / İspanya

Alicia Arístregui, 14 yıllık evlilikleri boyunca kocası tarafından dövüldü ve istismar edildi. Kocası ona hem psikolojik hem de fiziksel saldırıda bulundu. Alicia onu terk ettikten sonra kocasının tehditleri devam etti; kocası mahkemenin uzaklaştırma kararını defalarca ihlal etti. Alicia ve ailesi polise ve yargıya başvurup koruma talep etti. Ancak bu talepleri dikkate alınmadı.

Alicia kocasından ayrıldıktan dört ay sonra bir gün kocası onu yakaladı. Alicia çocuklarını okul servisine bırakmıştı. Kocası onu bıçaklayıp öldürdü.

Alicia 2002 yılı Ocak ayında kocasından ayrıldı ve hükümete ait bir sığınma evine yerleşti. Kocası için uzaklaştırma kararı çıkarılması için mahkemeye başvurduğunda, kocasının istismarı sebebiyle danışmanlık almaya ihtiyaç duyduğunu söyledi. Kocasının kendisini ve ailesini sürekli tehdit ettiğini, çocuklarının ve birlikte yaşadıkları evin velayetini talep ettiğini, tehditlerine bundan sonra da devam edeceğine inandığını söyledi.

Alicia ve erkek kardeşleri mahkemede kocasının uzaklaştırma kararını sık sık ihlal ettiğini beyan etti. Bu beyanatlar Alicia'nın yaşadığı bölgedeki kolluk kuvvetlerine iletilmedi. Ailenin mükerrer koruma talepleri mahkeme tarafından dikkate alınmadı. Temmuz 2003'te İspanya'nın en yüksek yargı mercii (Yüksek Yargı Konseyi) yargıcı akladı ve yargının kolluk kuvvetleri arasında koordinasyon sağlamak gibi bir yükümlülüğünün olmadığına hükmetti.

Alicia'nın erkek kardeşlerinden biri, kız kardeşinin ölümünden sonra toplumsal cinsiyet temelli şiddete uğrayanlara polis koruması sağlanması için mücadele yürüten bir örgüt kurmuş. Pek çok örnekte mahkemeler kadınların ölüm tehditlerine ve partnerlerinin saldırılarına ilişkin şikayetlerini görmezden geliyor ve faillere kısıtlamalar getirmiyor. Bu bazen, ölümcül vakalara yol açabiliyor. Buna ek olarak, acil durum merkezleri ve sığınma evlerine çok az bütçe ayrılıyor. Bu tür yerler ülke geneline dengeli bir şekilde dağılmış değil ve esas olarak sivil toplum kuruluşlarının böyle merkezler açma ve bunları açık tutma kapasitesine göre şekilleniyor.

Yüksek Mahkemenin Mayıs 2003 tarihli kararında, devletin kadınları ev içi şiddete karşı koruma yükümlülüğü olmadığına hükmedildi. Mahkeme, aylarca süren ve otoritelere bildirilen tehdit ve tacizin ardından kocası tarafından öldürülen Mar Herrero adlı bir kadının ailesine tazminat ödenmesine hükmeden alt mahkeme kararını bozdu. Yüksek Mahkeme, devletin ancak devlet görevlileri tarafından veya bu kişilerin bilgisi ya da göz yumması dahilinde gerçekleşen vakalardan sorumlu tutulabileceğine hükmetti.

Mar Herrero Ekim 1999'da bir önceki partnerini öldürmeye teşebbüsten hüküm giymiş bir adam tarafından öldürüldü. Adam cinayetten yedi ay önce, mahkeme psikoloğunun aksi yöndeki tavsiyesine rağmen şartlı tahliye edilmişti. Cinayetten yedi gün önce Başsavcının şartlı tahliye kararının bozulması ve failin yeniden tutuklanmasına ilişkin talebi reddedilmişti.

Kaynak: *Kadınlara Yönelik Şiddeti Durdurun: İspanya – Kanun Korumasının Ötesinde* (AI Index: EUR 41/001/2004)

Şiddet Döngüsünü Kırmak

"Juliette" – Belçika

Juliette (gerçek adı değil) partnerinin kendisini dövdüğünü arkadaşlarına ve ailesine anlatacak cesareti bulamadı. "İnsan kendi kirlenmiş hissediyor… [partnerini] savunuyor, onun için üzülüyor… Reddedilmekten ve utanç duymaktan korktum, bu yüzden kendimi etrafımdaki herkesten izole ettim. Doktoruma sokakta saldırıya uğradığımı söyledim.

"2000 yılının Ekim ayında tanışmıştık. Çok kısakaç biriydi. Telefonda ya da bir aradayken sürekli nerede ve kiminle olduğumu sorardı… 2001 yılının Mart ayında fiziksel şiddet başladı. Aynı yılın Kasım ayına geldiğimizde işler iyice kötüleşmişti, bana bir kez daha vurmuştu ve çok kötü bir durumdaydım… Evden çıkıp arabayla karakola doğru yola çıktım. O da beni takip ediyordu."

Juliette Brüksel'de bir sığınma evine yönlendirildi ve burada partnerinden resmen şikayetçi oldu. Yaklaşık iki ay sonra partneri tekrar Juliette'in evine geldi ve barışmak istediğini söyledi. Juliette bunun üzerine yeniden polisi aradı. Şikayetlerin ciddiyetine karşın kamu otoriteleri tarafından savcılık tarafından gönderilen bir sorgu mektubu dışında Juliette'in bilgisi dahilinde atılmış bir adım olmamış. "Her şeyden önce şikâyette bulunma konusunda isteksizdim, çünkü intikam almasından korkuyordum. Ama şimdi ne olup bittiğini merak ediyorum. İki kez şikâyette bulundum; poliste bir dosyası var ama duruşma ya da yargılama olacak mı, olacaksa ne zaman olacak bilmiyorum."

Belçika'da kadına yönelik şiddetin engellenmesi amacıyla 1997 yılından bu yana gerçekleştirilen bazı yasal düzenlemelere rağmen, kadınların ev içi şiddetle ilgili resmi şikayetlerinin önemli bir kısmının kovuşturma ile sonuçlanmadığı anlaşılıyor. Polis ancak yakın bir tarihte kadına yönelik şiddet vakalarını diğer saldırı türlerinden ayrı kategorize etmeye başladığı için, resmi şikâyet sayıları ile ilgili anlamlı bir istatistik bulunmuyor. Ne var ki 1998 yılında yapılan bir çalışmaya göre, kadınların yüzde ellisinden fazlası aileleri, yaklaşık yüzde otuzu da partnerleri tarafından şiddete maruz kalmış.

Juliette, aradığı anlayışı ve desteği doktorundan ve işyerinden bulmuş. "Ama genel olarak insanlar yüzü bereli bir kadın gördüklerinde 'ne oldu seninkinden dayak mı yedin' deyip gülüyor. Bence bu kabul edilemez. Bu tür şakalara 'sıfır tolerans' gösterilmeli."

Juliette'in maruz kaldığı gaddarlık, şiddet sarmalının yalnızca bir parçası. "Partnerim ve failim küçük yaşlardan beri ağır şiddete maruz kalmış. Bu onu çok gergin yapıyor… Aynı şekilde babası da annesini dövermiş, ablası da kocasından dayak yiyormuş."

Belçika'daki kadın hakları örgütleri, tüm ev içi şiddete maruz kalanlara profesyonel uzman desteği sağlanmasını, şiddet vakalarının tekrarının önüne geçmek amacıyla faillerin uygun tedavi ve terapi hizmetlerini almalarını ve kadına yönelik şiddet vakalarının görüldüğü ailelerdeki çocukların desteklenmesini ve izlenmesini talep ediyor. Bu çocuklar genellikle yaşadıkları deneyimden hasar alarak çıkıyor ve gelecekte aynı eylemleri kendilerinin de gerçekleştirmesi ihtimali bulunuyor.

Kaynak: *Kadına Yönelik Şiddeti Durdurun: Belçika – Şiddet Döngüsünü Kırmak* (AI Index: EUR 14/001/2004)

Ev İçinde İstismarı Bitirme Vakti

Marita / Filipinler

Marita'nın kocası, cinsel ilişkiyi reddettiği için ona vurdu. Bir keresinde boğazına bıçak dayayıp zorla onunla birlikte olmasını istedi. 34 yaşındaki Marita, 15 yıllık evlilik ve dokuz çocuktan sonra, yeniden hamile kalmaktan korkuyordu.

Ailede para kazanan tek kişi olarak, ailesini kıt kanaat geçindirebilmek için sokaklarda yemek sattığı bir günün gecesinde eve geç saatte gelince kocası onu kıskanırmış. Kendine düzenli bir iş bulamayınca Marita'yı daha da çok dövmüş, izmaritle kollarını yakmış. Sürekli devam eden şiddet sebebiyle, Marita'nın ağzında neredeyse bir dişi bile kalmamış.

Kocası çocuklarını da dövmeye başlayınca, Marita onları da alıp kocasını terk etmiş. En büyük oğlunun babasına karşı koymaya başlamasından korkmuş. Şimdiye dek kocasının bazen tehdit bazen vaatler içeren barışma ve birleşme çağrılarına karşı çıkmış.

Filipinler'de kadınlar çok sıkı ahlaki normlara tabidir. Kadınlardan ailelerine ve kocalarına karşı yumuşak başlı ve itaatkâr olmaları beklenir. Ailenin kutsallığına dair yaygın kanı, kadınların istismara maruz kaldıkları ilişkileri sonlandırmalarını epey zorlaştırıyor. Çalışmalar istimara maruz kalan kadınların yardım istemeden önce ortalama on yıl boyunca tekrar eden ve dozu artan bir şiddete maruz kaldıklarını gösteriyor.

Marita bir kadın örgütünün desteği sayesinde kocasını terk edecek cesareti bulabilmiş. Marita'nın yaşadıkları, dinamik ve yaptıkları işe kendini adamış bir insan hakları ve kadın hakları örgütleri ağının Filipinler'de nasıl fark yarattığını gösteren örneklerden yalnızca biri. Bu örgütler ev içinde şiddete maruz kalan kişilere yardımcı oluyor, mevzuatta ve hükümete bağlı destek ajanslarında iyileştirmeler yapılması için lobi faaliyetleri yürüyor, kadınların güçlendirilmesine yönelik farkındalık artırma ve eğitim kampanyaları düzenliyor.

Filipinler'in Manila şehrindeki birkaç kadın örgütüne mensup kadınlar Maria Teresa Carlson'ın ölüm yıldönümünü anmak için düzenlenecek gösteri öncesinde ev içi şiddete uğrayanlar için adalet talebiyle 2002 yılının kasım ayında güçlerini birleştirdi. Eski bir aktris olan Maria Teresa Carlson, yıllarca ev içi şiddete maruz kaldıktan sonra yardım talebinde bulunmuş, ardından 23. Katta bulunan dairesinden atlayarak intihar etmişti.

Kadın örgütleri tarafından gerçekleştirilen lobi faaliyetleri, 1997 yılında cinsel şiddete karşı yeni bir yasanın çıkarılmasına giden yolu açtı. Eskiden tecavüz bir bireye karşı vahşi bir suç olarak değil, "iffete taarruz" olarak tanımlanıyordu. Buna göre tecavüze uğrayan bir kadının bekaretini kendi rızasıyla kaybetmediğini kanıtlaması isteniyordu. 2000 yılında Yüksek Mahkeme tarafından alınan dönüm noktası niteliğindeki kararla, kocasını öldürdüğü için idam cezasına çarptırılan bir kadının cezasına ilişkin yürütmenin durdurulmasına ve dosyanın yeniden görülmesine karar verilmişti. Ne var ki şu an bekleyen bir yasa tasarının varlığına karşın kadına yönelik şiddeti yasaklayan bir kanun bulunmuyor. Toplumsal cinsiyet temelli projelere yeterince fon ayrılmıyor ve kadınları korumaya yönelik mevcut yasalar doğru düzgün uygulanmıyor.

Kadın örgütlerinin yoğun çalışmalarına ve erkeklerle kadınların eşitliğini teminat altına alan Anayasanın varlığına karşın, Filipinler'de kadına yönelik şiddet bir epidemi olma özelliğini koruyor ve Marita gibi kadınlar aynı acıları çekmeye devam ediyor.

Kaynak: *Kadına Yönelik Şiddeti Durdurun: Filipinler – Ev İçi İstismarı Bitirme Vakti* (AI Index: ASA 35/001/2004)

"Kimsenin Namusu Olmayacağız"

Türkiye

"Burada namusu neyin kirlettiği konusunda bir fikir birliği yok. Urfa'da bu, kocanızın önünden yürümeniz olabilir, başka bir yerde bir delikanlıyla konuşmak gibi daha 'ciddi' bir şey olması gerekebilir." **Bir kadın avukat, Urfa**[1]

"Evde kadınları dövmenin bahaneleri arasında 'pencereden uzun süre dışarıyı izleme', 'yolda karşılaştığı erkek arkadaşına selam verme', 'eve gelen sessiz telefonlar' ve 'pazarlamacıyla yapılan uzun sohbet' yer almaktadır." **Bir kadın hakları aktivisti, Diyarbakır**[2]

Ekim 2002'de Elâzığ'da 16 yaşındaki bir erkek çocuğu ve 23 yaşındaki ağabeyi, yeni boşanmış olan kız kardeşlerini öldürdüler, çünkü "eve geç gelmişti". Polise verdikleri ifadede, "Namusumuzu temizledik. Pişman değiliz," dediler.[3]

13 yaşında evli bir kadın olan "Selda" 28 Aralık 1996 günü Urfa'da bir kadın akrabasıyla sinemaya gitti. Kocası onu sinemadan sürükleyerek çıkardı, fahişe olmakla suçladı ve kalabalık bir meydanda bıçakla boğazını kesti. Adam sadece kısa bir süre hapis yattı.[4]

Aralık 2004'te Kahramanmaraş'ta Naciye Atmaca'nın yanmış cesedi teşhis edildi. Bildirildiğine göre üç erkek kardeşi ve başka bir erkek aile meclisinin, yani geleneksel olarak ailenin namusunu kirlettiği düşünülen kadınlara verilecek cezayı kararlaştıran aile büyükleri grubunun emriyle onu öldürmüştü. Bu dört kişi yargılanmak üzere tutuklandı.[5]

Telya Zaman, Antalya Kadın Danışma ve Dayanışma Merkezi tarafından toprağa verildi. Telya'nın 16 Mart 2004'te, kocasından ayrıldıktan kısa süre sonra av tüfeğiyle intihar ettiği bildirildi. Cesedi 20 gün boyunca morgta kaldı. Aile, Kadın Merkezi'ne namusla ilgili nedenlerle Telya'nın cenaze törenini kendilerinin yapmayacağını söyledi. Merkez, Telya Zaman gibi kadınlar için sığınak talebini bir kez daha yineledi[6]

Güldünya Tören yeni doğan bebeğine "Umut" adını taktı. İkisinin de uzun süre yaşayamayabileceğini biliyordu. Güldünya hamile kaldıktan sonra kuzeniyle evlenmeyi reddetmiş ve İstanbul'daki amcasının evine gönderilmişti. Orada erkek kardeşlerinden biri ona bir ip vererek kendini asmasını söyledi. Güldünya oradan kaçtı ve polise sığınmaya çalıştı, fakat polis, amcası ile erkek kardeşinin onu öldürmeyeceklerine dair söz verdiklerini söyledi. İddiaya göre, Şubat 2004'de, yani doğum yapmasından sadece haftalar sonra erkek kardeşleri onu sokak ortasında vurarak yaraladı. Güldünya hastane yatağından, kendisini korumaları için polise yalvardı. Katillerinin karşısında yapayalnız bırakıldı. Gece geç saatte katilleri ellerini kollarını sallayarak hastaneye girdiler ve Güldünya'yı başından vurdular. Daha sonra bağlı olduğu yaşam destek ünitesi çekildi[7].

"Zeynep"in birlikte yaşadığı kişi, onu yedi yaşındaki oğlunun gözü önünde en az 52 yerinden bıçakladı. Oğlu tek tanık değildi. 10 polis memuru saldırıyı izledi, olay gazeteciler tarafından fotoğraflandı ve videoya çekildi. "Zeynep", "müdahale edebilirlermiş ama izinleri yokmuş bu konuda. Ne biçim izinse bu! Ben onları suçlu buluyorum. Polislerin geldiğini görünce sevindim, herhalde kurtaracaklar dedim, ama hiçbir şey yapmadılar" dedi. Birlikte yaşadığı kişi hakkında cinayete teşebbüsten dava açılınca, sanığın akrabaları "Zeynep"i ve avukatlarını ölümle tehdit etti.[8] 10 polis memuruna başta görevden el çektirildi, fakat İçişleri Bakanı dava açmaya gerek olmadığına karar verince görevlerine geri döndüler.[9]

Dünyanın dört bir tarafında olduğu gibi Türkiye'de de yüz binlerce kadının insan hakları her gün ihlal edilmektedir.

Şiddetin önde gelen nedeni, kadınların hayatın her alanında erkeklerle eşit olmasını yadsıyan ayrımcılıktır. Kadınlara yönelik şiddet, topluluk liderleri ile hükümet ve yargının en üst seviyesindekiler tarafından büyük ölçüde hoş görülmekte, hatta onaylanmaktadır. Kadınların şiddet içeren saldırılara ilişkin şikayetleri veya öldürülme ya da intihar gibi görünen ölümleri hakkında yetkililer seyrek olarak ayrıntılı soruşturmalar yürütmektedir.

Türkiye'de tek tek kadınlar ve insan hakları için çalışan gruplar, birçok kadının yaşadığı, ama dış dünyanın çoğunlukla göremediği şiddet kültürünü cesaretle ifşa ettiler. Bunlar, kadınların şiddet uygulayan erkeklerden kaçmalarına ve saldırganları hesap vermeye zorlamalarına yardımcı olmaktadırlar. Kadınların kötü muameleyi protesto ve şikâyet etmelerini aile için utanç verici sayan önyargılara karşı çıkmaktadırlar. Aşırı bölünmüş toplulukları bir araya getirmeye çalışmaktadırlar.

Kaynak: *Türkiye - Aile İçi Siddete Karşı Mücadelede Kadınlar*– (https://www.amnesty.org.tr/icerik/turkiye-aile-ici-siddete-karsi-mucadelede-kadinlar)

1 Uluslararası Af Örgütü'nün yaptığı görüşme, Urfa, 10 Haziran 2003
2 Selis kadın örgütü, basın açıklaması, Diyarbakır, Mart 2004
3 Uçan Süpürge Bülteni, Ankara, Aralık 2002
4 M. Faraç, Töre Kıskacında Kadın, stanbul, Çada Yayınları, 1998
5 Radikal gazetesi, 26 Ocak 2004
6 Bianet Haber Merkezi, stanbul, 6 Nisan 2004.
7 Radikal gazetesi, 1 Mart 2004
8 5 Nisan 2004'te kocası, beş yıl yattıktan sonra erken salıverilmek üzere toplam on iki yıl altı ay hapis cezasına çarptırıldı.
9 Milliyet gazetesi, 8 Mart 2004; Uluslararası Af Örgütü'nün Kasım 2003'te "Zeynep"in avukatıyla Adana'da yaptığı görüşme

Ek – 8: Kadınların İnsan Hakları İle İlgili Notlar

"Kadın hakları insan haklarıdır". Bu ifade, kadınlar için adalet ve insanlık onuru talebinin bir ifadesidir, çünkü ne zaman bir kadın bir erkekten daha aşağı görülürse, bu o kadının aslında bir erkeğe göre daha az insan olarak görüldüğü anlamına da gelir. Kadınlara yönelik insan hakları ihlalleri öylesine sistematik ve öylesine yaygındır ki, pek çok insan bunu doğal kabul eder. Dünya genelinde kadınlar sosyal, siyasal, hukuki ve kültürel hayatın pek çok alanında ayrımcılıkla karşı karşıya kalmaktadır: istihdamda daha az fırsata erişebilmekte, daha az hukuki hakka sahip olmakta, özel mülkiyet hakları reddedilmekte, aynı işin erkeklere göre daha az para kazanmakta, okullarda daha az ilgi görmekte, topluluklarında ve evlerinde devlet ve devlet dışı aktörlerin şiddetine maruz kalmaktadırlar.

Kadın hakları insan haklarıdır derken ne kastediyoruz?

Kadınlara yönelik şiddet eylemleri ya da ayrımcı pratikler insan hakkı ihlalleridir. Bu duruma örnek olarak kadınların eşleri ya da partnerlerinden şiddet görmeleri, kadın mahkumların polis tarafından tecavüze maruz bırakılmaları, aynı iş için erkeklere göre daha az para almaları, kız çocuklarına aynı eğitim, sağlık hizmeti hatta gıdaya erişim imkanlarının verilmemesi sayılabilir. Öte yandan bu ihlaller çoğunlukla kadın hakları ile ilgili meseleler gibi anlaşılmakta, bu yüzden de daha önemsiz, özel alanla sınırlı ve otoritelerin sorumluluğunun dışında gibi görülmektedir.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, tüm kadın ve erkeklere, kız ve oğlan çocuklarına, yalnızca insan oldukları için, diğer bütün ilişkilerinden ve annelik, babalık, çocukluk, işverenlik vb. tüm sıfatlarından bağımsız olarak aynı hakları verir. Dolayısıyla kadınlara ve kız çocuklarına yönelik hak ihlalleri insan haklarının ihlali olarak kabul edilmediğinde, kadınlar kolektif olarak insan olmaktan ileri gelen haklarından mahrum kalmakta ve insanlıklarının bir bölümü ellerinden alınmış olmaktadır.

İnsan hakları, hükümetlerin keyfine tabi olarak insanlara bahşedilen mükafatlar değildir. Hiçbir hükümet bu haklara kısıtlama getiremez veya bu haklardan bazılarının yararlanmasını sağlayıp bazılarının yararlanmasını engelleyemez. Hükümetler bu şekilde davrandığında ve toplumun belli bir kesiminin insan haklarına erişimini sınırlandırdığında bunun hesabını vermelidir. Ancak hükümetler kadınlara yönelik insan hakları ihlallerinin yegâne sorumlusu değildir: şirketler ve gerçek kişiler de aynı şekilde sorumlu tutulmalıdır. Pek çok durumda sosyal ve kültürel gelenek kisvesi altında kültürel görelilik kadınların insan haklarının ellerinden alınmasının gerekçesi olarak ileri sürülür. Bunun örnekleri arasında inanç özgürlüğü ve ailenin korunması hakkı sayılabilir. Bunlar kadınların baskılanmasını meşrulaştırmak için kullanılabilir. Ne var ki Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Yok Edilmesi Sözleşmesi'nde (CEDAW) çok açıkça ifade edildiği gibi:

Taraf Devletler aşağıdaki konularda gerekli tedbirleri alırlar:

a) Her iki cinsten birinin aşağı veya üstün olduğu veya erkekler ile kadınların basmakalıp rollere sahip oldukları düşüncesine dayanan bütün önyargılar ve gelenekler ile her türlü uygulamayı tasfiye etmek amacıyla erkeklerin ve kadınların sosyal ve kültürel davranış tarzlarını değiştirmek (Madde 5).

BM tarafından kabul ve ilan edilen Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi'nin 4. Maddesinde şöyle denmektedir:

Devletler kadınlara yönelik şiddeti kınamalı ve önlenmesine yönelik yükümlülüklerinden kaçınmak için hiçbir adeti, geleneği veya dinsel düşünceyi ileri sürmemelidir.

Kadına yönelik şiddetle ilgili BM Özel Raportörüne göre,

"Önümüzdeki yüzyılda kültürel görelilikten kaynaklı sorunlar ve bunun kadın hakları bakımından taşıyacağı anlamlar uluslararası insan hakları alanının önündeki en önemli meselelerden biri olacaktır" (BM Dok. E/CN.4/2002 /83, Para. 1)

Özen yükümlülüğü kavramı, devlet dışı aktörler tarafından işlenen suçlarla ilgili olarak hükümetleri sorumlu kılan yasal ilkedir (Bkz. Ek – 10).

BM CEDAW Komitesi Kadına Yönelik Şiddet Konusunda 35 No'lu Genel Tavsiye Kararı (2017);

"Bu gelişmelere rağmen, kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, ister devletler, hükümetlerarası örgütler, ister özel şahıslar ve silahlı gruplar da dahil devlet dışı aktörler tarafından gerçekleştirilsin, tüm dünya ülkelerinde yaygınlığını sürdürmekte ve büyük ölçüde cezasız kalmaktadır. Bu şiddet türü, çeşitli, birbiriyle bağlantılı ve tekrar eden şekillerde, özel alandan kamusal alana teknoloji aracılıklı yerler de dahil olmak üzere pek çok farklı yerde kendini göstermekte ve modern küresel dünyada ulusal sınırları aşmaktadır."

"Kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, özel ya da kamusal alanda insan etkileşiminin olduğu tüm yer ve mecralarda görülmektedir. Bunlar, aile, toplum, kamusal alan, işyeri, boş vakitler, siyaset, spor, sağlık hizmetleri, eğitim ortamlarını ve şiddetin internet ve dijital ortamlarda ortaya çıkan modern türleri gibi teknoloji aracılıklı ortamlarda yeniden tanımlanmış şekillerini kapsar. Tüm bu ortamlarda, kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, devletlerin bölge dışı askeri harekatları da dahil olmak üzere bölgesel veya bölge dışı, bireysel veya uluslararası ya da hükümetler arası kuruluşların ya da birliklerin üyeleri olarak devlet aktörlerinin veya devlet dışı aktörlerin eylemleri ya da ihmalleri sonucu ortaya çıkabilir."

İnsan Hakları Olarak Kadın Haklarının Tarihi

İHEB, insanların insan haklarını anlamaları için başvuracakları temel referans belgedir. Ancak son 50 yılda, spesifik konuları ele alan ilave uluslararası ve bölgesel belgeler de kaleme alınmıştır.

Genel hatlarıyla ifade edecek olursak, kadınların insan haklarının gelişiminde üç safhadan söz edilebilir. Birinci safha, kadınların erkeklerle aynı siyasi haklara (seçme ve seçilme hakkı gibi) sahip olmasının sağlanmasına yöneliktir. Sivil ve siyasi nitelikli bu birinci nesil haklar, Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nde (ICCPR) teminat altına alınmış olup, bireyler bu sözleşme temelinde hükümetleri dava edebilir. Bu haklar bireyleri devletin ihtiyari müdahalelerine karşı korumakta ve devletlerin işkence, kişiyi hayatından ve hürriyetlerinden mahrum bırakma gibi eylemlerde bulunmasını yasakladığı için kimi zaman negatif haklar olarak sınıflandırılmaktadır. Bu haklar devletlerin eylemlerini kısıtlamakta ve devletin bireylerin otonomisine saygı duymasını zorunlu kılmaktadır. Fakat öte yandan bu haklar paternalist bir hüviyettedir ve kadınlara yönelik kalıp yargıları sorgulamaktan uzaktır, hatta kimi durumlarda bu yargıları güçlendirmektedir. Bu dönemde Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından imzalanan bir sözleşmede, muhtemelen kadınların ev içindeki görevleri ile çakıştığı için, kadınların gece çalışmaması gerektiği ifade edilmiştir. Bunun doğal bir sonucu, kadınların gelir elde etme potansiyellerinin sınırlandırılması olmuştur.

Kadınların insan haklarının gelişimindeki ikinci safha, 1960 ve 1980 yılları arası dönemi kapsar. Bu dönemde odak noktasında eşitlik ve ayrımcılık konuları yer almıştır. Bu safhada kaydedilen gelişmelerin zirve noktası, 1979 yılında imzalanan Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Yok Edilmesi Sözleşmesi'dir. Bu Sözleşmede devletin kadınlara karşı ayrımcı politikaları ortadan kaldırma yükümlülüğüne işaret edilmiş, siyasi ve kamusal hayat, istihdam, sağlık hizmetleri, finansal krediler ve hukuk gibi farklı ayrımcılık alanları tanımlanmıştır. Bu bağlayıcı bir sözleşmedir, bu da imzacı devletlerin bu sözleşmenin hükümlerini hayata geçirmekle mükellef olduğu anlamına gelir. Devletler aynı zamanda hakimiyetleri altındaki topraklarda yaşayan insanların da bu yükümlülükleri yerine getirmelerini sağlamak zorundadır (özen yükümlülüğü). Ne var ki kadın hakları uzunca bir süre boyunca BM sisteminin çeperlerinde var olmuş ve Kadına Karşı Her Tür Ayrımcılığın Yok Edilmesi Komitesi, kadın haklarını kendi çalışmalarının bir parçası haline getirmeyen diğer BM sözleşme birimlerinden yalıtık olarak faaliyetlerini yürütmüştür. Bunun sonucu olarak örneğin, İşkencenin Önlenmesi Komitesi, toplumsal cinsiyet temelli işkence biçimlerine ilişkin özel hükümler içermemiştir. 1980'lerin sonlarına doğru ise değişim başlamış, toplumsal cinsiyet temelli istismar ve hak ihlallerini, mevcut uluslararası sözleşmelerin yetki alanı kapsamında değerlendirmeye yönelik bir eğilim ortaya çıkmıştır.

İnsan hakları olarak kadın haklarının gelişiminde üçüncü safha 1990'lı yılların başlarında ortaya çıkmıştır. Bu tarihten itibaren, kadınların insan haklarının BM insan hakları sözleşmelerine daha sistematik bir yaklaşımla eklemlenmesine yönelik girişimlerin ortaya çıktığı görülür. (Bkz. karşı sayfa).

Kadın Hakları ve Uluslararası Hukuk

Kadın hakları savunucularının ve diğer aktivistlerin geride bıraktığımız birkaç on yıllık dönemdeki ısrarlı kampanyaları, uluslararası hukukta kayda değer gelişmelerin yaşanmasına olanak sağlamış, uluslararası toplum kadın hakları ihlallerinin izlenmesi ve önlenmesi konusunda daha yüksek bir kararlılık göstermiştir.

Konu ile ilgili daha fazla bilgi için bkz. *Her Şey Elimizde: Kadına Yönelik Şiddete Son*, (AI Index: ACT 77/001/2004), Altıncı Bölüm; ve *Hakları Hayata Geçirmek: Devletlerin Kadına Yönelik Şiddeti Önleme Yükümlülüğü*, (AI Index: ACT 77/049/2004), Üçüncü Bölüm.

Kadına Yönelik Şiddet Tanımları

BM Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi (1993)

Madde 1

Bu Bildirge'nin amaçları bakımından kadınlara yönelik şiddet ister kamusal ister özel hayatta olsun bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya özgürlükten keyfi olarak yoksun bırakma dahil olmak üzere, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar veya acı verme sonucu doğuran veya bu sonucu doğurması muhtemel olan, cinsiyete dayalı her türlü şiddet eylemi anlamına gelir.

Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu (1995)

Kadına Yönelik Şiddet Tanımı

113. "Kadına yönelik şiddet", ister kamusal isterse özel alanda meydana gelsin, kadınlara yönelik fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar ya da acıya sebep olan ya da sebep

olması muhtemel olan her türlü toplumsal cinsiyet temelli eylemi ve bu eylemlere yönelik tehdidi, zorlamayı ve kadınların keyfi bir biçimde hürriyetlerinden mahrum bırakılmasını ifade eder. Bu doğrultuda, kadına yönelik şiddet, bunlarla sınırlı olmamak üzere aşağıdakileri kapsar:

a. Dayak, evde yaşayan kız çocuklarının cinsel istismarı, başlık parası ile ilintili şiddet eylemleri, evlilik içi tecavüz, kadın sünneti ve kadınlara zarar veren diğer geleneksel pratikler, eş dışında birinden kaynaklanan şiddet eylemleri ve sömürü ile bağlantılı diğer şiddet eylemleri de dahil olmak üzere ev içinde gerçekleşen fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet vakaları;

b. Tecavüz, cinsel istismar, işyerinde, eğitim kurumlarında ve başka bir yerde gerçekleşen cinsel taciz ve korkutma, kadın kaçakçılığı ve seks işçiliğine zorlanma da dahil olmak üzere, genel topluluk içinde cereyan eden fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet vakaları;

c. Nerede gerçekleşirse gerçekleşsin, failleri devlet görevlileri olan veya devletin örtbas ettiği fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet vakaları.

114. Kadınlara yönelik diğer şiddet eylemleri arasında silahlı çatışma durumlarında başta cinayet, sistematik tecavüz, seks köleliği ve zorla hamile bırakılma olmak üzere kadınların insan haklarının ihlal edilmesi de yer alır.

115. Kadınlara yönelik şiddet eylemleri arasında ayrıca, zorla sterilizasyon, zorla kürtaj ve zorla doğum kontrol hapı kullandırma, kız çocuklarının öldürülmesi ve doğum öncesi cinsiyet seçimi gibi eylemler de yer alır.

Dönem	Aktivizmin Odak Noktası	Uluslararası Hukuk Bağlamında Sonuçlar
1960'lar	Siyasi ve sivil statü	İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (İHEB), Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi (ICCPR)
1970'ler	Eşitlik ve ayrımcılık	Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Yok Edilmesi Sözleşmesi (CEDAW) – 1979
1980'ler ve 1990'lar	Kadınların insan hakları ve kadına yönelik şiddete vurgu	BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi, aile içinde şiddeti, "kadın haklarının ağır bir ihlali" olarak tanımlamıştır (1986). Nairobi Dünya Konferansı ve özellikle de konferansa paralel olarak gerçekleştirilen sivil toplum forumu, kadına yönelik şiddeti ciddi bir uluslararası mesele olarak tanımlamıştır. Konferans, barışın savunulması ve sürdürülmesi ile hem kamusal hem de özel alanda kadına yönelik şiddetin sonlandırılması arasında bağ kuran ileriye dönük stratejileri kabul etmiştir. Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Tavsiye Edilmesi Komitesi, 19 Sayılı Genel Tavsiye Kararı (1992) "Kadın hakları insan haklarıdır" – Viyana, (1993) Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirge (1993) Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Özel Raportörü atandı (1994) Kahire Konferansı Dördüncü Dünya Kadın Konferansı, Pekin (1994) Roma Statüsü ile Uluslararası Ceza Mahkemesi kuruldu CEDAW İhtiyari Protokolü (2000)
2000'ler ve 2010'lar		Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Kadınların Şiddete Karşı Korunmasına İlişkin Tavsiye Kararı (2002) Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi) (2011) BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri içerisinde 5. Madde ve 10 ayrı hedef altında kadın ve kız çocukları vurgusu (2015) BM Kadın, Genişbant Komisyonu: Kadınlara ve Kızlara Yönelik Siber Şiddet: Dünya çapında bir uyanış çağrısı, (Ekim 2015) BM CEDAW Komitesi Kadına Yönelik Şiddet Konusunda 35 Nolu Genel Tavsiye (2017)

Ek – 9: Özen Yükümlülüğü İle İlgili Power Point Sunumu

1

Özen yükümlülüğü

2

Genel uluslararası hukuk ve insan hakları özel sözleşmeleri bağlamında devletler hak ihlallerini önleme ve şiddet hareketlerini soruşturma ve cezalandırmakta başarısızlığından ve tazminattan sorumlu olabilecektir.

CEDAW Komitesi'nin kadınlara Yönelik Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesi ile İlgili 19 Sayılı Genel Tavsiye Kararı, 1992

2

Hükümetler aşağıdaki sorumluluklara sahiptir.

Vatandaşların haklarına **saygı gösterme**, örneğin dolaylı ya da dolaysız olarak kimsenin hakkına müdahale etmeme.

4

Belirli ya da dolaysız risk altında olduğu bilinen bireylere zarar verilmesini **önleme**; daha genel anlamıyla tüm potansiyel mağdurlar için erken bir evrede zararların önüne geçme

5

Haklara herkes tarafından saygı gösterilmesini sağlamak üzere hakları tam anlamıyla **hayata geçirme ve destekleme**

- Uygun yasal, idari, bütçesel, yargısal ve destekleyici adımları atma
- Çeşitli araçlar vasıtasıyla tüm vatandaşları haklar konusunda eğitmek için gerekli tedbirleri alma

6

- Hükümetler uluslararası hukuk uyarınca kadınların aşağıdaki haklarını **güvence altına almak** için özen yükümlülüklerini yerine getirmelidir:

Eşitlik, yaşam hakkı, özgürlük ve güvenlik, ayrımcılık, işkence ya da diğer zalimane, insanlık dışı ve küçük düşürücü muameleden korunma hakkı

7

Devletler bu hakların hayata geçirilmesi için gerekli politika ve planlar geliştirmeli, hakları ihlal edilen kimselerin zararlarının tazmini için gerekli tedbirleri almalıdır.

8

Ulusal hükümetler kadınların insan haklarının ihlal edilmesinin önüne geçmek için eyleme geçmekle mükelleftir – bunlar arasında başta kadına yönelik şiddetin önlenmesi olmak üzere **faillerin olaydan sonra yargı önüne çıkarılması** da yer almaktadır.

Ekler

9

Hükümetlerin hem devlet hem de devlet dışı faillerin ihlallerini önleme, soruşturma ve cezalandırma yükümlülükleri bulunmaktadır.

10

Devlet dışı aktör: Herhangi bir hükümet kuruluşu ya da makamdan bağımsız olarak hareket eden özel kişiler (bu tanıma şirketler gibi ekonomik aktörler de dahildir)

11

Devlet adına hareket eden aktörler: Devlet adına hareket eden kimseler (hükümet yetkilileri, polis, yargıçlar, gardiyanlar, güvenlik güçleri, kamu hastanelerinde ya da eğitim kurumlarında çalışanlar)

Ek – 10: Özen Yükümlülüğü Nedir?

"Genel uluslararası hukuk ve insan hakları özel sözleşmeleri bağlamında devletler hak ihlallerini önleme ve şiddet hareketlerini [özen yükümlülüğünü yerine getirerek] soruşturma ve cezalandırmakta başarısızlığından ve tazminattan sorumlu olabilecektir", Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması (CEDAW) Komitesi, 19 Sayılı Genel Tavsiye Kararı.

İstanbul Sözleşmesi de devletin özen yükümlülüğünün altını çizmektedir:

"Taraflar, devlet dışı aktörlerce gerçekleştirilen ve bu Sözleşmenin kapsamı dahilindeki şiddet eylemlerinin önlenmesi, soruşturulması, cezalandırılması, ve bu eylemler nedeniyle tazminat verilmesi konusunda azami dikkat ve özenin sarfedilmesi için gerekli yasal ve diğer tedbirleri alacaklardır." İstanbul Sözleşmesi, Madde 5/2

2017 yılında CEDAW Komitesi 19 No'lu Genel Tavsiye Kararı'nı genişleten 35 No'lu Genel Tavsiye Kararı'nda devletin özen yükümlülüğünü daha ayrıntılı bir şekilde tanımlamıştır:

"taraf devletler Devlet dışı aktörlerin kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle sonuçlanan eylemleri veya ihmalleri için **uygun önlemleri alamaz ve bunun yanı sıra araştıramaz, mahkemeye veremez, cezalandıramaz ve düzeltilmesini sağlayamaz ise bundan sorumlu olacaktır**. Buna bölge dışında çalışan şirketlerin eylemleri de dahildir. Bilhassa, taraf devletler etkileyebilecekleri şirketlerin yurtdışındaki insan hakkı ihlallerini önlemek adına yönetmeliklerle veya ekonomik teşvikler de dahil olmak üzere teşvik kullanımıyla gereken adımları atmakla yükümlüdür. Gerekli özeni gösterme yükümlülüğü bünyesinde, taraf devletler, devlet dışı aktörler tarafından gerçekleştirilen kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti önlemek için farklı önlemler benimsemek ve uygulamakla yükümlüdür. Söz konusu şiddeti tespit etmek için yasalara, kurumlara ve bir sisteme sahip olmaları gerekmektedir. Ayrıca taraf devletler **bu işlevin etkili şekilde uygulanmasını ve tüm devlet teşkilatları ve kurumları tarafından desteklenip usulünce yerine getirilmesini** sağlamakla yükümlüdür. Teşkilatları şiddet tehlikesini bildiğinde veya bilmesi gerektiğinde taraf devlet kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet eylemlerini önlemek için uygun önlemleri alamazsa, veya bu eylemlerin muhataplarının mağduriyetlerini tazmin etmek için bu eylemleri araştıramaz, mahkemeye veremez, cezalandıramaz ve düzeltilmesini sağlayamazsa, kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet eylemlerine örtülü izin vermiş veya teşvik etmiş olacaktır. Bu ihmaller veya ihlaller insan hakları ihlalleridir."

Gerek İstanbul Sözleşmesi gerekse CEDAW Komitesi 35 No'lu Genel Tavsiye Kararı, sadece önleme, soruşturma ve kovuşturma bakımından değil; alınan tüm bu önlemlerin etkili şekilde uygulanmasını sağlama yükümlülüğünü de temin etmeye yönelmiştir. Bunun için de veri toplama, araştırma, bütüncül politika oluşturma, koordinasyon, finansal kaynak ayırma gibi konular özel olarak vurgulanmıştır. Bu anlamda İstanbul Sözleşmesi'nin "toplumsal cinsiyet" tanımını ilk kez yapan uluslararası sözleşme olması tesadüf değildir. Çünkü Sözleşme toplumsal cinsiyet temelli şiddetin önlenmesi için, toplumsal cinsiyet eşitliğini ve kadınların güçlendirilmesine ilişkin politikaları yaygınlaştırmak ve etkili bir şekilde uygulamak sorumluluğunu da taraf devletlere vermektedir. İstanbul Sözleşmesi, Madde 6.

Hükümetler aşağıdakilerden sorumludur:

- **Haklara Saygı**: söz konusu hakka dolaylı ya da doğrudan müdahale etmekten kaçınma. CEDAW Komitesi 35 Sayılı Genel Tavsiye Kararı'nda Taraf Devletlerin bu sorumluluğu şu şekilde ifade edilmiştir: "Taraflar, kadına yönelik herhangi bir şiddet eylemiyle ilişkilenmekten kaçınır ve devlet adına hareket eden devlet yetkililerinin, görevlilerinin, organlarının, kurumlarının ve diğer aktörlerin bu yükümlülüğe uygun davranmalarını sağlar." **Koruma**: Belirli ve doğrudan bir risk altında olduğu bilinen bireylere yönelik zararların önlenmesi ve genel anlamıyla tüm –potansiyel- şiddete maruz kalabilecekler için daha erken evrelerde zararların önlenmesi.
- **Hakların eksiksiz yerine getirilmesi ve savunulması**, böylece herkesin haklara saygı göstermesinin sağlanması.
  - Söz konusu hakların eksiksiz olarak hayata geçirilmesini temin etmek üzere yasal, idari, bütçe ile ilgili, adli, tanıtıcı ve diğer tedbirleri almak.
  - Okul eğitimi, kamusal alanda bilgi paylaşımı ve hizmet kullanıcılarına yönelik bilgi aktarımı da dahil olmak üzere çeşitli mecralar üzerinden tüm vatandaşların eğitilmesi için tedbirler almak.
  - Özen yükümlülüğü, devletlerin bireyleri haklarının ihlal edilmesine karşı koruma yükümlülüğünü tam anlamıyla yerine getirmesi için gerekli asgari eylem ve çabaları ifade eder. Bu yükümlülük,

- Ev içi şiddet vakaları da dahil olmak üzere, failin ve dahi şiddete maruz bırakılanın devlet görevlisi olmadığı,

- Devlet görevlilerinin insan hakları ihlalleri hakkında bilgi sahibi olduğu veya olmasının beklendiği, ancak buna rağmen ihlalin önlenmesi için gerekli tedbirleri almadığı durumlarda da geçerlidir.

Özen yükümlülüğü "devlet dışı aktörlerce gerçekleştirilen ve bu Sözleşmenin kapsamı dahilindeki şiddet eylemlerinin önlenmesi, soruşturulması, cezalandırılması ve bu eylemler nedeniyle tazminat verilmesi konusunda azami dikkat ve özenin sarfedilmesi için gerekli yasal ve diğer tedbirleri" içermektedir. (İstanbul Sözleşmesi, Md.5/2)

CEDAW Komitesi 35 no'lu Genel Tavsiye Kararı'nın önemli yanı; özen yükümlülüğüne ilişkin devlet yükümlülüklerini detaylı bir şekilde ortaya koymasıdır. Bu karar; önleme, koruma, yargılama, yaptırım, onarma, iş birliği ve veri toplama başlıklarını oldukça detaylı bir şekilde tanımlama yoluna gitmiştir. **KYŞ,** Özen Yükümlülüğü ve Medya:

İstanbul Sözleşmesi'nin Eğitim başlıklı 14. Maddesinde "kadın erkek eşitliği, toplumsal klişelerden arındırılmış toplumsal cinsiyet rolleri, karşılıklı saygı, kişisel ilişkilerde çatışmaların şiddete başvurmadan çözüme kavuşturulması, kadınlara karşı toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve kişilik bütünlüğüne saygı gibi konuların" eğitim müfredatı yanı sıra, medyada yaygınlaştırılmasına yönelik tedbirlerin alınmasının da altı çizilmektedir.

Yine İstanbul Sözleşmesi'nin 17. Maddesi toplumsal cinsiyet temelli şiddetin önlenmesinde taraf devletlere özel sektör ve medyanın katılımını teşvik etme yükümlülüğü vermektedir:

Madde 17/1: "Taraflar, özel sektörü, bilgi ve iletişim teknolojisi sektörünü ve medyayı, bu sektörlerin ifade özgürlüğüne ve bağımsızlığına gerekli saygıyı göstererek, kadına yönelik şiddeti önlemeye ve kadın onuruna saygıyı arttırmaya yönelik politikaların oluşturulmasına ve uygulanmasına ve bu konularda kılavuzların oluşturulmasına ve kendi kendini düzenleyici standartların belirlenmesine katılmaya teşvik edecektir.

Madde 17/2: "Taraflar özel sektör aktörleriyle işbirliği içinde, çocuklar, anne babalar ve eğitimciler arasında, zararlı olabilecek, cinsel ve şiddet içeren aşağılayıcı içeriklere erişim sağlayan bilgi ve iletişim ortamıyla nasıl baş edileceğine yönelik beceriler geliştirip yaygınlaştıracaktır."

CEDAW Komitesi 35 numaralı Tavsiye Kararı Özen Yükümlülüğüne ilişkin kapsamlı düzenlemelerinde özellikle Devletin önleme ve koruma yükümlülüğüne ilişkin olarak, 37. Ve 43. Maddelerde medya organlarına yönelik önemli tavsiyelerde bulunmuştur. Medyaya ilişkin bu tavsiyeler aşağıda yer alıyor:

Önleme Yükümlülüğü

Madde 37. "Reklam, bilişim ve iletişim teknolojileri de dahil tüm medya organlarını, faaliyetlerinde, kadınların ve kadınların insan haklarının savunucuları gibi özel kadın gruplarının zararlı ve kalıp yargılar biçiminde sergilenmesi de dahil olmak üzere kadına karşı ayrımcılığı ortadan kaldırmak için etkin önlemler almaları ve bu önlemlerin uygulamaları yönünde teşvik etmek. Bu önlemler aşağıdakileri kapsamalıdır;

(a) Online veya sosyal medya da dahil medya kanalları yoluyla, kadınlara ve erkeklere veya spesifik kadın gruplarına atfedilmiş kalıp yargıları ortadan kaldırmayı amaçlayan kendi kendini düzenleyen mekanizmaların yaratılmasını veya güçlendirilmesini teşvik etmek, medya kanallarının hizmetleri ve platformları yoluyla kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet sorunsalını ele almaları,

(b) Medyada kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı davalara yeterli süre yer vermek konusunda yönlendirici ilkeler ve (c) Kadını nesneleştiren veya küçük düşüren ya da erkek şiddetini destekleyici nitelikte, cinsiyete dayalı ayrımcılık içeren görüntü ve içerikleri gösteren medya kanallarını denetlemek veya bunlara ilişkin şikayetleri değerlendirmek için ulusal insan hakları örgütleri kurmak veya var olanların kapasitesini arttırmak."

Koruma

Madde 43. "Özellikle çoklu/kesişimsel ayrımcılığa maruz kalmış, engelli, okur-yazar olmayan veya [bulunduğu ülkenin] resmi dillerini bilmeyen ya da sınırlı seviyede bilen kadınlar başta olmak üzere, kadınlar için, çeşitli ve **erişilebilir medya kanalları yoluyla** ve toplum içi diyalog ile kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddete maruz bırakılanlar için mevcut, tazminata ilişkin olanlar da dahil, yasal ve sosyal kaynaklara ilişkin erişilebilir bilgiler oluşturmak ve bu bilgileri yaymak."

(Devletin insan haklarını ihlal eden devlet görevlilerini adalet önüne çıkarma yükümlülüğü tartışmaya kapalıdır ve özen yükümlülüğü standardına dahil edilmemiştir.)

Hükümetler uluslararası hukuk uyarınca kadınların eşitlik, yaşam, özgürlük ve güvenlik; ayrımcılıktan ve işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı ve onur kırıcı eylemlerden korunma gibi haklarını sağlamak amacıyla özen yükümlülüğü ile hareket etmek zorundadır. Devletler bu hakların tam anlamıyla hayata geçirilmesini sağlamaya yönelik

plan ve politikalar geliştirmeli, hakları ihlal edilen kişilere tazminat ve telafi sağlamalıdır.

Ulusal hükümetler, her şeyden önce kadınların insan haklarının ihlal edilmesini önlemeye yönelik eylemlerde bulunma, bu tür vakalar gerçekleştirildikten sonra da failleri adalet önüne çıkarma yükümlülüğüne sahiptir. Bu da hükümetlerin şiddet vakalarını azaltmak üzere eğitsel, yasal ve pratik tedbirleri (söz gelimi kadınların tecavüze maruz bırakıldığı bir bölgede sokak aydınlatmasını iyileştirmek gibi) almak zorunda olduğu anlamına gelir.

Bazı ülkeler uluslararası insan hakları hukukunu yorumlarken, yanlış bir izlenimle bunun yalnızca kendi görevlilerinin (devlet memurlarının) insan hakları hukukuna uygun fiillerde bulunmasını sağlamakla sınırlı olduğunu düşünmektedir. Esasında devletler hem devlet görevlileri hem de bunlar dışında kalan kişilerin faili olduğu ihlalleri önlemek, soruşturmak ve cezalandırmakla mükelleftir.

Tanımlar

Devlet dışı aktörler – Herhangi bir hükümet kuruluşundan veya yetki merciinden bağımsız olarak hareket eden özel kişiler (bu tanıma ekonomik aktörler, örneğin şirketler de dahildir).

Devlet görevlileri – Devlet adına hareket eden bireyler (hükümet yetkilileri, polis, yargıçlar, gardiyanlar, güvenlik güçleri, kamuya ait sağlık ya da eğitim kuruluşlarında görevli personel).

Devlet mesuliyeti – İster devlet görevlileri isterse devlet dışı aktörlerin faili olduğu KYŞ eylemleri ile ilgili devletin sahip olduğu sorumluluğu ifade eder. Bu tanıma paralel hukuki otoriteler, yerel, bölgesel ve mahalli idareler (belediyeler) ve silahlı gruplar dahildir.

Aile – "Aile" tanımı sıklıkla yalnızca "çekirdek aileyi" içerecek şekilde yanlış yorumlanmaktadır. Çekirdek aile dışında pek çok başka aile formu bulunmaktadır: geniş aile, tek ebeveynli aileler, aynı cinsiyetten iki ebeveynli aileler vb. Kapsayıcı bir yaklaşım aileyi yalnızca devlet tarafından tanımlanmış bir kurum olarak değil, samimi kişisel ilişkiler alanı olarak ele alır.

Kadına yönelik şiddet – Uluslararası Af Örgütü çalışmalarını BM Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi'nde ortaya konan tanıma göre yürütmektedir: "ister kamusal ister özel hayatta olsun bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya özgürlükten keyfi olarak yoksun bırakma dahil olmak üzere, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar veya acı verme sonucu doğuran veya bu sonucu doğurması muhtemel olan, cinsiyete dayalı her türlü şiddet eylemi."

Uluslararası Af Örgütü'nün bu el kitabını hazırladığı tarihten sonra kabul edilen İstanbul Sözleşmesi'ndeki tanım bu tanıma benzer olmakla birlikte saydığı şiddet türleri arasına ekonomik şiddeti de dahil etmiştir.

Toplumsal cinsiyet- İstanbul Sözleşmesi ile ilk kez toplumsal cinsiyet doğrudan bir uluslararası sözleşmede tanımlanarak, uluslararası hukukun bir parçası haline geliyor. İstanbul Sözleşmesi "toplumsal cinsiyeti", "herhangi bir toplumun, kadınlar ve erkekler için uygun olduğunu düşündüğü sosyal anlamda oluşturulmuş roller, davranışlar, faaliyetler ve özellikler" olarak tanımlıyor.

Kadınlara Yönelik Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesi Komitesi'nin 19 Sayılı Genel Tavsiye Kararına göre kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet temelli şiddet "kadına kadın olduğu için yöneltilen veya kadınları orantısız olarak etkileyen cinsiyete dayalı şiddet" olarak tanımlanır. Başka bir ifadeyle, kadınlara yönelik her eylem toplumsal cinsiyet temelli olmadığı gibi, toplumsal cinsiyet temelli şiddete maruz bırakılanların hepsi de kadın değildir. Bazı erkekler de toplumsal cinsiyete dayalı şiddete maruz kalabilirler. Buna örnek olarak, toplumsal olarak onaylanan erkeklik tanımına uymadıkları için taciz edilen, dövülen ve öldürülen eşcinsel erkekler gösterilebilir.

BM Deklarasyonu'nda yer alan tanıma ilişkin ilerici yorumlar, ihmal (göz ardı etme veya mahrum bırakma) eylemlerinin de kadına yönelik şiddet eylemleri olarak tanımlanabileceğini kabul etmektedir. Daha yakın tarihli uluslararası hukuki belgelerde kadına yönelik şiddet tanımı, özellikle de yapısal şiddeti, yani iktisadi organizasyonun kadınlar üzerindeki etkilerini de içerek şekilde genişletilmiştir.

Kadına yönelik şiddet, bunlarla sınırlı olmamak üzere, aşağıdakileri kapsar:

- **Ev içinde şiddet**: Partner kaynaklı dayak, evde yaşayan kız çocuklarının cinsel istismarı, başlık parası ile ilintili şiddet eylemleri, evlilik içi tecavüz, kadın sünneti ve kadınlara zarar veren diğer geleneksel pratikler. Zorla kapatılma, fiziksel mezalim, kölelik koşullarında çalıştırma ve cinsel saldırılar da dahil olmak üzere ev içi çalışanların istismarı da bu kategori altında değerlendirilebilir. İstanbul Sözleşmesi, "ev içi şiddeti"; "eylemi gerçekleştiren, mağdurla **aynı ikametgahı paylaşmakta olsun veya olmasın** veya **daha önce paylaşmış olsun veya olmasın**, ev içinde veya aile biriminde veya mevcut veya daha önceki eşler veya birlikte yaşayan bireyler arasında meydana gelen **fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik şiddet eylemleri"** olarak tanımlamaktadır.

Ekler

- **Topluluk içinde kadına yönelik şiddet**: Tecavüz, cinsel istismar, işyerinde, eğitim kurumlarında ve başka bir yerde gerçekleşen cinsel taciz veya saldırı. Silahlı grupların faili olduğu tecavüz ve diğer istismar örneklerini de kapsayan kadın kaçakçılığı, seks işçiliğine zorlanma ve zorla çalıştırılma da bu kategoriye dahildir.
- **Devletin** ya da polisler, gardiyanlar, askerler, sınır muhafızları, göç yetkilileri vb. "devlet aktörlerinin" **faili olduğu ya da göz yumduğu toplumsal cinsiyete dayalı şiddet**. Bu kategoriye silahlı çatışma durumlarında gerçekleşen ve hükümet yetkililerinin faili olduğu tecavüz vakaları, zorla sterilizasyon, gözaltında işkence ve devlet görevlilerinin mülteci kadınlara yönelik şiddet eylemleri dahildir.
- Teknoloji aracılıklı yerlerde gerçekleşen kadınlara yönelik şiddet (BM Kadın, Genişbant Komisyonu: Kadınlara ve Kızlara Yönelik Siber Şiddet: Dünya çapında bir uyanış çağrısı, Ekim 2015; CEDAW Komitesi 35 No'lu Genel Tavsiye Kararı)

Bu kategorilerin her birinde şiddet fiziksel, cinsel veya psikolojik olabilir. Doğrudan şiddet ya da taciz eylemlerini kapsadığı gibi, mahrum bırakma ya da ihmal gibi eylemler yoluyla da ortaya çıkabilir. Bir kadının partnerinden gördüğü fiziksel şiddet çoğu durumda cinsel şiddeti, [hürriyetinden] mahrum bırakmayı, izolasyonu, ihmali ve psikolojik şiddeti de içerir.

Daha fazla bilgi için bkz. *Hakları Hayata Geçirmek: Devletlerin Kadına Yönelik Şiddeti Önleme Yükümlülüğü*, (AI Index: ACT 77/049/2004), Dördüncü Bölüm.

Ek – 11: Bahanelere Son: Cinsel Şiddeti Durdurun

Guyana İnsan Hakları Derneği (GİHD) Yönetim Kurulu tarafından yapılan Basın Açıklaması, 4 Ekim 2004

On altı yaşındaki Abigail Gittens adlı kız öğrencinin dehşet verici cinayetinin perde arkası, toplumun kız çocuklarına ve kadınlara karşı ne kadar vurdumduymaz olduğunu ortaya koyuyor. Kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılamamasını meşrulaştırmak ve ört bas etmek için kaynak ve uzmanlık bilgisinin olmadığı ile ilgili bahaneleri, din ve kültürle ilgili bahaneleri, yoksullukla ilgili bahaneleri duyduk. Artık bahane kalmadı. Hükümetin, dini ve sivil toplum kuruluşlarının parçası olduğu kapsamlı bir kampanyaya ihtiyacımız var. Ancak böyle bir kampanya tüm Guyanalıların kız çocuklarına ve kadınlara karşı şiddetin asla kabul edilemeyeceğini ve faillerin cezalandırılacağını anlamasını sağlayabilir.

Sadece bu vaka ile bağlantılı bazı temel olgular, Guyana'da çocukların korunma durumu ile ilgili çok şey söylüyor. On altında yaşında bir kız çocuğu, iki yıla yakın bir süredir 28 yaşındaki bir adamla fırtınalı bir "ilişki" yaşıyor. Bu süre zarfında adam kızı üç ay boyunca evinden uzaklaştırıyor. Annesinin yoğun çabaları neticesinde Abigail evine döndürülüyor ve koruma altına alınıyor. Annesinin uğraşları neticesince Abigail artık adamla birlikte olmak istemiyor. Ardından adam Abigail'i ısrarla takip etmeye başlıyor. İki hafta önce bir gece Abigail'in evine zorla giriyor ve uykusunda Abigail'e saldırıyor. Ertesi gün annesi ve Abigail olayla ilgili suç duyurusunda bulunmak için karakola gidiyor ve dönüş yolunda ikisi de adam tarafından bıçaklanıyor. Genç kız bıçaklanma olayından sonra üç gün hastanede yatıyor. En son geçtiğimiz hafta eve dönüş yolunda adam yine kızın karşısına çıkıyor, motosikletiyle onu eziyor ve defalarca bıçaklıyor. Bu hunharca saldırıdan sonra genç kız can veriyor.

Gazetelerde çıkan haberlerde Ruimveldt'teki polisin genç kız hastanedeyken ifadesini almadığı, ısrarlı takip, haneye tecavüz, bıçaklı saldırı ve ağır fiziksel zarar emarelerine karşın adamı bulmak için hiç çaba göstermediği yazıldı. Polisten olayın ciddiyetle soruşturulmaması ile ilgili olarak net bir açıklama bekliyoruz. Bunu söylerken herkesin, polisin toplumun tutum ve değerlerini yansıttığını da anlamasını istiyoruz. 26 yaşındaki bir adamın yasaları çiğnemeden 14 yaşındaki bir kız çocuğuyla cinsel bir birliktelik yaşaması absürttür. Bunun adı "ilişki" değil cinsel istismardır. Bunu mümkün kılan, iki temel faktörün beslediği kabul edilemez düzeylere ulaşmış kayıtsızlıktır. Bu faktörlerden ilki önde gelen dini topluluklar, diğeri ise genç kadınların ve kız çocuklarının ticarileştirilen seks bağlamında metalaştırılmasıdır.

İslam, Hıristiyanlık ve Musevilik tüm insanların eşitliğine inanır. Ne var ki dört kategori altındaki insanlar söz konusu olduğunda bu inanç sekteye uğramaktadır: çocuklar, köleler, inançsızlar ve kadınlar. Çocuklar büyür, köleler azat edilebilir, inançsızlar "doğru" yolu bulabilir, ancak kadınların statüsü değişmez. Bu üç büyük din kadınların statüsünün iyileştirilmesi için mücadele etmişse de kadınlar erkekler ve erkek geleneklerin tahakkümü altında yaşamayı sürdürüyor. Farklı gerekçelerle bu tanımın Hinduizm için de geçerli olduğu görülebilir. İster bu isterse başka bir sebeple olsun, dini topluluklara liderlik eden erkek otoriteler, kadına yönelik şiddet karşısında kamusal alanda göstermeleri gereken rahatsızlığı ve tepkiyi göstermekten uzaklar.

Daha geniş laik cephede ise yetişkin erkek toplum kadınların cinsel olarak metalaştırılmasına ilişkin yaygın ikircikliliğiyle yüzleşmek zorundadır. Bu ikirciklilik, televizyondaki açık seçik filmlerde, cinsel içerikli ziyafet reklamlarında, genç kadınları hedefe koyan cinsel içerikli alkollü içki reklamlarında, bazı medya kuruluşlarının seks içeren kimi olayları müstehcen bir dille haberleştirmesinde kendini gösteriyor. Yetişkin erkekler pervasız cinsel ehliyet ve seksle bağlantılı şiddet arasındaki bağı kurmayı açıkça reddediyor.

Erkek nüfusun cinsel şiddete karşı ne kadar kayıtsız olduğunu görmek için mahkemelerin durumuna bakmak yeterli. Uğradıkları saldırıyı yargı önüne taşıma cesareti gösterebilmiş cinsel şiddetten hayatta kalanlar, bar masalarına yayılıp karşılarında sırıtıp duran avukatlarla muhatap olmak zorunda kalıyor. Bu hukuk kültürü yüzünden, şüphe ve ertelemeye ilişkin bütün avantajlar davalı lehine işliyor, şiddete maruz bırakılanların yaşadıkları deneyime karşı yaygın bir umarsızlık süregidiyor. Mahkemelerdeki yüksek ses yüzünden, şiddete maruz bırakılanlar başına gelenlere dair özel detayları bağırarak tekrar etmek zorunda kalıyor. Savcının ya da avukatın keyfine göre, şu ya da bu tarafa dönüp konuşmaları isteniyor. Bu sistematik ve ihtiyari olarak onur kırıcıdır ve asıl saldırının travmasını ve şokunu yeniden yaşatmaktan başka bir işe de yaramamaktadır. Şiddete maruz bırakılanların sorunlarını kabul etmeye, daha önceden eşi benzeri görülmemiş derecede yüksek cinsel saldırı vakasının Yüksek Mahkemede görüşüleceği günümüzde (41 tecavüz, 20 cinsel münasebet ve sarkıntılık, 6 ensest ve 9 oğlancılık davası) mahkemelerin durumunu bugünden başlayarak iyileştirerek başlayabiliriz.

Haziran 2004'ten bu yana, çok sayıda sivil toplum kuruluşu Guyana İnsan Hakları Merkezi'nde buluşarak "rıza yaşını" düzenleyen yasaları inceledi. Toplantılar sonucunda

rıza yaşının 18'e yükseltilmesi yönünde güçlü bir tavsiye kararı yayınlandı. Bu tavsiye, ülke genelinde yaygın bir destek gördü. Rıza yaşı belirlemenin ardındaki prensip, çocukların cinsel birlikteliklerine ilişkin kararları özgürce ve yetişkince verebilecek yaşa gelene kadar yetişkinler tarafından istismar edilmelerini engellemektir. Kız çocuklarının çoğu, aynı yaştaki genç bireyler arasında gerçekleşen rızaya dayalı cinsel birlikteliklerin kriminalize edilmemesi koşuluyla, daha yüksek bir rıza yaşı baz alınarak koruma sağlanmasını istiyor.

GİHD, Yürürlükteki Ev İçi Şiddet Yasası ve İnsan Kaçaklığı ile ilgili yasa tasarısı ile uyum içinde ve Guyana'nın uluslararası insan haklarına ilişkin taahhütleri ışığında, Cezai (Fiil) Yasası'nın 8:01 Sayılı maddesinde tanımlanan rıza yaşının 18'e yükseltilmesi çağrısı yapmaktadır. Bu doğrultudaki ilave düzenlemeler ile 18 yaşını doldurmamış ve aralarında en fazla 3 yıllık yaş farkı olan bireyler arasındaki cinsel birlikteliklerin suç kapsamından çıkarılması sağlanmalıdır. GİHD özellikle de dini kuruluşlara, genç kadınların tıpkı erkekler gibi kişiliklerinin tam ve bütüncül gelişimlerini tamamlayabilmeleri için gerekli olan hak ve fırsatlarının korunması ihtiyacının kabul edilmesi maksadıyla, rıza yaşına ilişkin olarak biyolojik gelişimi merkeze alan geleneksel düşünce yapısını sorgulama çağrısı yapar.

Ek – 12: İnsan Hakları İhlallerine Maruz Kalanlar ve Tanıkları İle Görüşme Yapmak

I. Psikolojik, sosyal ve siyasal kısıtlamalar

Hayatta kalanların tanıklık hikayesinin hazırlanması ve daha sonra değerlendirilmesi sırasında aşağıdaki hususları aklınızda tutun:

1. **Hayatta kalanlar güven vermeyebilir**: Hayatta kalanlar kendilerine acı veren [eylemleri] hatırlamaktan ve bunlardan dolayı utanç duymaktan kaçınmak amacıyla, yaşadıkları hak ihlaline ilişkin kimi detayları paylaşmayabilir. Bu kişiler deneyimlerini hatırlamakta oldukça zorlanabilir, bazı olayların tarihini ve yerini karıştırabilir, akıllarına geldikçe yeni detaylar ekleyebilir, görüşmeyi yapan kişiye fazladan güven duyabilir. Bu da sahtecilik değilse bile güvenilmezlik hissi uyandırabilir.
2. **Hayatta kalanlar ve tanıklar yaşananları abartabilir**: Hikayelerinin etkileyici olmasını ve dinleyen kişinin kendilerine inanmasını sağlamak için kendilerini baskı altına sokabilirler. Bu anlatılan hikâyenin yanlış olduğu anlamına gelmez ama ayıklanması gereken kimi abartılı detaylar olduğunu gösterebilir.
3. **Siyasi bir gündem olabilir**: Hükümet karşıtları, insan hakları ihlali iddialarının sayısını ve ciddiyetini azami düzeyde göstermekten fayda sağlayabilir, zira bu hükümetin ahlaki anlamda çöküşünü gösteren bir işarettir.
4. **Cinsel işkence**, sosyal, kültürel, ahlaki ve politik çevreden ötürü, **dile getirmesi en zor iddialardan biri olabilir**. Neredeyse bütün toplumlarda tecavüz, cinsel saldırı ya da cinsel aşağılanma iddiasıyla öne çıkan bir kadının, bir erkeğin ya da bir çocuğun "kaybedeceği" çok şey vardır. Bu kişilerin hem yakınlarından hem de toplumun genelinden kaynaklı sıra dışı bir baskı ve dışlanma ile karşılaşmaları olasıdır.

II. Görüşme(ler) için hazırlanma

5. **Hak ihlallerinin kültürel ve tarihsel anlamları olabileceğini unutmayın**: İnsan hakları ihlallerine ilişkin uluslararası düzeyde kabul görmüş tanımlara ek olarak, görüşmenin yapıldığı kişilerin mensup olduğu toplulukların tarihinden ve kültüründen ileri gelen başka anlamlar da vardır. (Söz gelimi işkence bir kişinin alın yazısı olarak tarif edilebilir veya bir toplumda gözaltında kötü muamele öylesine yaygındır ki bunlar bir hak ihlali olarak düşünülmeyebilir). Görüşme yapanın perspektifinden bakıldığında bunun anlamı, hayatta kalanlara ve tanıklara yönelttikleri soruların anlamlı olması gerektiğidir. Burada özellikle akılda tutulması gereken şey, **dilsel karşılığın kavramsal karşılıkla aynı şey olmadığıdır**. Bu sebeple söz gelimi görüşmelerden önce soruları yerel aktivistlerle paylaşıp görüşlerini almak önem taşır.
6. **Hayatta kalanların (ve aynı zamanda sizin) mensup olduğu ülke, bölge ya da toplulukta tecavüz ve sekse ilişkin sosyal ve kültürel tutumları bilin ve bunları akılda tutun**: bunlar hayatta kalanın konu ile ilgili konuşmak istememesi, suçluluk hissi, yaşananların kelimelere dökülmesi, akıl sağlığı ve iyileşme gibi unsurları etkiler. Bunlar aynı zamanda görüşmeye nasıl yaklaştığınızı da etkiler: gergin ya da rahatsız his ya da beden dili, göz kontağı kuramama, suç ve utanma duygusu vb. Tüm bunlar hayatta kalan kişilerce hissedilebilir.
    - Üzerine konuşmanın çok korkutucu, utandırıcı ya da acı verici olduğunu düşündüğünüz konular var mı? Kendi korkularınızla yüzleşmeye ve bunları iş arkadaşlarınızla konuşmaya çalışın.
7. **Sıra dışı düzeyde vahşet ya da garip davranışlar içeren kimi iddiaların gerçekliğini kabul etmekte zorlanabileceğinizi, hikâyenin tamamına ya da bir kısmına "imkânsızlık" faktörü sebebiyle inanılmayabileceğini unutmayın**.
8. **Tecavüz ve diğer hak ihlalleri de dahil olmak üzere, işkenceden hayatta kalanlara destek sağlayabilecek yerel yapıları (STK'lar, hastaneler, avukatlar) araştırın**. Görüşme sonunda hayatta kalanları bu kurumlara yönlendirmek isteyebilirsiniz.
9. **İddiaların gerçekliğini değerlendirmek için gerekli veri ve olgulara ilişkin bir kontrol listesi hazırlayın**:
    - Gerekli tüm verinin toplanmasını ve gerekli tüm soruların sorulmasını sağlamak için amaca dönük bir görüşme yapmak şarttır.
    - Ne var ki şunu unutmayın: görüşmeye kesinlikle sorulması gereken bir sorular listesi ve çapraz inceleme mantığı ile yaklaşmak gerekli bilgiyi alabilmek için elzem olan güven ilişkisini kurmanızı ve görüşme yapılan kişinin sizinle iş birliği yapmasını engelleyebilir.
    - Hazırladığınız kontrol listesini yerelde daha önceden benzer çalışmalar yapmış veya benzer vakalarla ilgilenmiş kişilere göstererek fikirlerini alın. Bu kişiler genellikle yeni sorular ekleme, kültürel olarak uygun düşmeyecek bazı soruları silme gibi katkılar yapabilmektedir.

10. Kalem ve kayıt cihazı

- Kaleminizin yazdığını kontrol edin. Yanınızda tanıklıkla ilgili notları alabileceğiniz yeterli miktarda kâğıt olsun. Eğer kayıt cihazı kullanıyorsanız çalıştığını ve yanınızda yeterince boş kaset olduğunu kontrol edin.
- Görüşme yapılan kişiyi kayıt cihazı kullanımı ile ilgili mutlaka bilgilendirin ve rızasını alın.

III. Görüşmeyi hafifletmek

11. Görüşme seansının ve görüşmenin sizin için sağlayacağı terapötik faydaların farkında olun:

- Unutmayın: Siz fail ya da tecavüzcü değilsiniz. Kendinizi istismarcı gibi düşünmeyin.
- Hayatta kalanların hikayelerini anlatmaları orta ve uzun vadede olumsuz bir şey değildir.
- Hayatta kalanların ne yaşadıklarını ve bununla nasıl baş edeceklerini anlamaları için hikayelerini anlatabilmelerinin terapötik bir etkisi vardır.

12. Kısa vadeli etkiler ve çözümleme:

- Ne var ki kısa vadede görüşme travma sonrası stresin yeniden uyarılmasına sebep olabilir. Hayatta kalan ya da olayın tanığı, olayla ilgili beyanda bulunduktan sonra anıların canlanması, kabuslar görme gibi travmatik reaksiyonlarla karşılaşabilir.
- İdeal olarak tüm görüşmelerin ardından, aynı gün veya sonraki gün bir çözümleme oturumu yapılmalıdır. Burada hayatta kalana ya da tanığa, yalnızken veya görüşme yapılan diğer kişilerle birlikte, görüşmeyle ilgili hisleri sorulur.

13. Çözümleme yapmak mümkün değilse…

- Çalışmanızın sınırlılıklarını kabul edin ve bunu görüşme yaptığınız kişi ile paylaşın.
- Görüşme sırasında: "Ne kadar üzgün, kızgın olduğunu görüyorum/anlıyorum…" gibi ilginizi ve dikkatinizi gösteren cümleler sarf edin.
- Görüşme yaptığınız kişileri destekleyin, onlara güç verin. "*Buraya bu görüşmeyi yapmaya gelmiş olman büyük bir cesaret göstergesi.*" "*Yaşadıkların karşısında çok güçlü durduğun anlaşılıyor*".
- Kendi korkularınızın bilincinde olun. Hayatta kalanın konu ile ilgili korkularını benimsiyor musunuz? Veya bunlardan özellikle kaçıyor musunuz? Böyle bir yaklaşım görüşme yaptığınız kişinin olayın üzerine konuşulamayacak kadar korkutucu, utandırıcı ya da acı verici olduğu yönündeki görüşünü güçlendirebilir.
- Görüşme sonunda:
  - » Eğer uygunsa görüşme yaptığınız kişiyi tecavüz ve işkenceden destek sağlayan yerel kuruluşlara yönlendirebilirsiniz.
  - » Birkaç dakika konu ile ilgili hislerin ve stresin ne kadar derinde ya da yüzeyde olduğunu anlamaya çalışın: "*görüşme seni mutsuz etti mi?*" "*Galiba seni yine üzdüm…*"
  - » Eğer gerekli görürseniz açıkça ifade edin: "*aynı şeyleri tekrar yaşıyormuşsun gibi geliyor sanırım, ama öyle değil.*"
  - » Ailesinden ya da arkadaşlarından görebileceği birileri olup olmadığını sorun. Eğer kendini yakın hissettiği biri ya da birileri varsa onları görmelerini tavsiye edin (ne var ki bazı durumlarda hayatta kalan kişinin arkadaşlarının ya da ailesinin cinsel işkenceye dair bilgi sahibi olmasının hayatta kalan kişiye ciddi hasarlar verebileceğini unutmayın).
  - » El sıkışın, omuzlarını tutun vb. (hangisi kültürel olarak daha uygunsa).
- Kendinizi suçlu ya da stres altında hissetmeyin: pek çok hayatta kalanın onlara destek veren aile yakınları, arkadaşları, hapishane arkadaşları vs. vardır. Bu kişilerle görüşme hakkında konuşacaklardır. (Siz yine de bu konuşmayı yapmaları için görüşme yaptığınız kişiyi teşvik edebilirsiniz).

14. Kendi akıl sağlığınıza da mukayyet olun:

- İnsan hakkı ihlaline uğramış kişilerle görüşme yapmak oldukça stresli bir iştir. Yukarıda sıralanan hususlar görüşmeyi yapan kişi olarak sizin için de geçerlidir. Çalışma arkadaşlarınızla ve Uluslararası Sekretarya ile görüşmeler hakkında konuşun. İş Sağlığı Hemşiresi de dahil olmak üzere UAÖ tarafından sağlanan hizmetlerden yararlanın.

IV. Görüşmenin başlangıcında

15. Birebir görüşmeyi yalnız gerçekleştirin:

- Görüşme ortamı hiçbir şekilde ihlalin yaşandığı ortamı anımsatmamalıdır.
- Görüşmeler bire bir gerçekleştirilmelidir. Bunun istisnaları i) hayatta kalanın başka bir kişinin de (bir aile üyesi, arkadaşı veya bir STK temsilcisi) görüşmede bulunmasını talep etmesi; ii) kültürel tutumların başka bir kişinin de görüşmede hazır bulunmasını gerektirmesi; iii) başka birinin bulunmasını önermenizin doğru olacağını düşündüğünüz durumlar.
- Birkaç kadın ve/veya erkeğin aynı anda yer aldığı "toplu" görüşmelerden kaçının.
- Görüşmeler mümkün olduğunca özel bir ortamda gerçekleştirilmelidir:
  - » Mümkün olan her durumda görüşmeyi bir odada, ayrı bir bölmede ya da diğer kişilerden uzakta gerçekleştirin.

16. Güven inşa edin:

- Hayatta kalanlar ve tanıklar onların hikayesini dinlemek istediğinize; olaya ilişkin detayları dinlemek ve not etmek için zaman ayırmaya hazır olduğunuza; gizlilik ve diğer konularla ilgili kaygılarını dikkate alacağınıza ikna olmalıdır.
- Görüşmeye görüşme yapılan kişinin mensup olduğu kültüre uygun düşen selamlama ve nezaket cümleleriyle başlayın.
- UAÖ'nü ve UAÖ'nün neler yapabileceğini, sınırlamaların neler olduğunu anlatın.

17. Gizliliğe saygı gösterin:

- Görüşmenin amacını açıkça belirtin ve görüşme yapacağınız kişiye görüşmede elde edilen bilgilerin nasıl kullanılacağını anlatın: görüşme yapılan kişi sağladığı bilgilerin hedeflerini ve varsa sonuçlarını ve hangi temelde bilgi paylaşacağını anlamalıdır.
- Eğer raporunuzda görüşme yapacağını kişinin adını kullanacaksanız bunun için kendisinden izin alın.

18. Şiddete maruz bırakılanlara ya da tanıklara gerçekleştiremeyeceğiniz sözler vermeyin:

- Yaptığınız çalışmanın sınırlarını bilin ve görüşme yaptığınız kişiyi bu doğrultuda bilgilendirin.
- Her şeyin yola gireceğine dair teminat vermenizi tekraren isteyebilirler. Doğru olduğunu bildiğinizden emin olmadığınız bir şeyi söylerseniz yalan söylemiş olursunuz.

V. Görüşme yaparken dikkat edilmesi gerekenlere ilişkin tavsiyeler:

19. Dinleyin: Açık uçlu bir soruyla başlayın ve hayatta kalan kişinin olayı kendi penceresinden, kendi istediği şekil ve sürede anlatmasına izin verin.

- "Neler olduğunu anlatmak ister misin?" veya "… kişisiyle olan deneyimlerinden bahseder misin?"
- Bazı noktalar yeterince açık değilse bile konuşmasını hemen kesmeyin. Olayların hayatta kalanın aklında yer ettiği şekliyle anlatılmasını bekleyin.
- Not almakta sorun yaşıyorsanız daha yavaş konuşmasını isteyebilirsiniz.

20. Belirsizliklerin giderilmesi: Hayatta kalanın anlattıkları üzerinden geçip açık olmadığınız noktalarla ilgili kısa cevaplar vermesini isteyin.

- Zaman, tarih, yer, kişiler, sayılar, unvanlar, yaşlar vb. ile ilgili açık olmayan noktalarla ilgili belirsizlikleri giderin: "Eve askerler geldi demiştin. Kaç kişi olduklarını hatırlıyor musun?" veya "Askerlerin rütbelerini hatırlıyor musun? Adlarını veya lakaplarını biliyor musun?" veya "Üç kişinin öldürüldüğünü söylemiştin. Bu kişilerin adlarını hatırlıyor musun?" veya "Faillerin polisin o departmanına mensup olduğu sonucuna nasıl vardın?" veya "Hiç silah gördün mü? Nasıl silahlardı?"

21. Kapı açıcılar:

- Hayatta kalan ya da tanık iletişim kurmakta zorlanıyor olabilir. Onlara nasıl hissettiklerini sorabilir, konuşmaya devam etmeleri için teşvik edebilirsiniz: "Bu konuda başka bir şey söylemek ister misin?" "Bu konuda konuşmak ister misin?"
- Açık uçlu sorular iletişim için cesaret ve destek verir. Bunlar eksik veya tam ifadeler ya da cevabı basitçe evet ya da hayır olmayan sorular olabilir: "… konusunda bazı kaygıların var gibi…" "Bunu biraz daha açabilir misin?"
- Sağlık ve olası fiziksel ağrılarla ilgili sorular sorun: "Sağlığın nasıl?" "Başın ağrıyor mu?" Arından şöyle sorularla devam edebilirsiniz: "Sence neden bu ağrıları çekiyorsun?" Eğer görüşme yapılan kişi aradaki bağı kuramıyorsa benzer durumda olup benzer ağrılar çeken kişilerden örnekler verebilirsiniz.
- "Hapishanede kaldığın süre boyunca en sevmediğin şey neydi?" gibi daha genel bir soru da sorabilirsiniz.

22. Sorgulama (korkutmadan):

- Görüşme yapılan kişinin anlattıkları yeterince açık değilse veya konu ile ilgili zaten bilinen olgularla tutarsız veya çelişikse bunun nedenini öğrenmek önem taşır. Bunu eleştirel bir tonda değil, belirsiz noktaları netleştirmeyi hedefleyen bir tavırla yapmak görüşmeyi yapan kişiyle hayatta kalan arasındaki güven ilişkisini güçlendirecektir.
- Belirsiz noktalarla ilgili sorularınızı farklı şekillerde ve görüşmenin farklı anlarında sorun.
- Hem kişisel hem de dışsal birtakım referans noktaları ya da olaylardan yararlanarak olaya ilişkin açık bir kronoloji oluşturun. Söz gelimi görüşme yapılan kişinin günlük rutinine (işe, mahkemeye,

markete gitmek; odun toplamaya ya da su doldurmaya gitmek vb.) referansla olayın ne zaman, hangi gün ve hangi hafta gerçekleştiğini belirleyin. Tekrar eden ya da sıra dışı bir olayı da (kiliseye gitmek; seçimler; köy kutlamaları; askeri bir zafer, vb.) referans olarak alabilirsiniz. "Tutuklandığın sırada camiden çıkalı çok olmuş muydu?" veya "Köye yapılan saldırı Noel'den önce miydi?" veya "Başkanlık seçimlerinden önce mi kaçırıldın?"

- Hala açık olmayan noktalar varsa, bunu açıkça ifade edin: "Bu anlattıkların birbirini tutmuyor, biraz kafam karıştı." Daha direkt sorular sorun.

23. Hayatta kalanın ya da tanığın siyasi pozisyonuna dikkat edin:

- Bu, görüşme yapılan kişinin anlattıklarını, neyi söylediğini ve neyi gizlediğini etkileyebilir. Söz gelimi bir tanık ya da hayatta kalan, kendisinin de parçası olduğu bir topluluk ya da siyasi parti tarafından gerçekleştirilen hak ihlalleri ile ilgili bilgi vermek istemeyebilir. Ne var ki eğer soru sorulursa cevap alma ihtimali de doğar. Örneğin şöyle bir soru sorabilirsiniz: "Tutuklanma olayından önce X ile Y arasında bir husumet var mıydı?" veya "isyancıların köye saldırısını tetikleyen şey ne olabilir?"

24. Hayatta kalan ya da tanığın kültürel tutumlarına karşı duyarlı olun:

- Bazı vakalarda görüşme yapılan kişi konuşmadan önce bu tutumların ortaya konması gerekir: ne oldu ve nasıl oldu? Uluslararası prensiplere göre bazı eylemlerin insan hakkı ihlali olarak değerlendirildiğini anlatın. Hayatta kalanın ifadelerini doğrudan düzelterek söylediklerini boşa çıkarmayın: "tecavüzü öyle tanımlamak doğru değil…" veya "bunun işkence olmadığı konusunda yanılıyorsun."

25. Görüşme yapılan kişi nasıl dinlenmeli ve nasıl cevaplanmalı?

- Görüşme boyunca sakin kalmalı ve bu sakinliğinizi görüşme yaptığınız kişiye de hissettirmelisiniz.
- Önyargılarınızdan ve ön kabullerinizden arınmış bir şekilde, karşıdaki kişiye empati duyarak dinleyin. Karşınızda bir stereotip değil bir insan olduğunu unutmayın.
- Hem kendinizin hem de görüşme yaptığınız kişinin sesinin yüksekliğine, tonuna, konuşma hızına ve ses tonundaki değişikliklere dikkat edin.
- Yapmalı – etmeli gibi değer yargıları içeren ifadeler kullanmaktan kaçının.
- Görüşme boyunca görüşme yaptığınız kişiyle göz kontağı kurmaya özen gösterin.
- Dinlerken başınızı sallayın.

26. Görüşme yapılan kişi ara vermeden konuşuyorsa ne yapmalı?

- Eğer hayatta kalan kişi çok üzgünse, bazen hiç ara vermeden konuşmak isteyebilir. Konuşanın sözünü çok erkenden kesmemeye çalışın.
- Makul olandan fazla konuşuyorsa görüşme yaptığınız kişiye derin bir nefes almasını ve bir süre konuşmadan beklemesini söyleyin.
- Kaygılarınızı ifade etmek uygun olabilir: görüşme yaptığınız kişiye ne kadar üzgün olduğunu/hissettiğini tahmin ettiğinizi söyleyebilirsiniz.

VI. Görüşmenin tamamlanması

27. Görüşme yaptığınız kişiye eklemek ya da sormak istediği bir şey olup olmadığını sorun.

28. Elde ettiğiniz bilgileri nasıl kullanabileceğinizi kontrol edin.

29. Gerekli ya da mümkünse, görüşme yaptığınız kişiyi bulunduğu ülkede sorunlarıyla ilgilenen bir kuruluşa yönlendirin.

30. Desteğinizi gösterin:

- Görüşme yaptığınız kişinin başına gelenleri ve güvenliğini önemseyen kişiler olduğunu söyleyin.
- Eylemlerinin değerini vurgulayın.
- Duygusal destek sağlayın: eğer görüşme yaptığınız kişi ağlıyorsa biraz daha uzun süre bekleyin, uygunsa omuzlarını tutun vb.

Ek – 13: Gazeteciler için KYŞD atölyesinin değerlendirilmesi

1. Atölye ile ilgili en çok faydalı bulduğunuz noktalar nelerdi?

2. Atölye ile ilgili en az faydalı bulduğunuz noktalar nelerdi?

3. Sizce atölyenin hangi bölümü nasıl iyileştirilebilir?

4. Atölyede kullanılan yöntemler hakkında ne düşünüyorsunuz?

5. Atölyedeki kolaylaştırma hakkında ne düşünüyorsunuz?

6. Genel olarak atölye programı ilgili ne düşünüyorsunuz?

7. Atölyenin devamında nasıl bir izleme yöntemi görmek istersiniz?

8. Başka bir yorumunuz var mı?

Ek – 14: Faydalı Web Sitesi Linkleri / İletişim Bilgileri

Yasal Belgeler:

İkinci Günün Birinci Oturumu için katılımcılara bazı uluslararası hukuki belgelerin kopyalarını dağıtmanız gerekmektedir. Bazı kolaylaştırıcılar, katılımcılardan gelecek sorulara hazırlıklı olmak için başka belgelerin birer kopyasını da yanlarında bulundurmak isteyebilir.

Başlıca evrensel insan hakları anlaşmalarının çoğuna https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CoreInstruments.aspx adresinden erişilebilir (İngilizce). Bu sayfada şu dokümanlara erişmek için linkler yer almaktadır:

- Birleşmiş Milletler Antlaşması
- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi
- Cenevre Sözleşmeleri Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi
- Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi
- Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi
- Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Sözleşme
- Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Yok Edilmesi Sözleşmesi
- Çocuk Hakları Sözleşmesi
- Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirge

Web sayfası linkleri (İngilizce)

Medya Çalışmaları, Cenevre Üniversitesi- www.unige.ch/iued/wsis/DEVDOT/00613.HTM

Gazeteciler için araştırmalar, kaynaklar ve fikirler – bu sayfada tüm medya mecraları kapsanmaktadır: www.journalism.org

Gazetecilik rehberi: www.journalism.co.uk

Birleşik Krallık'ta faaliyet gösteren basin ajanslarının linki: www.journalismuk.co.uk ve www.womenaction.org

CEDAW'la ilgili detaylı bilgi için: www.pdhre.org

Enerji artırıcı aktiviteler: https://www.ndi.org/sites/default/files/Energisers.pdf

Web sayfası linkleri (Fransızca)

Başlıca Fransız/Afrika medyası web sitesi: www.panos-ao.org

Agence de presse sénégalaise (APS): www.aps.sn

Panapresse: www.panapress.com/RubIndexlat.asp?code=fre007

Web sayfası linkleri (İspanyolca)

Latin Amerika ve Karayipler Kadın Haklarını Savunma Komitesi: www.cladem.org

Adalet ve Uluslararası Hukuk Merkezi: www.cejil.org

Notlar

Bu aktivist rehberi, kadına yönelik şiddeti ortadan kaldırmak için mücadele eden herkesin kullanımı için tasarlanmış yedi ayrı yayının bir parçasını oluşturmaktadır:

Hakları Hayata Geçirmek: Toplumsal cinsiyet farkındalığı atölyeleri (AI Index: ACT 77/035/2004), toplumsal cinsiyet ve kadın haklarına ilişkin temel kavramları merkeze alan genel bir insan hakları eğitimi paketi.

Hakları Hayata Geçirmek: Kadına yönelik şiddetin sonlandırılması için kampanyacılık (AI Index: ACT 77/052/2004), bir savunuculuk kılavuzu. Bu yayın, lobicilik, medyanın kullanımı ve ceza ve hukuk mahkemelerinde yasal savunuculuk gibi değişimi sağlamanın pratik yöntemleri ile ilgili bilgiler sunmaktadır.

Hakları Hayata Geçirmek: Kadına yönelik şiddetle mücadelede devletlere düşen görevler (AI Index: ACT 77/049/2004), uluslararası hukuk kuralları ışığında devletlerin kadına yönelik şiddetin önlenmesine yönelik olarak sahip oldukları sorumluluklarla bağlantılı insan hakları hukuku ve standartlarına yönelik bir kılavuz.

Hakları Hayata Geçirmek: Silahlı çatışmalarda kadına yönelik şiddet (AI Index: ACT 77/050/2004), Silahlı çatışmalarda kadına yönelik şiddetle alakalı uluslararası hukuki standartlara yönelik bir kılavuz. Yayının elektronik kopyasına ulaşmak için: ACT 77/050/2005

Hakları Hayata Geçirmek: Gençler için insan hakları eğitimi atölyesi (AI Index: ACT 77/053/2005*), genç insanlara yönelik olarak hazırlanmış, kadınların uluslararası hukuk kapsamında sahip olduğu haklara dair insan hakları eğitimi paketi.

Hakları Hayata Geçirmek: Gazeteciler için insan hakları eğitimi atölyesi (AI Index: ACT 77/054/2005*), medyada çalışan insanlara yönelik olarak hazırlanmış, kadınların uluslararası hukuk kapsamında sahip olduğu haklara dair insan hakları eğitimi paketi.

Hakları Hayata Geçirmek: Sivil toplum kuruluşları için insan hakları eğitimi atölyesi (AI Index: ACT 77/055/2005*), sivil toplum kuruluşlarında çalışan insanlara yönelik olarak hazırlanmış, kadınların uluslararası hukuk kapsamında sahip olduğu haklara dair insan hakları eğitimi paketi.

**İndeks numarası güncellenmiştir*

Kadına yönelik şiddet, küresel bir insan hakları sorunudur. Kadınlar doğdukları günden ölene değin hem barış hem de savaş zamanlarında devletin, toplulukların ve ailelerinin ayrımcılığına ve şiddetine maruz kalıyor.

Bu belge, gazetecilerle birlikte çalışan insan hakları eğiticileri için hazırlanmış olup basılı, görsel ve elektronik mecralarda çalışan muhabirlere yönelik iki günlük bir atölye çalışmasının nasıl organize edileceği ve yürütüleceğine dair detaylı yönergeleri içermektedir.

Belgede kadına yönelik şiddetin sebepleri ve sonuçları ile bu türden şiddet olaylarıyla mücadelede kullanılabilecek yasal mekanizmalar ve araçlar ele alınmaktadır. Kadın haklarının insan hakları olduğu vurgulanmakta, katılımcılara kadın haklarına ilişkin çalışmaları gündelik gazetecilik pratiklerine uygulama çağrısı yapılmaktadır.

Belgede vaka çalışmaları, kolaylaştırıcılar için ipuçları ve atölye sırasında dağıtılabilecek yazılı içerikler ile faydalı kaynaklar ve arka plan bilgisi gibi her bir oturum için gerekli tüm destekleyici materyale yer verilmiştir.

ULUSLARARASI
AF ÖRGÜTÜ

amnesty.org.tr